

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

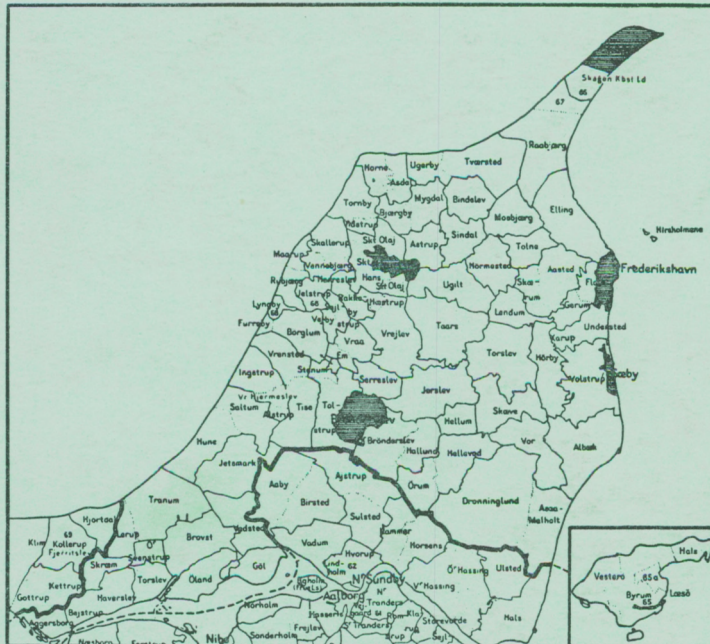
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

UDKAST

TIL EN KOMMUNESAMMENLÆGNING I HJØRRING AMT

Udarbejdet af

TJENESTEMÆND VED HJØRRING AMT I SAMARBEJDE MED KOMMUNAL-
LOVSKOMMISSIONENS SEKRETARIAT.

1964

UDKAST

×

TIL EN KOMMUNESAMMENLÆGNING

I HJØRRING AMT

HJØRRING

A/S EXPRES-TRYKKERIET I HJØRRING

1964

INDHOLDSFORTEGNELSE

	side
Indledning	5
I. Befolkningsforholdene i Hjørring amt	8
II. Virkningerne af den nuværende sognekommuneinddeling	23
A. De sognekommunale opgaver	23
1. Skolevæsenet	23
a. Nuværende skolevæsen i Hjørring amts skoledirektionskreds	23
b. Overvejelser om skolevæsenets fremtidige udvikling	30
c. Forslag til plan for udbygning af skolevæsenet i skoledirektionskredsen	33
2. Alderdomshjem	34
3. Hjemmesygeplejen	39
B. Administrationsforhold	40
1. Administrationspersonale	40
2. Administrationslokaler	45
3. Teknisk forvaltning	46
C. Sognekommunernes økonomiske forhold	51
1. Kommunernes udgifter	51
a. Skole-, social- og vejudgifter	51
b. Bestyrelsesudgifter	57
2. Kommunernes beskatningsforhold	58
a. Ligningsforholdet	58
b. Grundskyldpromiller og skatteprocenter	61
c. Beskatningsbrøker	62
d. Samlet skatteudskrivning og indkomst pr. statsskatteyder	62
D. Andre administrative opgaver	65
Jordemoderdistrikter	66
III. De kommunale opgaver set i relation til fremtiden	66
Skolevæsenet	71
Alderdomshjem	72
Hjemmesygepleje	73
Administration	73
Teknisk forvaltning	75
Den erhvervsmæssige udvikling	76
IV. Forslag til en ny kommuneinddeling	77
V. Fremgangsmåden ved ændring af den kommunale inddeling	90

Fortegnelse over kortbilagene

1. Kommunekort	11
2. Ændringer i den kommunale inddeling	13
3. Kommunernes indbyggertal ved folketællingen 1960	15
4. Bevægelser i folketallet 1945-1960	19
5. Bymæssige bebyggelser	21
6. Nuværende skoleforbund om hovedskoler	25
7. Realafdelinger	27

	side
8. Udkast til plan for skolevæsenet, hvis 8. og 9. kl. bliver obligatoriske	35
9. Kommuner med alderdomshjem	37
10. Kommunale forbund om alderdomshjem	41
11. Hjemmesygeplejedistrikter	43
12. Kommunernes økonomiske forvaltning	47
13. Kommunernes administrationslokaler	49
14. Bygningsmyndigheden i kommunerne	53
15. Udgifter til skolevæsen, socialforsorg og vejvæsen pr. indbygger, gennemsnit for 1956/57-1960/61	55
16. Gennemsnit 1956/57-1960/61 pr. indbygger af bestyrelsesudgifter	59
17. Beskatningsbrøker	63
18. Gennemsnitlig ansat indkomst pr. skatteyder 1960/61	67
19. Jordemoderdistrikter	69
20. Skitseforslag til en ny kommuneinddeling	81

Fortegnelse over tekstbilagene

A. Oversigt over de i Hjørring amt foreslåede storkommuner	95
B. Kommunetabel	99
C. Tekstbilag til skoleundersøgelsen	103
1. Skoleforbund i Hjørring amt	103
2. Oversigt over de udbyggede årgangsdelte skoler i Hjørring amts skoledirektionskreds (1.-7. årgang)	103
3. Oversigt over realafdelinger i Hjørring amts skoledirektionskreds	104
4. Oversigt over de i skoleåret 1962/63 oprettede klasser for 8. og 9. hovedskoleår i Hjørring amts skoledirektionskreds	105
D. Udkast til vilkår for sammenlægning af A, B og C kommuner i Hjørring amt	107

Kortbilagene er reproduceret efter Geodætisk Instituts sognekort

Indledning

I foråret 1962 blev der på et møde i Hjørring amts sognerådsforening givet tilslutning til udarbejdelse af en skitse til en ny sognekommunal inddeling i Hjørring amt. Det rent tekniske undersøgelsesarbejde og den redaktionelle udformning af redegørelsen blev i første omgang overdraget amtets embedsmænd, der skulle arbejde i nær kontakt med kommunallovskommissionens sekretariat. På grundlag af det således tilvejebragte materiale kan nærværende redegørelse med en ledsagende skitse til en ny kommuneinddeling i amtet hermed udsendes til drøftelse blandt amtets kommuner.

Det vil formentlig være hensigtsmæssigt indledningsvis at give en kort orientering om baggrunden for sognerådsforeningens og amtsrådets tilslutning til undersøgelsens igangsættelse, og det vil formentlig også være på sin plads allerede på nærværende sted at fremhæve, at undersøgelsen og skitseforslaget ikke må tages som udtryk for de kommunale myndigheders endelige stillingtagen til spørgsmålet om kommunesammenlægning.

Gennem de seneste år har *kommunallovskommissionen gennemført en række undersøgelser af den sognekommunale inddeling* i en del af landets amter — i første omgang i Præstø, Randers og Ribe amter — og har søgt at skitsere mulighederne for og virkningerne af en ny kommuneinddeling ved sammenlægning af de bestående sognekommuner til større og mere bæredygtige enheder. Kommissionens opgave var egentlig i første række kun at skitsere de principielle retningslinier for en ny sognekommunal inddeling for hele landet — og det var oprindeligt ikke tanken at udarbejde flere undersøgelser omhandlende de sognekommunale problemer end de 3 nævnte — men offentliggørelsen af disse skitser vakte en betydelig interesse og resulterede bl. a. i, at en række kommuner såvel i som udenfor de undersøgte amter begyndte at drøfte kommunesammenlægning og tage skridt til selv at føre de tanker, der lå til grund for undersøgelserne, ud i livet. I de undersøgte amter var det på grundlag af det foreliggende materiale og særlig de udarbejdede skitser muligt for amtsrådet og indenrigsministeren — der skal godkende enhver kommunesammenlægning — at overskue konsekvenserne af de enkelte sammenlægninger, men i andre amtskommuner, hvor et tilsvarende materiale ikke var tilvejebragt, var det vanskeligt for de godkendende myndigheder at tage stilling til de konkrete sager om kommunesammenlægning.

I sådanne amter har det været naturligt, at sognerådsforeningens bestyrelse og amtsrådet har taget problemet kommunesammenlægning op og har drøftet mulighederne for at skabe et bedre grundlag for forhandlinger mellem de positivt interesserede sognekommuner og samtidig søge at sikre, at eventuelle kommunesammenlægninger kan gennemføres uden gene for de kommuner, der ikke er interesseret i en sammenlægning, men ønsker at se tiden an.

Fra *Holbæk amts sognerådsforening* modtog kommunallovskommissionen en henvendelse om igangsættelse af en sådan kommuneundersøgelse i Holbæk amt, og da man i kommissionen fandt det uhyre værdifuldt — og iøvrigt så det som en styrkelse for det kommunale selvstyre — om kommunerne selv kunne løse spørgsmålet om en ny kommuneinddeling, indvilgede kommissionen i at forestå en undersøgelse af forholdene i Holbæk amt, men ønskede samtidig at benytte den givne anledning til at skabe et mere generelt arbejdsgrundlag for tilsvarende undersøgelser i andre amter. I kommissionen var man interesseret i, at fremtidige drøftelser om den kommunale inddeling i de enkelte amter kom til at foregå på grundlag af et materiale og en undersøgelse, *tilvejebragt af de lokale myndigheder selv*, og man ønskede derfor eventuelle fremtidige undersøgelser udarbejdet med hovedvægten lagt i de enkelte amter. Da formålet med disse amtsundersøgelser som nævnt alene skulle være at tilvejebringe et grundlag for realistiske forhandlinger kommunerne imellem, var der i kommissionen enighed om, at det var nødvendigt at tage et ligeligt hensyn til samtlige kommuner i amtet, og det var derfor naturligt, at også købstædernes forhold blev inddraget i Holbæk-undersøgelsen.

Efter offentliggørelsen af denne undersøgelse i april 1962 har det vist sig, at den var et velegnet grundlag for tilsvarende undersøgelser andre steder i landet, og *i øjeblikket*

foregår der i så at sige samtlige landets amter — i reglen ved et samarbejde mellem den lokale sognerådsforening, vedkommende amtsråd og kommissionens sekretariat — *et undersøgelsesarbejde*, der udføres på grundlag af Holbæk-undersøgelsen, og som tager sigte på at skitsere en ny og realistisk kommuneinddeling i amterne.

I Hjørring amt har tilsvarende synspunkter gjort det naturligt for sognerådsforeningens bestyrelse og amtsrådet at tiltræde, at kommunesammenlægningsproblemerne tages op til nærmere overvejelse og undersøgelse. Uden at tage principiell stilling til spørgsmålet om kommunesammenlægning er det gennem nærværende undersøgelse og den ledende skitse sikret, at de kommunesammenlægninger, der eventuelt ønskes gennemført i Hjørring amt, vil komme til at *foregå efter en samlet plan, og uden at der derved foregribes noget for de kommuner, der ikke i øjeblikket finder tiden inde* til at sætte spørgsmålet om kommunesammenlægning på dagsordenen.

Ved undersøgelsens tilrettelæggelse er Holbæk-undersøgelsen lagt til grund, og de principper, der er nedfældet heri, er i videst muligt omfang overført til Hjørring-undersøgelsen. Ved skitseforslagets udarbejdelse har man på samme måde som i Holbæk ikke følt sig bundet af en bestemt kommunistørrelse, men man har — alt efter forholdene i de enkelte egne af amtet — søgt at danne kommuner, som dækker områder, hvor der i forvejen består en vis samhörighed, og som har et befolkningsgrundlag på i hvert fald mindst 3—4.000 indbyggere. Ligesom i Holbæk-undersøgelsen er købstadkommunernes forhold inddraget i undersøgelsen, og efter de principper, der er nedfældet i Holbæk-undersøgelsen — og i kommunallovskommissionens store undersøgelse »Byer og kommunegrænser« — er der skitseret en kommuneinddeling omkring købstæderne, der sikrer, at bysamfund, der befolkningsmæssigt, økonomisk og erhvervsmæssigt udgør en enhed, også i kommunal henseende samles inden for samme enhed.

Ved at inddrage købstædernes forhold i undersøgelsen er skitseforslaget til den nye kommuneinddeling blevet helt realistisk, men der er samtidig rørt ved et problem, der er af afgørende betydning for en del af amtets sognekommuner og for Hjørring amtskommune i det hele taget, idet en ikke helt uvæsentlig del af amtets befolkning er bosat i områder, der grænser op til og er knyttet til købstæderne. Det er af afgørende betydning for en endelig løsning af de kommunale inddelingsproblemer i amtet, at forholdet mellem amtskommunen og købstæderne bliver afklaret, og man er ved skitseforslagets udarbejdelse gået ud fra, at hovedprincippet i kommunallovskommissionens seneste undersøgelse »Amtskommuner og købstæder — Fynsundersøgelsen«, hvorefter der for den sekundærkommunale inddeling sigtes mod fælles enheder for land og by, vil blive søgt realiseret.

Det skitseforslag, der er udarbejdet i tilknytning til undersøgelsen er — som ordet antyder — alene tænkt som en ren skitseangivelse af, hvorledes en eventuel omlægning af den kommunale inddeling vil kunne tænkes gennemført i amtet, såfremt der lægges afgørende vægt på det allerede etablerede samarbejde og tages det fornødne hensyn til de geografiske, de erhvervsmæssige og de befolkningsmæssige forhold i amtet samt til karakteren af de opgaver, som i dag påhviler kommunerne. Der er ikke på indværende tidspunkt i tilknytning til undersøgelsen foretaget nogen bedømmelse af mulighederne for en praktisk gennemførelse af den skitserede omlægning af kommunegrænserne, og skitseforslaget har kun i enkelte tilfælde været genstand for forhandlinger med kommunernes repræsentanter.

Undersøgelserne er som omtalt især foretaget for at kunne danne grundlag for indgaaende drøftelser af eventuelle frivillige kommunesammenlægninger, og hovedvægten i undersøgelsen er lagt på en redegørelse for, i hvilket omfang der allerede i dag er etableret eller kan forventes at ville blive etableret et samarbejde mellem de kommunale enheder om løsningen af vigtige kommunale opgaver. På grundlag heraf er foretaget et skøn over, hvilken kommunistørrelse det i de enkelte dele af amtet tilsyneladende vil være hensigtsmæssigt at nå frem til, såfremt løsningen af disse kommunale opgaver lægges til grund for en eventuel ny kommuneinddeling.

»Undersøgelsen vil falde i fem hovedafsnit. I første afsnit gøres rede for befolkningsforholdene i amtet og den forventede udvikling, i andet afsnit omtales det nuværende samarbejde mellem kommunerne og kommunernes økonomiske forhold, i tredje afsnit

gives en kortfattet redegørelse for det befolkningsgrundlag og dermed de kommunestørrelser, som de nuværende kommunale opgaver peger i retning af, i fjerde afsnit kommenteres og begrundes det opstillede skitseforslag til en ny kommuneinddeling i amtet, og endelig redegøres der i det sidste afsnit for fremgangsmåden ved af frivillighedens vej at gennemføre ændringer i den kommunale inddeling, og i tilknytning hertil er opstillet et sæt standardvilkår for en kommunesammenlægning, der vil kunne anvendes som udgangspunkt for eventuelle drøftelser mellem kommunalbestyrelserne.

I. Befolkningsforholdene i Hjørring amt

Hjørring amtskommune dækker et areal på ca. 2.760 km², og amtskommunen havde ved folketællingen i 1960 en befolkning på 116.700 indbyggere. Arealmæssigt er amtskommunen den femtestørste amtskommune i landet, og i forhold til de jyske amter overstiger dens befolkningstal og dens areal det normale for disse amter.¹⁾

I naturgeografisk henseende udviser Hjørring amt en række stærkt afvigende landskabsformer, der har været af afgørende betydning for erhvervsudviklingen og bebyggelsens fordeling. Det højtliggende morænebakkeland dominerer den centrale del af Vendsyssel (Jyske Ås), medens den øvrige del af amtet udgøres af lavtliggende marine dannelser (hævet havbund fra ishavstiden og marint forland dannet efter stenalderen). En ganske særlig landskabstype er klitlandskabet, hvoraf langt den overvejende del findes ved eller nær vestkysten.

I erhvervmæssig henseende er landbruget dominerende i langt den overvejende del af sognekommunerne. Egentlig industriel udvikling er kun foregået i købstæderne og i enkelte større stationsbyer, f. eks. Hirtshals, Dronninglund og Brovst. Fiskeriet har haft særlig betydning for Skagen, Frederikshavn, Hirtshals og Strandby.

I Hjørring amt er der 5 købstæder — Brønderslev, Frederikshavn, Hjørring, Skagen og Sæby. De 5 købstæder dækker tilsammen et areal på 105 km² og har en samlet befolkning på 61.000 indbyggere. Der er i sognekommunerne omkring de to købstæder Hjørring og Sæby udprægede forstadsbebyggelser.

I handelsmæssig henseende er Hjørring den by i amtet, der har det største handelsområde (med 74.000 indbyggere i 1960), efterfulgt af Frederikshavn (med 40.000 indbyggere i 1960). Den sydlige del af amtet hører under Aalborg handelsområde. Industrien er stærkest udviklet i Frederikshavn (skibsværfter, maskin- og motorfabrikker samt levnedsmiddelindustri), i Hjørring findes levnedsmiddel- og jernindustri, i Brønderslev jernindustri samt i Skagen hermetikfabrikker, skibsbyggerier og fremstilling af fiskeriudstyr. En betydelig del af amtets industri er således udbygget med henblik på videre salg til hele landet og til eksport.

Der er i tidens løb kun gennemført enkelte forskydninger i amtskommunens og købstædernes afgrænsning. I 1877 indlemmedes en del af Hjørring købstadlanddistrikt i Hjørring købstad, og året efter indlemmedes resten af landdistriktet, der før indlemmelserne havde en befolkning på 250 indbyggere. I 1921 blev Vester Brønderslev sognekommune, der havde godt 5.000 indbyggere, oprettet til købstad, Brønderslev købstadkommune, og i 1929 oprettedes Vedsted sognekommune, der med ca. 1.270 indbyggere udskiltes fra en sognekommune i Aalborg amt²⁾ og overførtes til Hjørring amt. I 1939 indlemmedes størstedelen af Flade-Gærum kommune omfattende 1.116 ha med en befolkning på ca. 3.850 indbyggere i Frederikshavn købstadkommune. Bortset herfra er der ikke foretaget væsentlige ændringer i købstædernes og amtskommunernes grænser.

Et vist indtryk af befolkningsudviklingen i amtet giver tabellen på side 9, hvor der er foretaget en opstilling over amtskommunens og købstædernes folketal gennem tiderne. I tallene for købstæderne er Brønderslev sognekommunes indbyggertal medtaget i tiden indtil købstadoprettelsen, og sognekommunens indbyggertal er samtidig fradraget i amtskommunens folketal. For de øvrige ændringer i købstædernes og amtskommunens afgrænsning er der ikke foretaget korrektioner i tabellen, men ændringerne — herunder særlig indlemmelsen i Frederikshavn købstadkommune i 1939 — må tages i betragtning ved en vurdering af tallene for de enkelte år.

Som det kan udledes af tabellen, har købstædernes indbyggertal gennem tiderne udgjort en stadig stigende del af amtets samlede befolkning.

For *amtskommunen* isoleret betragtet var indbyggertallet stærkt stigende indtil 1880, en stigning der i første række må ses som resultat af landbrugets overgang til ændrede

¹⁾ Amtskommunerne i Jylland har — når der bortses fra de sønderjyske amter — gennemsnitlig et areal på 2.120 km² og en befolkning på ca. 94.000 indbyggere.

²⁾ Aaby-Biersted sognekommune i Aalborg amt.

	Hjørring amtskommune	De 5 købstæder		Hjørring amtskommune	De 5 købstæder
1840	59.645	5.620	1921	111.275	31.646
1860	75.274	8.497	1930	116.935	33.269
1880	88.189	12.359	1940	113.821	42.398
1890	93.129	17.232	1950	117.681	52.009
1901	97.210	22.116	1955	117.232	56.001
1911	103.289	26.849	1960	116.705	61.073

produktionsvilkår. Efter 1880 fortsætter stigningen, men med formindsket styrke, og umiddelbart efter århundredskiftet følger påny en betydelig stigning i folketallet, som i særlig grad kan tilskrives væksten i stationsbyerne og den førte landbrugspolitik. I 1930³⁾ — eller snarere i slutningen af 20-erne — begyndte en vis stagnation i amtskommunens indbyggertal, der i 50-erne afløstes af en begyndende tilbagegang i folketallet. Denne udvikling, der er karakteristisk for de fleste amtskommuner på øerne og i det østlige Jylland for så vidt angår rene landbrugsområder, er i Hjørring amtskommune tilsyneladende indtrådt nogle år senere end i disse amtskommuner.

Den omtrentlige stagnation i amtskommunens indbyggertal i de sidste 30 år dækker over en betydelig forskydning af befolkningens fordeling på landet og i de bymæssige bebyggelser. Befolkningen i de rene landbrugsområder har været uafbrudt faldende siden 1920, medens indbyggertallet i de bymæssige bebyggelser er steget.

For købstædernes vedkommende har udviklingen i hele den undersøgte periode været præget af fortsat befolkningsfremgang, men udviklingen i de 5 købstæder har i visse perioder afvejet noget fra den udvikling, landets købstæder som helhed har gennemgået.

I perioden indtil omkring 1870 gennemgik amtets købstæder således en udvikling svarende til landets øvrige købstadkommuner, men i den resterende del af det 19. århundrede og i begyndelsen af det 20. århundrede fik amtets købstæder tilsyneladende en større befolkningsfremgang end de øvrige købstæder i landet. I 20-erne aftog stigningen, men siden 1930 har amtets købstæder påny haft en større befolkningsfremgang end landets købstæder som helhed.

Udviklingen har tegnet sig forskelligt for de 5 købstæder. Medens Hjørring, Brønderslev og særlig Frederikshavn har haft større fremgang end normalt for landets købstæder, har Sæby købstad ikke gennemgået samme udvikling som gennemsnittet af landets købstæder. Skagen købstadkommune har indtil 40-erne haft en mindre procentvis befolkningsfremgang, men i de sidste 20 år har købstaden gennemgået en hastig udvikling.

En sammenligning af amtets bybefolkning — d. v. s. befolkningen i købstæderne og de større bymæssige bebyggelser — med amtets landbefolkning gennem tiderne peger afgørende i retning af bybefolkningens stadig større indflydelse. I 1911 udgjorde bybefolkningen knap 29 pct. af amtets samlede befolkning, i 1921 var bybefolkningens andel steget til omkring 36 pct., og i dag udgør byboerne ca. 55 pct. af amtets samlede befolkning.

Hjørring amtsrådskreds består af 57 sognekommuner, hvis beliggenhed fremgår af *kortbilag 1* (s. 11). Da amtsrådskredsen i 1850 bestod af 48 sognekommuner, er der — ligesom i det øvrige land — sket en ikke uvæsentlig forøgelse af antallet af sognekommuner. I den pågældende periode er et købstadlanddistrikt (Hjørring købstadlanddistrikt) oprettet ved udskillelse fra en sognekommune, men dette købstadlanddistrikt er senere indlemmet i en købstadkommune. En sognekommune er oprettet til købstadkommune, og en sognekommune er overført til amtet fra Aalborg amt. I 9 tilfælde er der oprettet nye sognekommuner ved deling af bestående sognekommuner, og i et af disse tilfælde er sognekommunerne oprettet ved udskillelse af dele af to sognekommuner. Disse delinger er med angivelse af årstal indtegnet på *kortbilag 2* (s. 13).

Af de nuværende 57 sognekommuner har 15 kommuner færre end 1.000 indbyggere, 26 kommuner har mellem 1.000 og 2.500 indbyggere, medens de resterende 16 kom-

³⁾ Ved en vurdering af befolkningsudviklingen i amtskommunen fra 1930—40 og videre frem må indlemmelsen pr. 1. april 1939 af 3.850 indbyggere fra Flade-Gærum til Frederikshavn tages i betragtning.

muner har over 2.500 indbyggere. *Kortbilag 3* (s.15) viser sognekommunerne inddelt efter indbyggertal ved folketællingen den 26. september 1960. I forhold til sammensætningen i Jylland er amtsråds kredsen ikke repræsentativ, idet amtskommunen har færre af de små kommuner og flere af de store kommuner⁴⁾. I arealmæssig henseende er sognekommunerne i almindelighed større end gennemsnittet af landets sognekommuner. Kun 2 kommuner har et areal under 15 km², medens 31 kommuner — eller over halvdelen af amtets sognekommuner — dækker et areal over 40 km².

Efter befolkning og areal fordeler sognekommunerne sig som det fremgår af følgende oversigt:

Areal	Antal indbyggere				Ialt
	Under 1.000	1.000—1.500	1.500—2.500	Over 2.500	
Under 15 km ²	2	—	—	—	2
15—30 km ²	12	5	—	—	17
30—40 km ²	1	2	2	2	7
Over 40 km ²	—	4	13	14	31
Ialt	15	11	15	16	57

En sammenlægning af flere kommuner vil naturligt blive lettet, hvis de kommuner, der skal indgå i en større helhed, har en størrelse, der er særlig egnet for sammenlægning. Af de 57 sognekommuner i amtet har de 26 kommuner mindre end 1.500 indbyggere, og heraf dækker de 22 et areal på under 40 km². Kun 14 kommuner har mere end 2.500 indbyggere og samtidig et areal på mere end 40 km². De fleste kommuner synes i relation til indbyggertal og størrelse at være egnede til sammenlægning med andre kommuner, men kortbilag 3, der viser kommunernes placering efter størrelse, peger dog i retning af, at der enkelte steder i amtskommunen eventuelt kan blive vanskeligheder med sammenlægning af de større kommuner.

Befolkningstætheden i Hjørring amtskommune er gennemsnitlig 42 indbyggere pr. km², hvilket er noget mindre end for landet som helhed — hvor gennemsnittet er 49 indbyggere pr. km². Befolkningstætheden svarer derimod nogenlunde til det normale for amtskommunerne i Jylland, hvor der gennemsnitligt bor 43 indbyggere pr. km². Inden for amtskommunen er der dog væsentlig forskel på befolkningstætheden i de udprægede landbrugskommuner — hvor der gennemgående er omkring 20-40 indbyggere pr. km² — og befolkningstætheden i stationsbykommunerne, hvor der som regel er 60-80 indbyggere pr. km².

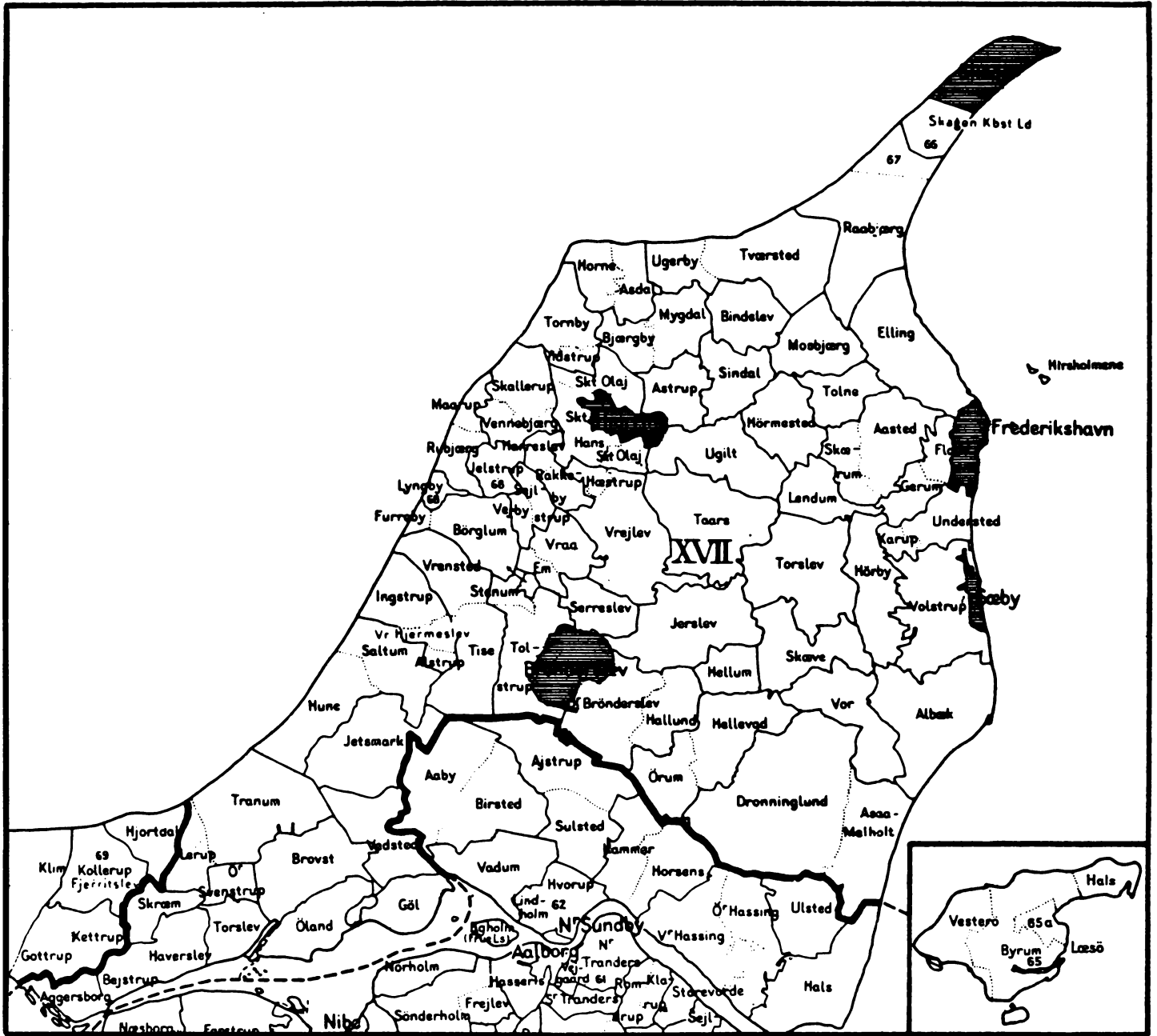
Ved en vurdering af behovet for en sammenlægning af kommunerne vil det være rimeligt tillige at tage et vist hensyn til den forventede befolkningsudvikling i amtet. Det kan måske på indeværende tidspunkt være vanskeligt at foretage et nogenlunde pålideligt skøn over den fremtidige befolkningsudvikling, men visse faktorer peger i retning af, at de egentlige landkommuner og de bymæssige kommuner vil gennemgå en forskellig udvikling. Kommunernes hidtidige befolkningsforhold viser, at der i de senere år er sket en betydelig forøgelse af bybefolkningen på landbefolkningens bekostning, og den nyligt gennemførte lov⁵⁾ om ændringer i loven om landbrugsejendomme, der giver adgang til nedlæggelse og sammenlægning af mindre landbrug og husmandsbrug, vil være egnet til at forstærke denne udvikling.

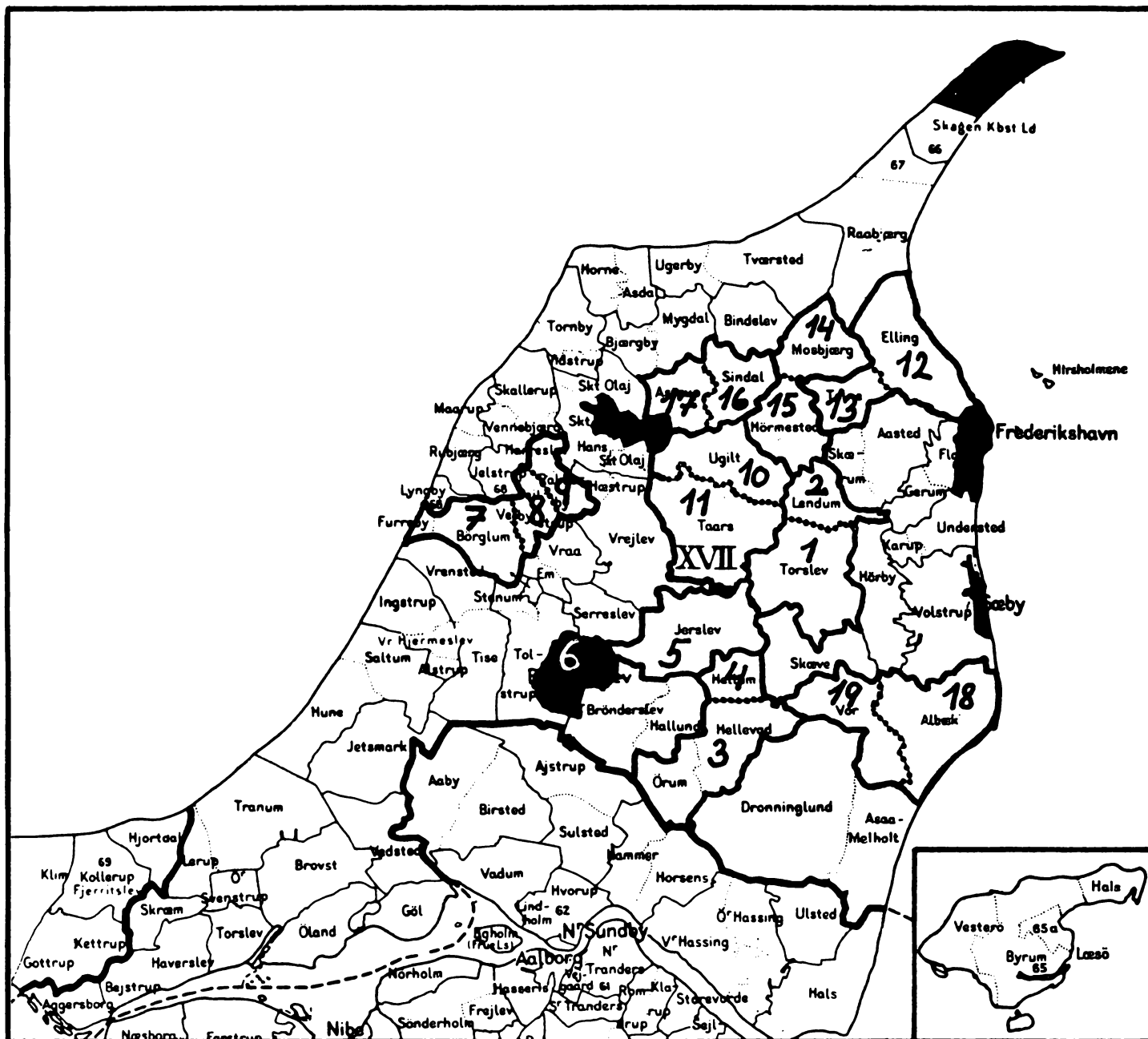
Loven skaber grundlag for en frivillig udvikling hen imod større brug, og der er givet landbrugsejendomme under en vis størrelse — alt afhængig af jordens bonitet⁶⁾ — adgang til nedlæggelse og sammenlægning med andre mindre brug. I Hjørring amt er jordens bonitet meget svingende, men loven må formentlig påregnes at give ret til nedlæg-

⁴⁾ I Hjørring amtsråds kredse har godt 26 pct. af kommunerne under 1.000 indbyggere og ca. 28 pct. mere end 2.500 indbyggere. I Jylland har 35 pct. af kommunerne under 1.000 indbyggere og ca. 15 pct. mere end 2.500 indbyggere.

⁵⁾ Lov nr. 219 af 16. juni 1962.

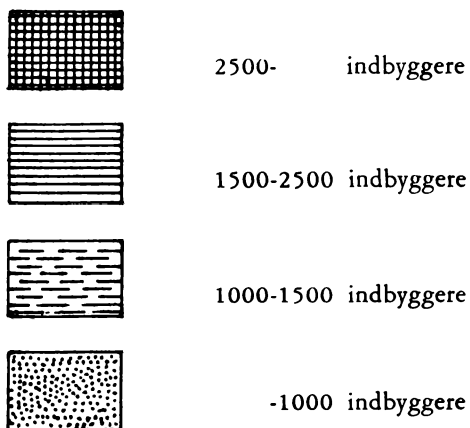
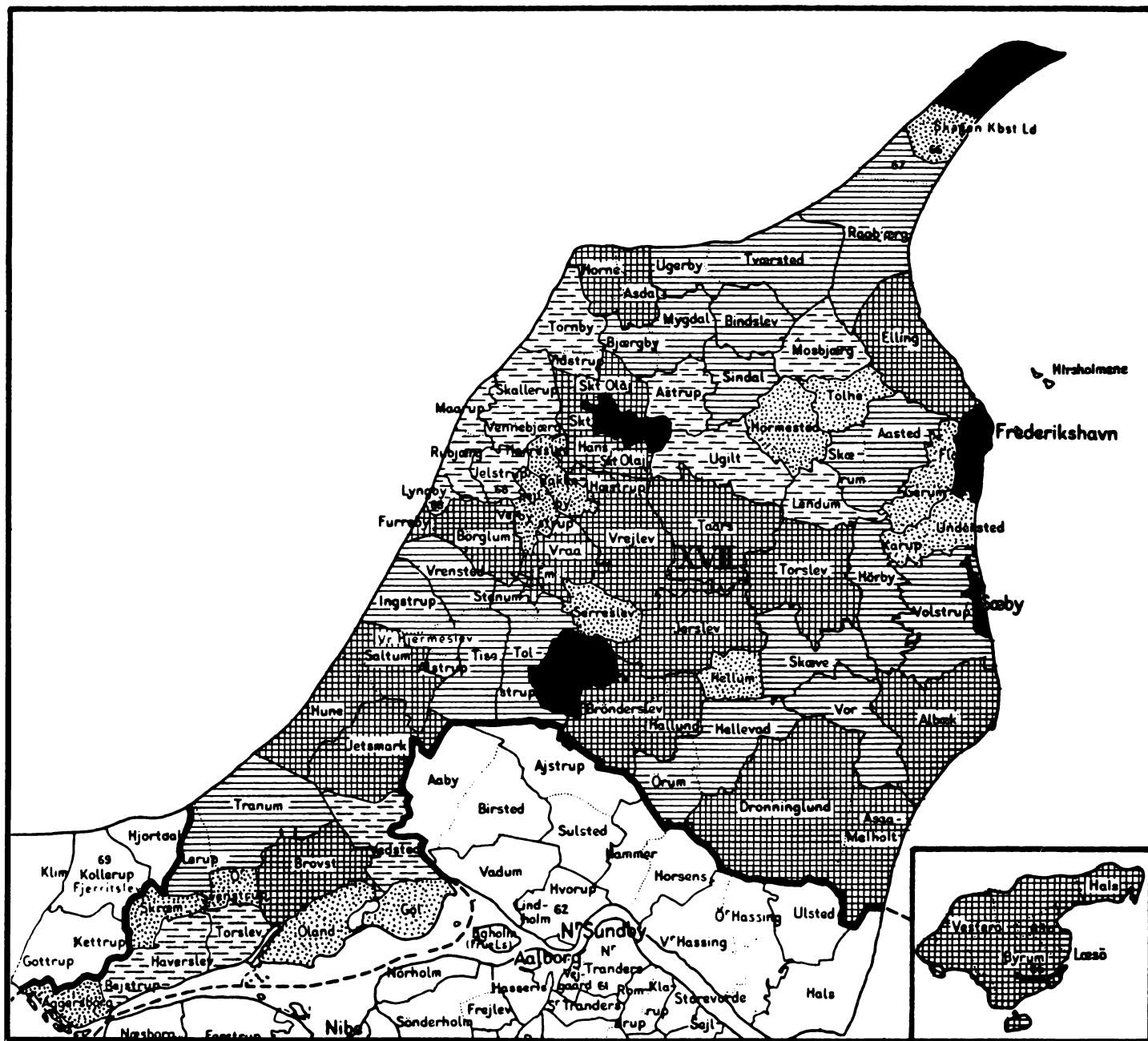
⁶⁾ Grænsen er i lovforslaget sat til 5 ha for den bedste jord, svarende til 7 ha for middelgod jord.

Delinger:

1. Torslev	} 1852	7. Børglum-Furreby	} 1862	14. Mosbjerg	} 1900
2. Lendum		8. Vejlbj-Sejlstrup		15. Hørnsted	
3. Hellevad-Ørum	} 1860	9. Harreslev-Rakkeby	} 1886	16. Sindal	} 1904
4. Helleum		10. Ugilt		17. Astrup	
5. Jerslev	} 1860	11. Taars	} 1894	18. Albæk	} 1912
6. V. Brønderslev		12. Elling		19. Voer	
		13. Tolne			

gelse og sammenlægning af landbrug på indtil gennemsnitlig 6-7 ha. Der er i amtskommunen i øjeblikket godt 4.000 brug under denne størrelse, hvilket svarer til knap $\frac{1}{3}$ af de samlede landbrug i amtskommunen. Lovforslagets virkninger vil være forskellig i de enkelte kommuner, men særlig for de 33 rene landkommuner i amtet er der grund til at regne med en ikke ubetydelig befolkningsreduktion i de kommende år.

Den hidtidige befolkningsudvikling i de enkelte kommuner viser, at den overvejende del af amtets sognekommuner har haft et faldende folketal i de senere år. I perioden 1945—60 har således 50 kommuner haft et vigende, et stagnerende eller kun et meget svagt stigende folketal, og kun de resterende 7 kommuner er gået virkelig frem i indbyggertal. Det er i *kortbilag 4* (side 19) angivet, hvorledes de enkelte kommuner har udviklet sig, og det kan på kortbilaget ses, at de rene landkommuner næsten alle er gået tilbage i folketal, og at kommunerne med stigende folketal enten er beliggende i nærheden af amtets 2 store købstæder eller er kommuner med en større bymæssig bebyggelse.

For sognekommunerne i Hjørring amt er der således grund til at forvente, at forskydningen af befolkningen væk fra de rene landbrugsområder vil fortsætte i tiden fremover med en styrke, der er noget afhængig af virkningerne af den omtalte lov. For hovedparten af de rene landkommuner i amtet vil det være rigtigt at regne med en befolkningsreduktion, medens kommuner med større bymæssig bebyggelse samt kommuner, der har eller kan forventes at ville få forstadsbebyggelse, kan påregne en fortsat stigning i indbyggertallet. For amtskommunen som helhed kan det sikkert blive vanskeligt helt at opretholde det nuværende folketal.

For landets købstæder under ét må der forventes en fortsat betydelig befolkningsfremgang i de kommende år. Der er i tidens løb foretaget forskellige beregninger og prognoser over den forventede befolkningstilvækst, og boligministeriet har f. eks. på grundlag af en af statens byggeforskningsinstitut i 1955 udarbejdet befolkningsprognose og på basis af en indgående analyse af befolkningsudviklingen siden 1921 foretaget en beregning af den forventede befolkningsudvikling bl. a. i landets købstæder med forstæder i tiden 1950—1978.⁷⁾ Efter denne beregning anslås landets købstæder med forstæder i den angivne periode at ville vokse med 480.000 indbyggere eller med omkring 40 pct. For hovedparten af landets købstæder vil en bevarelse af den nuværende kommuneinddeling medføre, at en stadig større andel af befolkningstilvæksten vil blive placeret i forstadskommunerne.

For de 5 købstæder i amtet vil en udvikling efter den anførte prognose være ensbetydende med, at købstæderne med forstæder i 1978 vil få følgende folketal:

Brønderslev	ca. 11.400
Frederikshavn	ca. 26.700
Hjørring	ca. 21.000
Skagen	ca. 17.700
Sæby	ca. 5.600

Undersøgelsen forudsætter som nævnt, at udviklingen i købstæderne med forstæder i perioden 1950—78 vil forme sig som det har været tilfældet i perioden 1921—50, men allerede i den første del af den beregnede periode — i årene 1950—60 — har Brønderslev og i særlig grad Frederikshavn gennemgået en stærkere udvikling end påregnet i prognosen. Udviklingen i de øvrige bysamfund svarer nogenlunde til prognosens tal, men for Sæbys vedkommende dog med en lidt svagere tendens end forudsat i prognosen.

Efter den omfattende indlemmelse af en del af Flade-Gærum kommune i Frederikshavn købstad angiver statistisk departement nu kun forstadsbebyggelser i tilknytning til Hjørring og Sæby købstæder. Forstadsbebyggelserne til Hjørring er beliggende i Sct. Hans-Sct. Olai sognekommune, og bebyggelsen er i kraftig vækst. I forstadsbebyggelsen er bosat omkring 2.000 personer, hvilket svarer til $\frac{1}{8}$ af bysamfundets samlede folketal. Ved en fortsat forøgelse af bybefolkningen kan det påregnes, at forstadsbebyggelsen

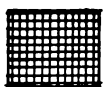
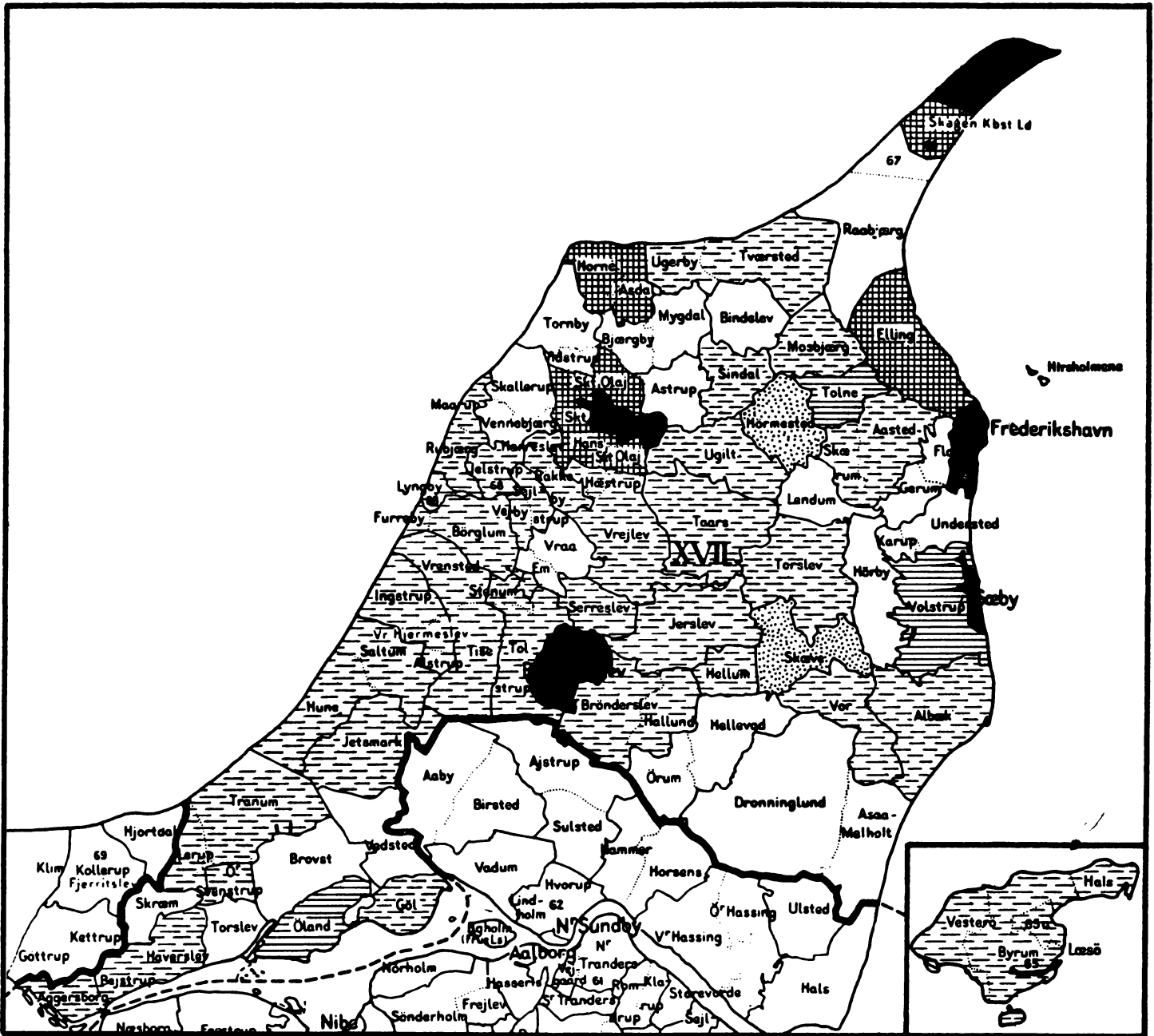
⁷⁾ Beregningerne hviler bl. a. på den forudsætning, at den hidtil konstaterede befolkningsudvikling i landets forskellige hovedområder og i de enkelte byområder fortsætter.

sen vil stige væsentligt i indbyggertal. Til Sæby købstad er der i øjeblikket en forstadsbebyggelse i nabokommunen, Volstrup kommune, og også denne bebyggelse er i udvikling. Ved folketællingen i 1960 er forstadsbebyggelsen opgjort til 555 indbyggere, ligeledes svarende til ca. $\frac{1}{8}$ af byens indbyggertal. En fortsat forøgelse af byens befolkning vil forøge forstadsproblemet i området.

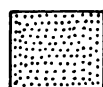
I de større bymæssige bebyggelser i amtskommunen — d. v. s. de bebyggelser, der ved folketællingen i 1960 havde mere end 500 indbyggere — boede over en fjerdedel af amtskommunens indbyggertal, eller ialt knap 30.000 indbyggere. De bymæssige bebyggelser i amtskommunen har gennemgået en lidt kraftigere udvikling end landets øvrige bymæssige bebyggelser, men ikke alle de bymæssige bebyggelser i amtet har fået samme andel i udviklingen.

Af større bymæssige bebyggelser i amtskommunen skal særlig nævnes Hirtshals, der har haft en meget betydelig befolkningsfremgang og nu er nået op på 4.200 indbyggere. I øvrigt bør nævnes Vraa stationsby med knap 2.000 indbyggere og Dronninglund stationsby, Brevst stationsby og Løkken, der allerede har mellem 1.500 og 1.700 indbyggere. Herudover er der i amtskommunen 7 bymæssige bebyggelser mellem 1.000 og 1.500 indbyggere og 16 bebyggelser mellem 500 og 1.000 indbyggere. De bymæssige bebyggelses placering er angivet på *kortbilag 5* (side 21). To af amtets større bymæssige bebyggelser er beliggende i flere kommuner; det drejer sig om Løkken, hvor langt den overvejende del af byen ligger i Børglum-Furreby kommune, og den mindre del af byen ligger i Vrensted-Tise kommune, samt om Skovsgaard stationsby, der i kommunal henseende er delt mellem Torslev og Øster Svenstrup kommuner. Det må påregnes, at de bymæssige bebyggelser i amtskommunen fortsat vil få befolkningsfremgang, men om udviklingen vil fortsætte som i de sidste 40 år, og om tilvæksten vil kunne opveje den forventede nedgang i landbrugsbefolkningen, må som anført anses for tvivlsomt.

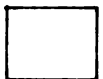
over 15 % stigning

over 15 % nedgang

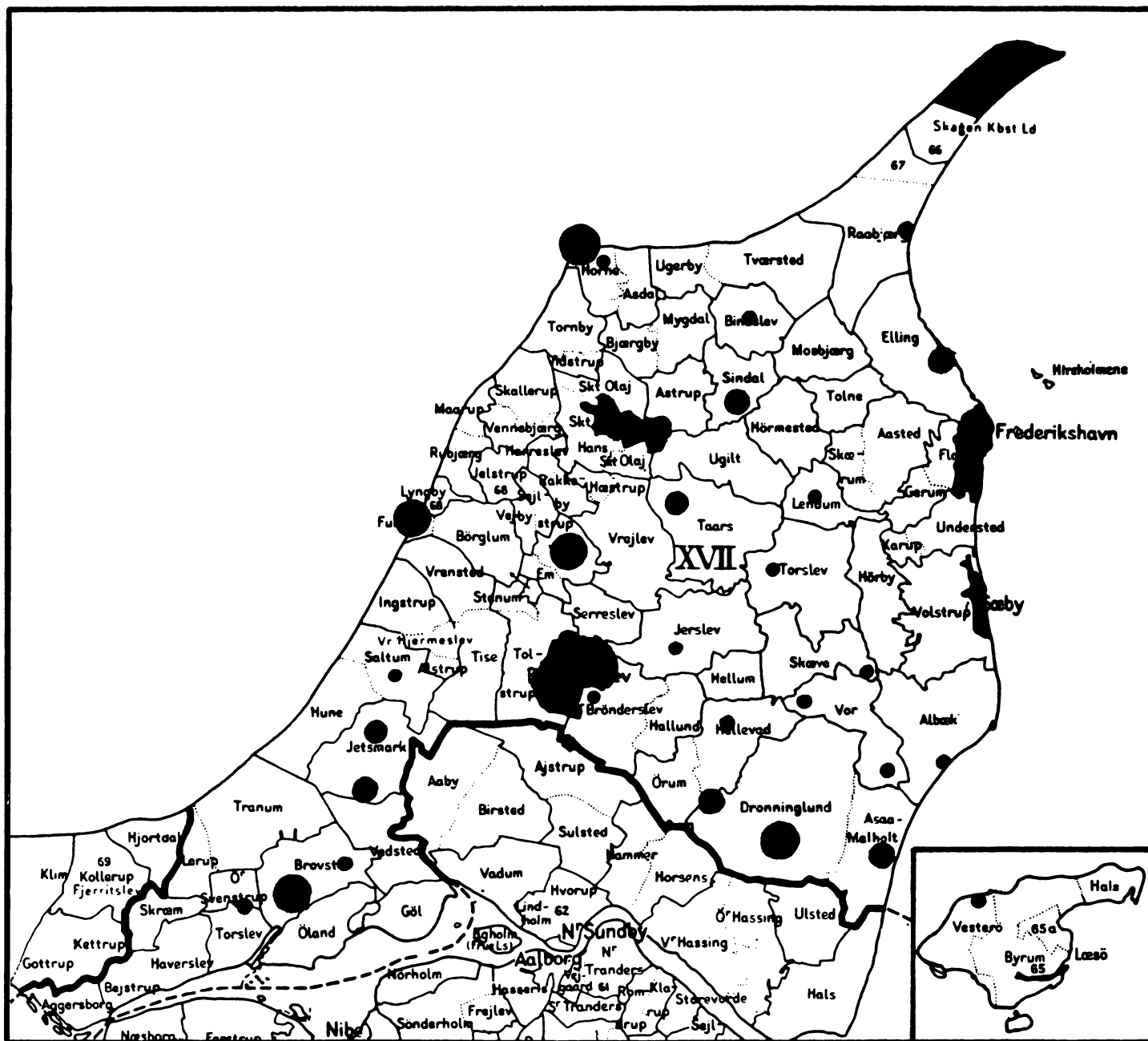
5—15 % —

5 % stigning—5 % nedgang

5 % nedgang—15 % nedgang

- 500—1000 indbyggere
- 1000—1500 indbyggere
- 1500— indbyggere

II. Virkningerne af den nuværende sognekommuneinddeling

I denne del af undersøgelsen er der lagt vægt på at tilvejebringe oplysninger om, hvorledes de enkelte kommuner i dag er i stand til at løse de primære kommunale opgaver, og på hvilken måde de mange små kommuner stiller de goder til rådighed for befolkningen, som under nutidens forhold forudsættes tilvejebragt ved kommunal foranstaltning. Der er lagt særlig vægt på at belyse, i hvilket omfang det praktiske behov allerede har skabt et vist grundlag for en sammenlægning af kommunerne ved etableringen af kommunale fællesskaber med henblik på konkrete opgavers løsning. Der er dernæst foretaget en undersøgelse af de administrative forhold i kommunerne og af kommunernes økonomi, som vil være af afgørende betydning ved vurderingen af virkningerne af en eventuel sammenlægning af kommunerne.

Undersøgelsen vil i det følgende falde i 4 afsnit, hvor det første afsnit omhandler de egentlige sognekommunale opgaver, andet afsnit de administrative forhold, tredje afsnit kommunernes økonomi, og i fjerde afsnit omtales kort visse andre administrative inddelinger.

A. De sognekommunale opgaver

1. Skolevæsenet i Hjørring amts skoledirektionskreds.

De øgede krav, der gennem de sidste årtier er stillet til det offentlige skolevæsen, har bevirket, at langt den overvejende del af landets sognekommuner er blevet henvist til at søge samarbejde med andre kommuner for at løse deres skoleproblemer. De mindre sognekommuner kan ikke uden et sådant samarbejde med andre kommuner etablere en årgangsvis undervisning af børnene i en 7-årig hovedskole, da det ringe børneantal vil give en for lav klassekvotient. For undervisningen af de større børn i 8.-9. klasserne og i realafdelingen er behovet for samarbejde endnu mere udtalt; kun ganske få sognekommuner her i landet har et tilstrækkeligt børneantal til etablering af 8.-9. klasser og realafdeling udelukkende beregnet for kommunens egne børn.

I den følgende fremstilling af skolevæsenets opbygning i Hjørring amts sognekommuner vil der under afsnit a blive gjort rede for henholdsvis den 7-årige hovedskole, 8.-9.-klasserne og realafdelingen, som disse skoleformer for tiden er udbygget i skoledirektionskredsen og i afsnit b for de overvejelser, der må gøres med henblik på en udbygning af skolevæsenet for at opfylde de krav, der følger af den i 1958 gennemførte ændring i skolestrukturen. Endelig findes i afsnit c forslag til en plan for udbygning af skolevæsenet efter de i afsnit b opstillede retningslinjer.

a. Nuværende skolevæsen i Hjørring amts skoledirektionskreds.

I Hjørring amt begyndte enkelte af sognekommunerne på et relativt tidligt tidspunkt at reorganisere deres skolevæsen for at opfylde de i folkeskoleloven af 1937 stillede krav. I 1936 var der ialt 247 skoler i Hjørring amtskommunes 57 sognekommuner.

Fra 1936 til 1963 er udviklingen sket således:

(Se øverst næste side)

Kun 8 pct. af samtlige elever gik i 7-klassede skoler i 1936. I 1963 vil ca. 92 pct. af børnene gå i årgangsdelte skoler. Een kommune havde i hovedtrækkene udbygget sit skolevæsen før 1937, og i 3 andre kommuner påbegyndtes udbygningen kort før og under 2. verdenskrig. Krigen og efterkrigstidens byggerestriktioner sinkede videre udbygning af skolerne i de andre kommuner. Skolebyggeriet begyndte først for alvor i begyndelsen af 1950-erne, og målet for skolevæsenets reorganisering var at nedbringe omkostningerne ved skolernes udbygning med de efter 1937-loven fornødne faglokaler samt at skabe

	1936	1963
Købstadordnede skoler	0	26
Landsbyordnede hovedskoler:		
1-klassede	2	1
2- —	160	3
3- —	13	9
4- —	52	4
5- —	2	1
6- —	11	1
7- —	7	23
8- —	0	4
9- —	0	1
4/7- —	0	1
	<hr/>	<hr/>
	247	74

mulighed for en videregående årgangsdeling af børnene. Dette mål søgtes nået dels gennem centralisering af skolevæsenet inden for den enkelte kommune, således at udbygningen med de fornødne faglokaler koncentreredes om en enkelte skole i kommunen, dels ved indgåelse af skoleforbund. 2 skoleforbund blev indgået i Ø. Hanherred som resultat af Statens Byggeforskningsinstituts undersøgelser af skoleforholdene i nævnte område. Senere har Aggersborg kommune i samme område indgået skoleforbund med Løgstør købstadkommune, ligesom et skoleforbund om en realafdeling i området er indgået mellem 3 kommuner.

I den øvrige del af amtet er indgået ialt 8 skoleforbund, men flere burde have været indgået, idet man derved kunne have opnået besparelser på mindst 5 mill. kr. i anlægsudgifter. Dertil kommer væsentlige besparelser i de årlige driftsudgifter og af lærerkræfter.

Oversigt over de enkelte skoleforbund findes i kortbilag 6 (side 25) og 7 (side 27) samt i bilag C 1.

Mange af de små skoler blev opretholdt som forskoler, men flere af disse er senere blevet nedlagt.

Udbygning af skolevæsenet for 1.-7. årgang i henhold til folkeskoleloven er sket i samtlige kommuner med undtagelse af Bjergby-Mygdal kommune, Gjøl kommune og Rubjerg-Mårup kommune, hvor intet nyt skolebyggeri er blevet foretaget; Rubjerg-Mårup har dog indgået skoleforbund med Jelstrup-Lyngby kommune om udvidelse af Hundeleve centralskole i sidstnævnte kommune. I Læsø, Vrejlev-Hæstrup og Vrensted-Thisse kommuner er der kun foretaget en delvis udbygning.

Alle de udbyggede skoler er årgangsdelte med undtagelse af Tolne skole i Tolne kommune, Ø. Hjermitzlev skole i Tolstrup-Stenum kommune, Øland skole i Øland kommune og Østerby skole i Læsø kommune.

Som det fremgår af bilag C 2 er ialt 34 skoler enkeltsporet 7-klassede, eventuelt med en eller flere parallelklasser, medens 17 skoler har 2 spor for 1.-7. årgang, og 5 skoler har 3 eller flere klasserækker.

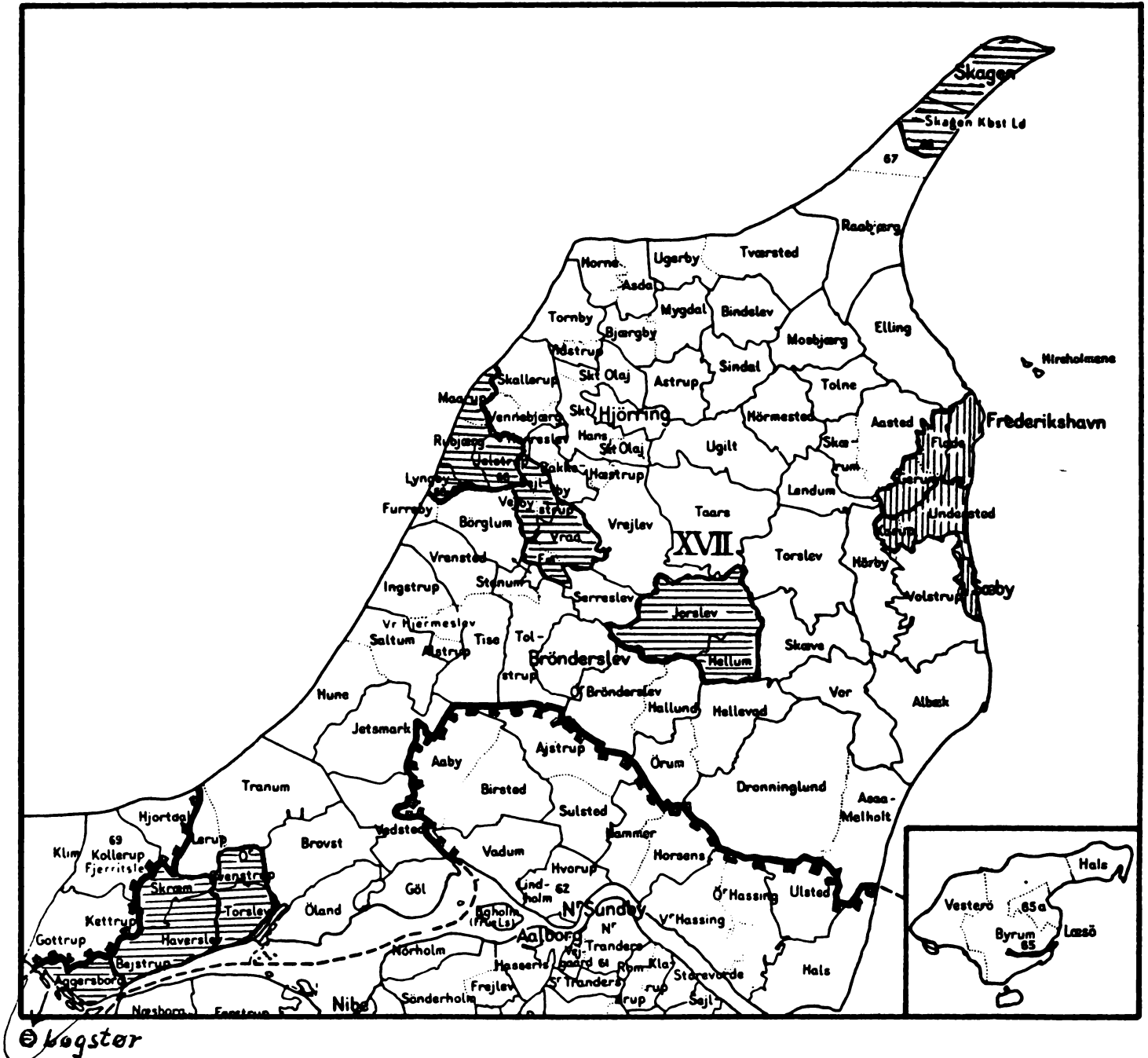
Af bilag C 3 fremgår, at der i skoledirektionskredsen i skoleåret 1962/63 fandtes 19 skoler med realafdeling, heraf 6 fælleskommunale og 6 private.

Af bilag C 4 ses, at der i skoleåret 1962/63 var 27 skoler, der gav undervisning i 8. klasse med ialt 32 klasser, heraf 5 klasser ved private realskoler.

For 9. årgang fandtes i skoledirektionskredsen i samme skoleår 4 klasser, heraf 2 ved kommunale og 2 ved private skoler.

I skoleåret 1962/63 var der i de kommunale skoler 408 elever i 8. klasse og 39 i 9. klasse. Elevtallet i 8. klasse i de 5 private realskoler udgjorde i nævnte skoleår 88, og i 9. klasse var der i de private skoler 24 elever.

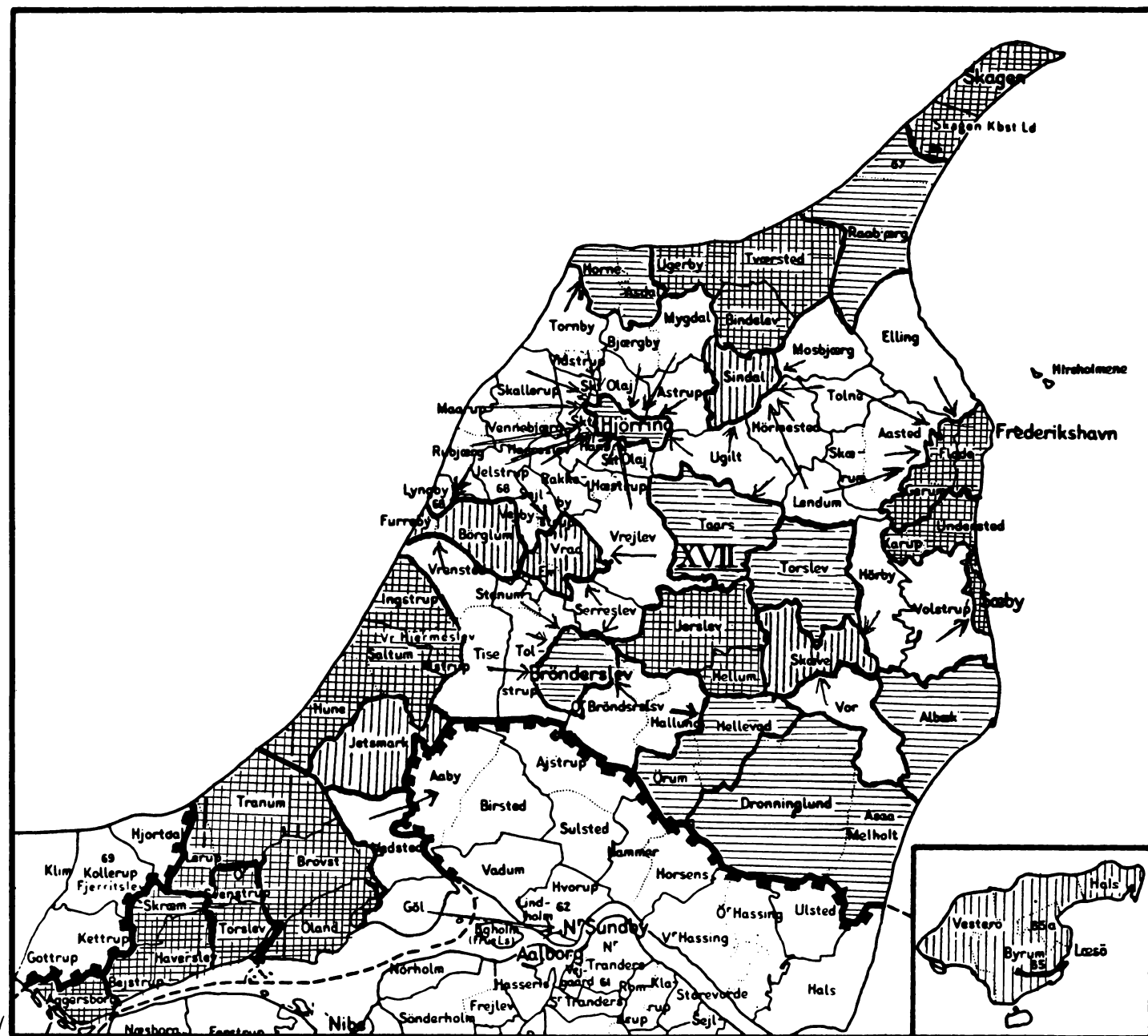
Hele årgangen udgør ca. 2100, det vil sige, at ca. 25 pct. af årgangen gik i 8. klasse, medens 63 elever eller ca. 3 pct. af årgangen gik i 9. klasse.

alle årgange

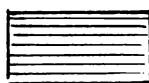
5. og ældre årgange

Løgstør

skoleforbund

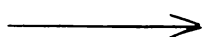
egen

private

amtsgrænse

hovedparten af børnene søger undervisning

Hertil kommer, at en del elever fra landkommunerne søgte 8. evt. 9. klasse i skolerne i købstæderne. Antallet kendes ikke, men antages for 8. klasses vedkommende at have udgjort under 5 pct. af årgangen.

Tidligere planer for undervisningen i 8.- og 9.-klasserne.

Der blev i 1961 udarbejdet en amtsplan for tilrettelæggelsen af undervisningen i 8. klasse i Hjørring amt.

Denne amtsplan byggede på den forudsætning, at 8. og 9. klasse var frivillige, og at der ikke meldte sig flere elever, end at undervisningen kunne ske i de eksisterende skoler. Planen indeholdt retningslinjer for, hvorledes linjeundervisningen (de valgfrie fag) kunne tilrettelægges.

Man regnede i denne plan med, at ca. $\frac{1}{3}$ af årgangen ville søge 8. klasse. Dette antal er nu praktisk taget nået.

Planen er dog med hensyn til linjedelingen (valgfrie fag) kun i ringe omfang blevet fulgt. Der er i Ø. Han herred en vis deling af specielle fag mellem de forskellige centralskoler i området, ligesom dette er tilfældet for skolerne i Dybvad og Hørby samt Dybvad private realskole. Der har ved flere andre skoler været undervist i valgfrie fag, navnlig maskinskrivning.

Nuværende klassekapacitet for 8. og 9. klasserne.

Der er fra landkommunerne ca. 550 elever pr. årgang, der søger realskole (kommunal eller privat) eller ca. 27 pct.

Herefter søger ca. 55 pct. af årgangen (14-15 årige) enten realskole eller 8. klasse, medens ca. 30 pct. af årgangen (15-16 årige) søger realafdeling eller 9. klasse.

Såfremt 8. eller 9. klasse bliver obligatoriske, vil det kræve plads i skolerne til yderligere 45 pct. af årgangen af de 14-15 årige og ca. 70 pct. af årgangen af de 15-16 årige, eller henholdsvis ca. 950 elever og ca. 1.450 elever.

Dersom de eksisterende 8. klasser ved kommunale og private skoler i skoledirektionskredsen blev suppleret op til en klassekvotient på 24, ville de nuværende klasser kunne have plads til yderligere 272 elever.

Selv om en sådan supplerung var praktisk mulig, ville der mangle lokaler til 675 elever i 8. klasse og ca. 1.400 elever i 9. klasse, rent bortset fra, at der allerede er lokalemangel ved de fleste skoler.

Kapaciteten i de frie efterskoler i skoledirektionskredsen.

De frie efterskoler i Hjørring amt vil kunne have plads til ca. 300 elever fordelt på 4 årgange (14-18 årige), men da 8. henholdsvis 9. klasse efter loven modsvares af et 5 måneders ophold på efterskole, vil disse skoler kunne betjene ca. 600 elever årligt i disse 4 årgange eller ved jævn fordeling ca. 150 om året af hver årgang.

Der vil herefter mangle lokaler til ca. 500 elever i årgangen 14-15 årige og ca. 1.250 elever i årgangen 15-16 årige under forudsætning af, at kapaciteten på efterskolerne udnyttes fuldt ud.

Hvis børnetallet for 1.-7. årgang — som antaget i en i 1962 udarbejdet prognose for lærerbeholdet i Hjørring amts skoledirektionskreds — går ned med 1.300 indtil 1980, d. v. s. til ca. 14.400, vil lokalemanglen blive noget mindre, men om dette forhold udnyttes, vil afhænge af, om undervisningen centraliseres, idet det i modsat fald kun vil betyde en nedsættelse af klassekvotienten.

Ungdomskolen.

Der er ingen erfaring for, i hvilken udstrækning ungdomsskolelovens bestemmelser om den 2-årige ungdomsskole som erstatning for enten 8. eller 9. klasse (hver af disse klasser er 2-årige), vil kunne få tilslutning. Denne undervisning kommer formentlig til at benytte skolelokaler indenfor normal skoletid, hvorfor ungdomsskoleundervisningen ikke vil betyde en lokalemæssig aflastning, hvorved bemærkes, at de i de kommunale skoler indrettede ungdomslokaler, der for tiden benyttes til almindelig undervisning, fortrinsvis skal stilles til rådighed for ungdomsundervisningen.

Konklusion.

Der skal i de kommende år investeres meget store beløb til lokaler til folkeskolen, så fremt undervisningspligten forlænges med 1-2 år.

Det er et åbent spørgsmål, om, og i bekræftende fald hvornår, undervisningspligten bliver forlænget til det 8., 9., eventuelt 10. skoleår, men uanset om der i nær eller fjern fremtid måtte blive tale om en obligatorisk forlængelse af undervisningen, vil problemerne melde sig med stadig større styrke, såfremt den stærke udvikling indenfor skolevæsenet, der allerede er sket på frivillighedens grund, fortsætter.

b. Overvejelser om skolevæsenets fremtidige udvikling.

Undersøgelsen vil blive rettet imod følgende dele af skolevæsenet:

- 1° 1.-7. årgang.
- 2° 8.-9. (10.) årgang.
- 3° Realafdelingen.
- 4° Specialundervisningen.
- 5° Ungdomsskolen.

ad 1° 1.-7. årgang.

Mens man indtil for få år siden ikke turde stille højere mål, end at en skole burde være årgangsdelt, således at der i en 7-årig skole var en klasse for hver årgang, må der nu være visse betænkeligheder ved en så lille skole.

En enkeltsporet 7-klasset skole vil navnlig få vanskeligheder med hensyn til den udvidede undervisning i 6. og 7.-klasserne for de elever, der ønsker at fortsætte i eksamensskolen. Der er i øvrigt også andre pædagogiske fordele ved den 2- eller 3-sporede skole. Lærerne, der i fremtiden i stadig højere grad må forventes at ville specialisere sig i bestemte linjefag, vil kunne udnyttes bedre, og der vil kunne påregnes anskaffet undervisningsmidler i større omfang end ved den enssporede skole, idet udnyttelsen af disse midler kan blive mere effektiv ved en 2- eller 3-sporet skole. Det bemærkes i denne forbindelse, at der i fremtiden må påregnes ønsker om anskaffelse af betydeligt mere og dyrt undervisningsmateriel f. eks. radio, båndoptager, grammofon, fjernsyn, episkop, billedbåndapparat, duplikator o. s. v., se i øvrigt undervisningsvejledning II side 38-57.

Rent økonomisk vil en 2- eller 3-sporet skole også være langt fordelagtigere både med hensyn til anlæg og drift end den 1-sporede 7-klassede skole, jfr. den i december 1961 udkomne publikation »Folkeskolens byggeprogram« nr. 11 side 11 og 35.

De bestående 1-sporede 7-klassede skoler bør dog ikke umiddelbart nedlægges, idet disse er i stand til at give den fornødne undervisning, men man vil mene, at det såvidt muligt bør tilstræbes at undgå, at der fremtidig opføres nye enssporede 7-klassede skoler, og at man i tilfælde, hvor der overvejes en udvidelse af en 7-klasset skole, nøje gennemprøver, om der skulle være muligheder for ved udvidelse af en anden 7-klasset skole for samme udgift at opnå en dobbeltsporet skole i stedet for. Geografiske forhold vil dog kunne betinge, at disse betragtninger ikke fuldt ud bør gælde.

Endvidere vil man mene, at de få skoler i amtet, der ikke er årgangsdelte (det drejer sig om Tolne, Ø. Hjermitslev og Øland skoler), på et tidspunkt i fremtiden må nedlægges, og man må derfor se på mulighederne af overførsel af børnene fra disse skoler til andre skoler i nærheden.

Lokalebehov for 1.-7. årgang.

Ifølge ovennævnte publikation af 1961 side 40 bør antallet af normalklasserum være det samme som af elevklasser (hjemmeklasseprincippet). Det normale lokaleantal ved en skole for 1.-7. årgang i skoledirektionskredsen er 5-6 klasseværelser pr. klasserække samt 1 ungdomslokale. I de skoler, der er bygget efter 1958, er der som regel også et lokale for 8. hovedskoleklasse. Det vil sige, at der maksimalt ved en 1-sporet 7-klasset skole vil være 7-8 og ved en dobbeltsporet skole 12-14 almindelige klasseværelser. Udover normalklasserummene vil det være ønskeligt, at der ved hver skole er et lokale til formning og eventuelt tillige et håndgerningslokale. Det vil sige, at man mangler 1 à 2 normalrum, selv om skolen alene skal betjene 1.-7. årgang. Mange skoler, der har oprettet en enkelt klasse for 8. hovedskoleår, kæmper allerede i dag med store lokalevanskeligheder.

Ved en i 1962 udarbejdet prognose for lærermanglen i Hjørring amt er der beregnet et fald i antallet af børn i undervisningspligtig alder for landkommunerne i Hjørring amt fra 13.432 i 1960 til 10.993 i 1980, idet der dog er bortset fra de kommuner, hvor børnetallet påregnes at ville stige: Elling, Hirtshals, Skt. Hans-Skt. Olaj og Volstrup kommuner. Dette fald i børnetallet vil ikke medføre nogen bedring med hensyn til lokaleforholdene, idet det kun vil betyde, at de enkelte årgangsdelte klasser fremtidig vil få en lavere klassekvotient. Man vil derfor også i undersøgelsen have opmærksomheden henledt på, om der vil være mulighed for ved sammenlægning af skoledistrikterne for 2 ensporede 7-klassede skoler at samle børnene fra disse i én enkelt skole, eventuelt ved fordeling af børnene til flere omliggende skoler.

ad 2° 8.-9. (10.) årgang.

Som foran anført er det et åbent spørgsmål, om 8. eventuelt 9. og 10. klasse bliver obligatoriske, og hvornår dette eventuelt vil ske. Men skal man planlægge et skolebyggeri, vil det med den udvikling, der allerede er i gang på frivillighedens grundlag, formentlig være uforsvarligt ikke at regne med en tilslutning til 8.-9.-klasserne og realafdelingerne på 100 pct. eller næsten 100 pct. af årgangen.

Hermed være ikke sagt, at et byggeri bør gennemføres straks beregnet for 100 pct. af årgangene, men således, at der ved byggeriets projektering tages hensyn til, at det eventuelt kan udvides senere.

Som midlertidig nødløsning i overgangsperioden kan det i amtsplanen af 1961 udarbejdede forslag til tilrettelæggelse af linjefagsundervisningen accepteres; men såfremt denne undervisning skal tilrettelægges for fremtiden, bør dette ske på den mest effektive måde. Dette indebærer, at undervisningen bør ske ved en skole, der er i stand til at give undervisningen i samtlige linjer eller valgfrie fag. En sådan centralskole bør være mindst 5-sporet for 8.-9.-klasserne, det vil sige ialt 10 klasser, og kunne give undervisning i følgende linjefag:

1. teknisk forberedelseskursus,
2. værkstedslinjen,
3. handels- og kontorlinjen,
4. landbrugslinjen,
5. husholdningslinjen,

eller i valgfrie fag af tilsvarende omfang, jfr. undervisningsministeriets vejledning I side 241 og »Normer og krav« kap. 6-16.

Hvis man regner med, at hver klasse vil have mindst 20 elever gennemsnitlig, vil en sådan skole pr. årgang have 100 elever. Da realafdelingen, jfr. det under 3 anførte, formodes at ville tage ca. 30 pct. af årgangens elever, vil disse 100 børn i 8. og 9.-klasserne pr. årgang udgøre ca. 70 pct. af årgangen, d. v. s. en årgang svarende til 143 børn.

Da man ifølge den forannævnte prognose af 1962 vedrørende lærermanglen i Hjørring amt regner med, at fremtidige årgange kun bliver på ca. 15-16 ‰ af det nuværende befolkningsgrundlag, vil en centralskole for 8.-9.-klasserne kræve et befolkningsgrundlag på ca. 10.000 indbyggere. Det vil sige, at der i Hjørring amts skoledirektionskreds vil være behov for ca. 13 af denne slags skoler. Ved opførelsen af sådanne centralskoler vil man kunne lette lokalemanglen ved de skoler i skoledirektionskredsen for 1.-7. årgang, hvor der er indrettet et lokale for 8. hovedskoleår, idet dette i så fald kan inddrages til 1.-7. årgang.

Der vil iøvrigt være vægtige økonomiske grunde til at opføre disse selvstændige centralskoler for 8.-9. (10.) klasserne. Foruden en besparelse i lokaleprogrammet vil man ved udarbejdelse af en typeskole og anvendelse af utraditionelle byggemetoder kunne billiggøre byggeriet, hvilket ikke kan ske, såfremt de eksisterende skoler skal udvides, idet man her må regne med, at man vil opretholde den samme byggestil, ligesom der kan blive udgifter til ændringer af eventuelle underdimensionerede installationer.

Udover de økonomiske grunde må fremhæves de langt vigtigere pædagogiske grunde til oprettelse af sådanne centralskoler. Hvis man ønsker at kunne give undervisning i 8. og 9.-klasserne i form af linjefag, vil der ved en centralskole være større mulighed for at opnå smidighed i valg af fag.

Foretrækker man at give undervisning i 8.-9.-klasserne i form af valgfrie fag, vil dette alene være muligt ved en centralskole, idet man kun her vil kunne lade eleverne vælge fag efter ønsker og anlæg. Hertil kommer, at det vil være fuldstændig økonomisk umuligt at opføre værkstedslokaler ved alle eksisterende skoler, og man måtte derfor under alle omstændigheder, såfremt udvidelsen af de eksisterende skoler skulle finde sted, indrette sig med værkstedscentralskoler, hvor der var mulighed for at give undervisning i disse fag.

Udnyttelsen af lærerkræfterne med de ganske specielle forudsætninger, der skal til for at give en effektiv undervisning i 8.-9.-klasserne, vil også mest hensigtsmæssigt kunne ske ved en centralskole for samtlige linjer eller valgfrie fag.

De geografiske områder, der svarer til ca. 10.000 indbyggere, vil heller ikke være større, end at en fornuftig befordringsordning, eventuelt ved benyttelsen af offentlige befordringsmidler, kan etableres.

ad 3° realafdelingen.

Der er for tiden ca. 30 pct. af årgangen, der søger realafdelingen. Heraf vil for tiden $\frac{1}{3}$ eller ca. 10 pct. af årgangen gå videre i gymnasiet. Der regnes fra det økonomiske sekretariats side med, at antallet af gymnasieelever i 1. g. vil stige til 20 pct. af årgangen i 1980 (jfr. det økonomiske sekretariats betænkning: Undervisningsbyggeri og lærerbehov 1961—1980 side 34—35). Det påregnes, at 17 pct. af årgangen gennemfører til studentereksamen. Dette vil betyde, at der efter den nuværende skoleordning bliver færre elever i 3. realklasse. Såfremt 8.-10. klasserne vinder almindelig anerkendelse, vil dette eventuelt kunne medføre en mindre tilgang til realafdelingen.

Under alle omstændigheder vil en stigning i gymnasieelevernes antal betyde, at man må regne med, at der i 3. realklasse kun vil være mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{2}$ af de elever tilbage, der startede i 1. realklasse. Det vil sige, at 3. realklasse ved de skoler, hvor realafdelingen ikke er 2-sporet, vil blive særdeles lille. Mange steder i skoledirektionskredsen findes en 1-sporet realafdeling, der starter med 18 eller endog færre elever i 1. realklasse. Disse vil, når gymnasieprocenten kommer op på den anførte, blive reduceret til mellem 6 og 10 elever i 3. realklasse.

Det anførte må medføre, at man må påregne, at en realafdeling for at være levedygtig i fremtiden må være mindst dobbeltsporet, således at de elever, der bliver tilbage i 3. realklasse efter afgang til gymnasiet, udgør et rimeligt antal til en klasse.

Også under hensyn til linjeundervisningen i realafdelingen må det være det mest hensigtsmæssige, at denne er mindst dobbeltsporet, jfr. »Undervisningsvejledning for folkeskolen I« side 31 (normaltimeplan); man udnytter også bedre de lærerkræfter, der har specialuddannelse.

En dobbeltsporet realafdeling med ca. 22-24 børn i hver klasse vil, da realafdelingen i fremtiden formodes at villet tage højst 30 pct. af årgangen, kræve et befolkningsgrundlag på ca. 10.000 indbyggere.

Om realafdelingen indenfor det enkelte område er kommunal eller privat er i denne forbindelse uden betydning. Rent faktisk findes der private realskoler i 6 af de under afsnit c nævnte 13 områder.

Da der alligevel skal etableres befordringsordninger for børnene i 8.-9. klasserne, vil det mest hensigtsmæssige være, at realafdelingen lægges samme sted som centralskolen for 8.-9. klasserne.

Konklusion.

Såfremt der skal indrettes et i økonomisk og pædagogisk henseende mest fordelagtigt skolevæsen for 8., 9. (10.) klasserne samt realafdeling, vil dette kræve et befolkningsgrundlag på ca. 10.000 indbyggere, men et funktionsdygtigt skolevæsen vil naturligvis også kunne etableres i mindre områder. Man må dog i så fald være forberedt på, at det må medføre visse ulemper.*)

*) Skoledirektionens tjenestemænd er ved undersøgelsen gået ud fra det i nævnte prognose omhandlede årgangstal på 1,5-1,6% af folketallet. Der vil naturligvis altid her være tale om et skøn. Med et årgangstal på 1,8% vil befolkningsgrundlaget kunne blive tilsvarende mindre, jfr. afsnittet »Skolevæsenet« side 71-72.

ad 4° Særundervisning.

Specialkonsulenten har fremhævet, at en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af specialundervisningen vil kræve et stort befolkningsgrundlag.

Een tale- og tunghørelærer vil kunne betjene et område på 20.000 indbyggere. Et lignende befolkningsgrundlag vil være nødvendig til en årgangsdelt hjælpeskole for svagt begavede børn.

Redegørelsen konkluderer i, at specialundervisningen vil kunne gennemføres efter loven inden for et område, der dækker 20.000 indbyggere — dog med forbehold over for enkelte grupper af børn: blinde- og svagtseende, døve og svært tunghøre, enkelte meget svært læseretarderede og tilpasningsvanskelige børn.

ad 5° Ungdomsskoleundervisningen

Der er efter § 2 i ungdomsskoleloven af 1960 flere former for ungdomsskoler:

1. Den almene ungdomsskole.
2. Den erhvervsprægede ungdomsskole.
3. Ungdomsskole svarende til 8. eller 9. klassernes pensum.

Det er vanskeligt at udtale noget om, hvorledes udviklingen udformer sig for ungdomsskolen i fremtiden, specielt såfremt 8.-9.-klasserne bliver obligatoriske, men det vil i alle tilfælde være nødvendigt med en centralisering, såfremt der skal gives mulighed for valgfrie fag i den under pkt. 3 nævnte ungdomsskoleform. Den under pkt. 2 nævnte erhvervsprægede undervisning vil kræve endnu større centralisering, sandsynligvis ved kostskoleophold (16-18 årige). Det er iøvrigt på grund af manglende erfaring ikke muligt at udtale sig nærmere om forholdet.

Der henvises i denne forbindelse til den af statskonsulenten i 1962 udsendte pjece angående ungdomsskolen og dens opgaver (side 7).

Fritidsarrangementer vil formentlig få stigende betydning i fremtiden.

I skoledirektionskredsen er der for tiden kun 1-årige almene ungdomsskoler, men der har fra amtsungdomsnævnets side været udfoldet bestræbelser for at oprette 2-årige ungdomsskoler for elever, der har gennemgået 8. hovedskoleklasse, for at tilbyde disse elever undervisning svarende til 9. klasses pensum.

Efterhånden som antallet af elever i 8.-klasserne stiger, må man påregne, at det vil være muligt at oprette den 2-årige ungdomsskole med 9. klasses pensum.

c. Forslag til plan for udbygning af skolevæsenet i skoledirektionskredsen.

På grundlag af foranstående betragtninger og ved gennemgang af skolevæsenet i skoledirektionskredsen viser det sig, at der vil kunne spares 12—13 mill. kr. ved at udbygge skolerne som foreslået fremfor at udvide én af de eksisterende skoler i hver kommune (skoleforbund) med klasser for 8. og 9. skoleår, hvis disse skoler samtidig skulle bringes op på den i »Folkeskolens byggeprogram« angivne standard.

Med nuværende prisniveau må der regnes med følgende enhedspriser:

1 klasseværelse med inventar	ca. kr. 100.000,—
1 gymnastiksal $9\frac{1}{2} \times 19 \times 5$ m, birum og inventar	ca. kr. 400.000,—
1 faglokale (naturlære etc.) med inventar	ca. kr. 150.000,—

I de nævnte beløb er inkluderet også andel i det fælles areal til gange, trapper, installationer m. v., men ikke til køb af grund eller kurstab og lignende. Beløbene er gennemsnitstal fra de seneste års udgifter til skolebyggeri i skoledirektionskredsen med tillæg af den stedfundne stigning.

Der er sammenlignet lokale for lokale og ikke taget hensyn til, at disse centralskoler kan opføres billigere som typeskoler med utraditionelt byggeri.

Hirtshals, Tornby-Vidstrup, Skt. Hans-Skt. Olaj, Elling, Flade-Gærum, Råbjerg og Aggersborg kommuner er på grund af de særlige forhold for disse kommuner holdt uden for undersøgelsen, medens til gengæld Sæby købstad er medtaget.

Den samlede udgift pr. centralskole vil efter nævnte enhedspriser beløbe sig til mindst 2 mill. kr. (+ værkstedslokaler ca. 500.000 kr.), ialt mindst 2,5 mill. kr. pr. skole, eller 32-33 mill. kroner for hele det område, der er medtaget i planen.

Det bemærkes, at der ikke er taget stilling til, om de enkelte områder for realafdelingernes vedkommendes vil blive betjent af private eller kommunale realafdelinger. I det omfang, de private realskoler vil betjene det pågældende område, herunder også 8. og 9. klasse, vil de kommunale anlægsudgifter blive tilsvarende mindre.

En geografisk placering af de 13 foreslåede skoleområder findes i kortbilag 8.

I nærværende undersøgelse er kun medtaget de *bygningsmæssige besparelser* ved centralisering af undervisningen af de ældre årgange. Hertil kommer betydelige besparelser ved anskaffelse af de kostbare undervisningsmidler, som skal anvendes ved undervisningen af disse årgange. Den største besparelse vil imidlertid opstå i de årlige driftsudgifter.

Den herskende lærersituation er føleligst i amterne i landets periferi. En udbygning efter de foran skitserede retningslinjer vil utvivlsomt for Hjørring amts vedkommende bevirke en afhjælpning af lærermangelen, da de ved ordningen skabte undervisningsforhold for såvel lærere som elever må anses for ideelle.

2. Alderdomshjem.

I amtets 57 sognekommuner findes 34 alderdomshjem; heraf er de 3 private, medens resten er kommunale. 3 kommuner har mere end ét hjem (Dronninglund 3, Saltum-Hune 2 (private) og Vrensted-These 2), medens 3 kommuner (Hellum, Jerslev og Seritslev) er fælles om ét alderdomshjem. Det samlede antal pladser på de i sognekommunerne beliggende alderdomshjem udgør 727*). I hver af amtets 5 købstæder findes derhos et alderdomshjem, og det samlede antal pladser på disse andrager 286. De fleste af de sognekommuner, i hvilke der ikke findes alderdomshjem, anser deres indlæggelsesbehov for dækket ved adgang til sådanne hjem i nabokommunerne. Der foreligger imidlertid ikke egentlige overenskomster om optagelse på andre kommuners alderdomshjem. 6 sognekommuner, hvoraf de to har eget hjem, anser deres indlæggelsesbehov for udækket.

Adgang til alderdomshjem.

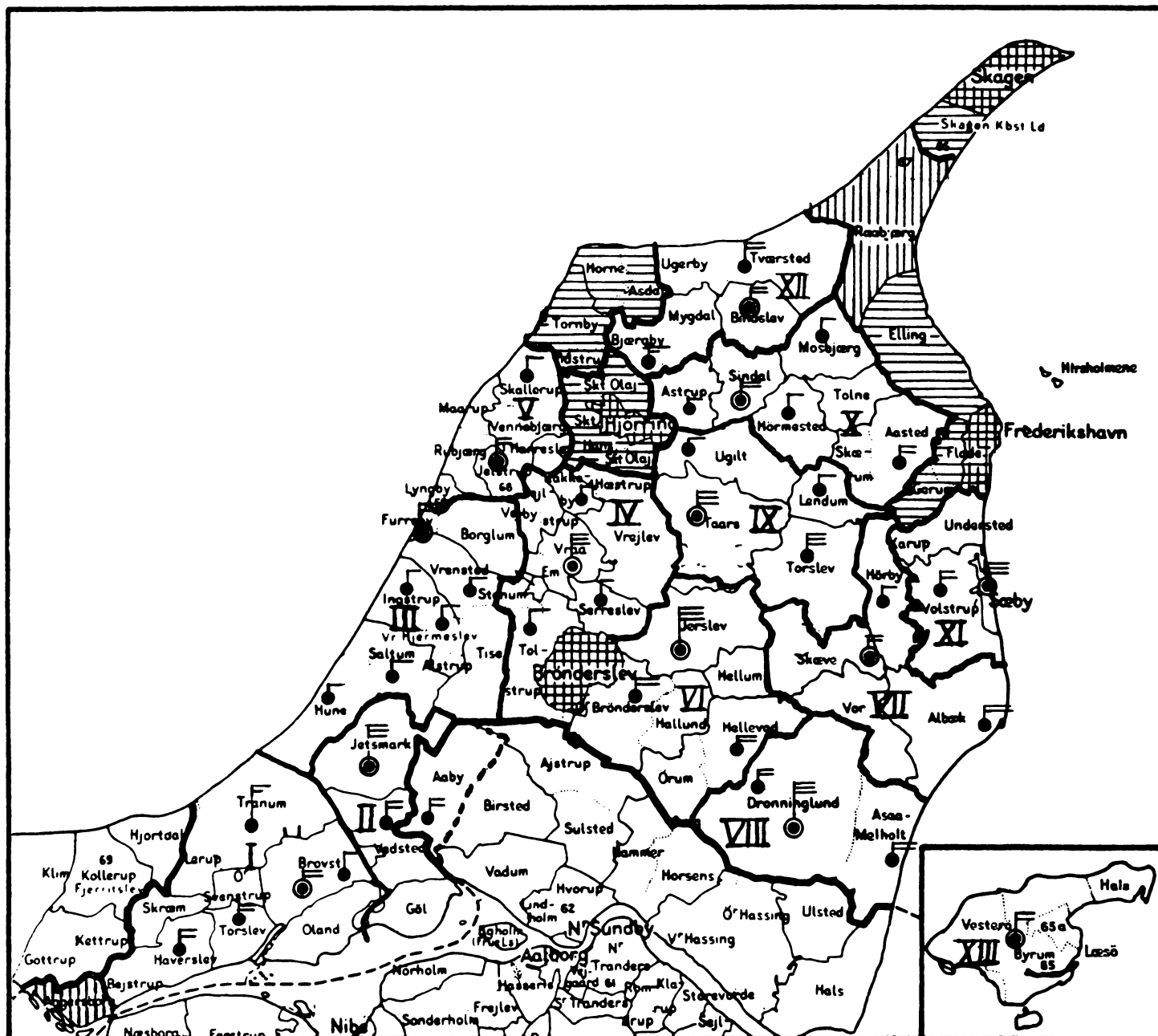
Antal kommuner	Eget alderdomshjem	Alderdomshjem fælles med andre kommuner	Uden alderdomshjem
Antal indbyggere.			
Under 1.000	—	2	11
1.000—1.500	2	—	9
1.500—2.500	12	—	3
over 2.500	15	1	—

Det vil således ses, at de sognekommuner, der ikke har sikret deres beboere adgang til alderdomshjem, for langt den overvejende del er kommuner med under 1.500 indbyggere.

Der ses i foranstående skema bort fra Hirtsholmene kommune, der ikke har over 30 indbyggere, og Skagen landsogn, hvis socialvæsen administreres af Skagen købstad.

Af kortbilag 9 (side 37) fremgår det, hvilke sognekommuner der har eget alderdomshjem, og det er for hver enkelt kommune angivet, hvornår hjemmet er bygget.

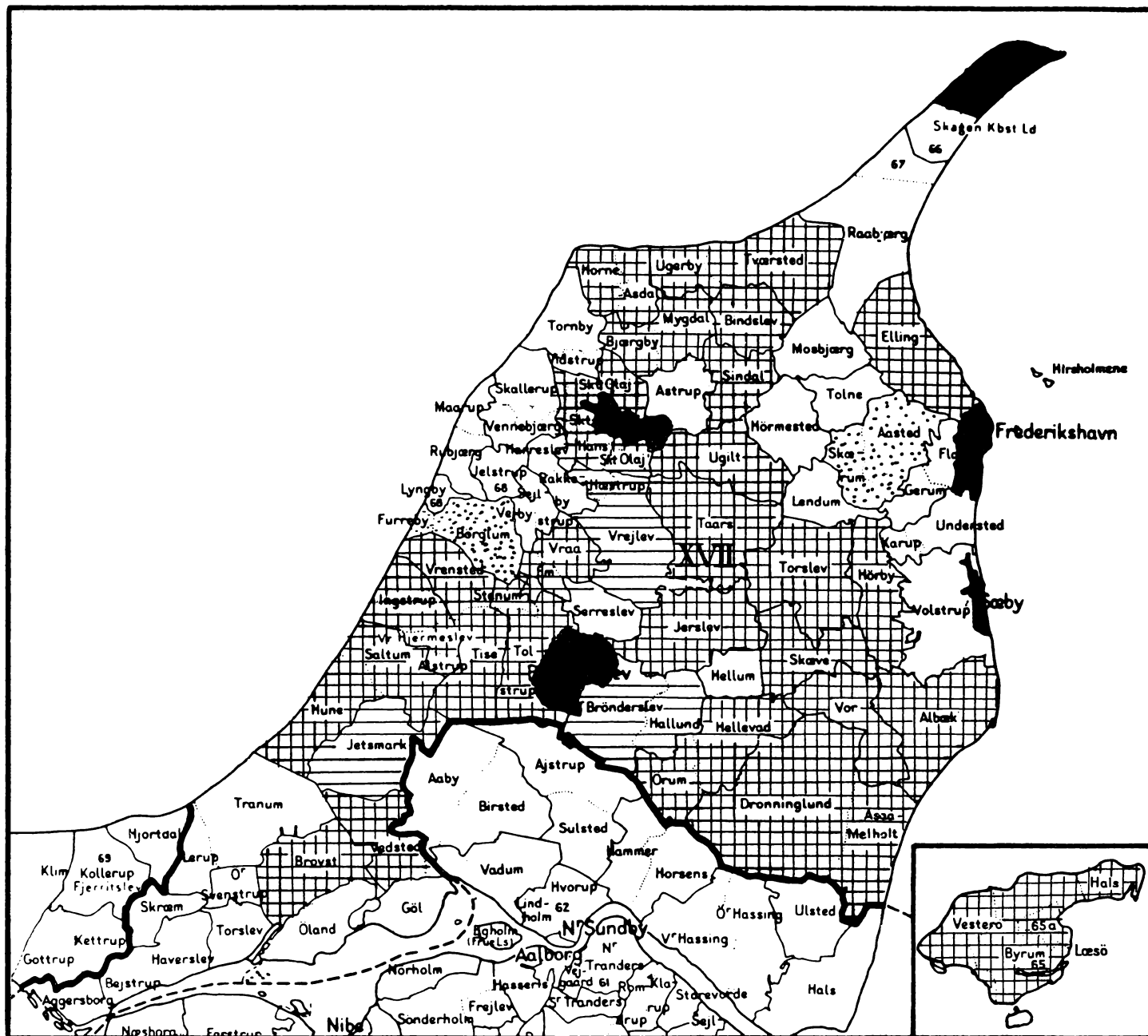
*) Heraf 40 på de private hjem. I det samlede tal er inkluderet 28 pladser på sygestuer.

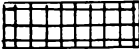
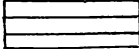
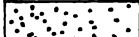

 Områder udenfor amtsplanen

 Antal klasserækker i skolen

 Skoler med 8, 9., (10.) kl. samt realafdeling

- Byggeår 1940—1960
- Byggeår 1920—1939
- Byggeår før 1920

Af kortbilag 10 (side 41) vil det derhos ses, hvilke kommuner der driver alderdomshjem i fællesskab, og i hvilke kommuner hjemmene er private.

Antal indbyggere i kommunen og kommunale fællesskaber	Antal pladser på alderdomshjemmet					Ialt
	under 15	15—19	20—24	25—29	30—	
Under 1.000	—	—	—	—	—	—
1.000—1.500	2	—	—	—	—	2
1.500—2.500	1	5	4	2	—	12
2.500—3.000	2	2	1	—	—	5
over 3.000	—	—	1	3	7	11
Ialt	5	7	6	5	7	30

Når ialt-tallet i foranstående skema kun er 30, hænger det sammen med, at der i hver enkelt kommune er regnet med det samlede antal pladser, også i de tilfælde, hvor der i kommunen findes flere alderdomshjem.

Størrelsen af de enkelte hjem varierer mellem 7 og 43 pladser.

3. Hjemmesygeplejen.

Ved lov nr. 79 af 29. marts 1957 om hjemmesygepleje blev det pålagt de enkelte kommunalbestyrelser at drage omsorg for, at der til enhver tid findes en forsvarlig hjemmesygeplejeordning i kommunen, og amtsrådet fik til opgave at påse, at ordningen blev rationelt tilrettelagt under hensyn til distrikternes størrelse og befolkningstæthed. I Hjørring amt var spørgsmålet om en fastere organisering af en hjemmesygeplejeordning forberedt derved, at man allerede i slutningen af trediverne havde ordnet sig på grundlag af de i forsogsloven herom givne bestemmelser. Imidlertid skete det i adskillige kommuner, at ordningen faldt bort ved sygeplejerskers bortrejse eller lignende. Først ved den nævnte lov kom hjemmesygeplejen ind i faste rammer. Medens distrikterne geografisk tidligere faldt sammen med kommunerne uden hensyn til disses større eller mindre befolkningstal, blev nyordningen organiseret i overensstemmelse med de vejledende retningslinier, som på grundlag af loven af 29. marts 1957 blev udsendt af indenrigsministeriet, og hvori der gives udtryk for, at distrikterne normalt bør omfatte ca. 2.500—3.000 indbyggere på landet og ca. 4.500 indbyggere i byerne.

I amtet udgør de 5 købstæder selvstændige hjemmesygeplejedistrikter, medens der for amtets sognekommuner er oprettet ialt 37 distrikter, omfattende 55 sognekommuner i amtet og en sognekommune i Thisted amt. (I Skagen landsogn varetages hjemmesygeplejen af Skagen købstad, medens Hirtsholmene ikke omfattes af nogen hjemmesygeplejeordning). Af de 37 distrikter er de 25 identiske med nuværende kommuner*), medens de resterende 12 distrikter er fremkommet ved sammenlægning af ialt 31 sognekommuner.

De 37 distrikter har gennemsnitlig en befolkning på 3.170 indbyggere pr. distrikt.

Det gennemsnitlige indbyggertal er dog noget højere i de distrikter, der er sammensat af flere kommuner, end i distrikter, der er identiske med nuværende kommuner — henholdsvis ca. 3.700 indbyggere mod ca. 3.000 indbyggere pr. distrikt.

De 37 hjemmesygeplejedistrikter i Hjørring amt er indtegnet på kortbilag 11, (side 43) og størrelsen af de enkelte distrikter fremgår af omstående opstilling, hvor tallene i parentes angiver de distrikter, der er identiske med de nuværende kommuner.

Flere distrikter har etableret en gensidig afløsningsordning under ferier og sygdom, men normalt er der i hvert enkelt distrikt truffet aftale med en fastboende, uddannet sygeplejerske om afløsning for den faste hjemmesygeplejerske.

*) I Dronninglund kommune, der har 9.325 indbyggere, er der ansat 3 sygeplejersker. Kommunen er her regnet som ét distrikt.

Antal indbyggere	Antal distrikter	Gennemsnitligt antal indbyggere pr. distrikt
Under 1.500	4 (4)	1.100
1.500—2.000	3 (2)	1.900
2.000—2.500	8 (5)	2.300
2.500—3.000	7 (6)	2.750
3.000—3.500	4 (2)	3.250
3.500—4.000	2 (2)	3.650
over 4.000	9 (4)	5.650

Spørgsmålet om ansættelse af en eller flere ledende hjemmesygeplejersker, hvis virksomhed skal omfatte samtlige amtets landkommuner, er endnu ikke taget op til endelig overvejelse.

B. Administrative forhold

1. Administrationspersonale.

Af Hjørring amts 57 kommuner er kun 5 — d. v. s. knap 9 pct. — uden kæmner¹⁾, medens i landet som helhed ca. 40 pct. af kommunerne er uden kæmner.

Da der i amtet er 15 kommuner med indbyggertal under 1000, og da ovennævnte 5 kommuner uden kæmner alle har under 1000 indbyggere, har altså 10 kommuner med under 1000 indbyggere ansat kæmner, hvilket også er mere end for landet som helhed.

Det vil i øvrigt af følgende oversigt fremgå, hvorledes kommunerne i forhold til deres størrelse fordeler sig på de enkelte administrationsformer i sommeren 1962:

Indbyggertal	Uden adm.	Administration		Ialt komm.
		Kun kæmner	Tillige pers.	
—1000	5	10	—	15
1000—1500	—	8	3	11
1500—2500	—	—	15	15
2500—3000	—	—	6	6
3000—	—	—	10	10
Ialt	5	18	34	57

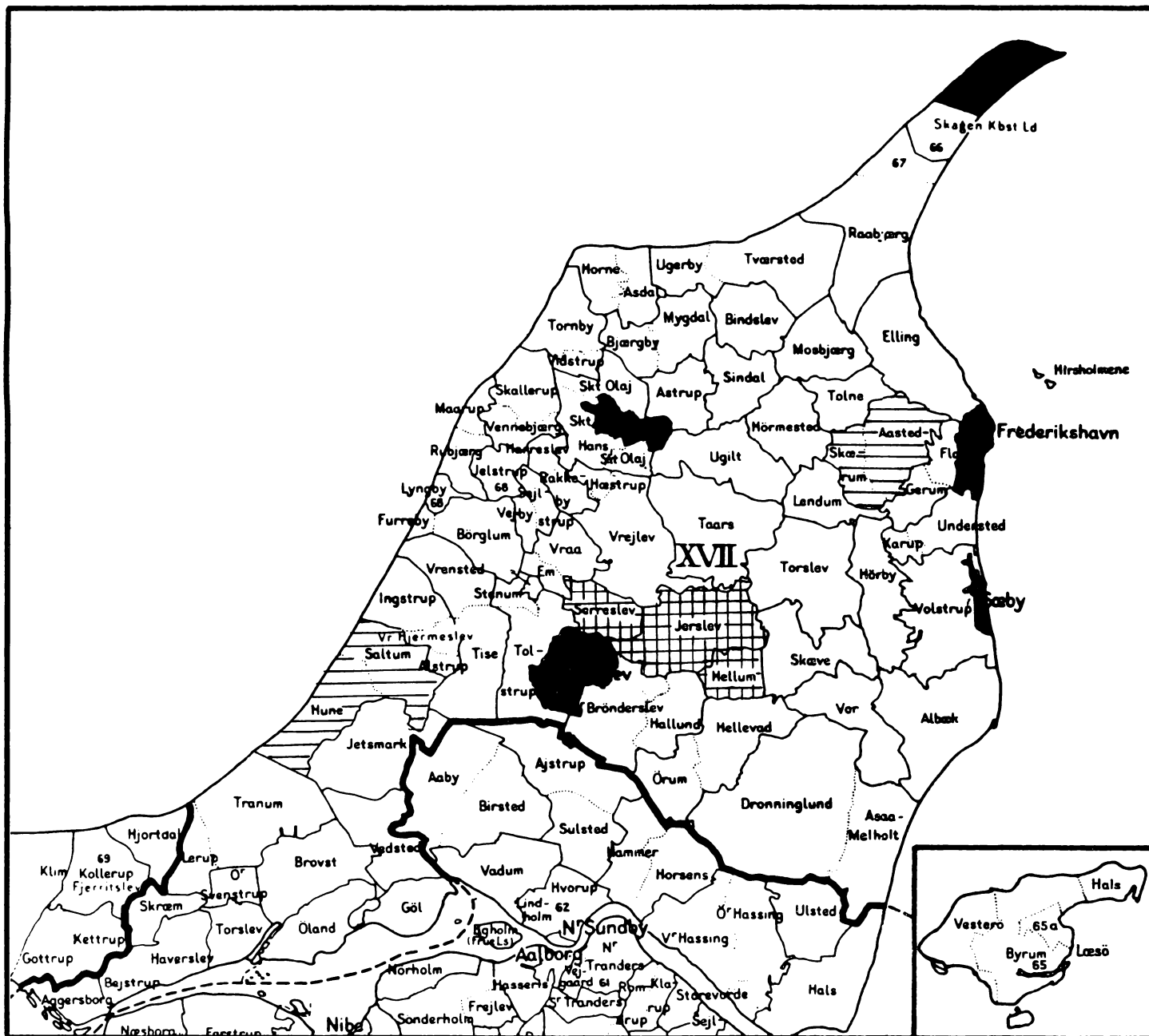
I de 34 kommuner, der har ansat personale udover kæmner, fordeler det ansatte personale sig således:

Kæmnere	34
Uddannet hjælp	53
Elever	27
Deltidsbeskæftigede	14

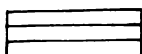
Idet elever og deltidsbeskæftigede ved beregningen medtages som halvt beskæftigede, og idet der for Horne-Asdal og Tårs kommuners vedkommende er set bort fra henholds-

¹⁾ De nævnte 5 kommuner er: Gjøel, Hirtsholmene, Skræm, Øland og Skagen landsogn. I sidstnævnte kommune er distriktsrådsformanden samtidig med amtsrådets tilladelse kasserer for ca. 200 indbyggere.

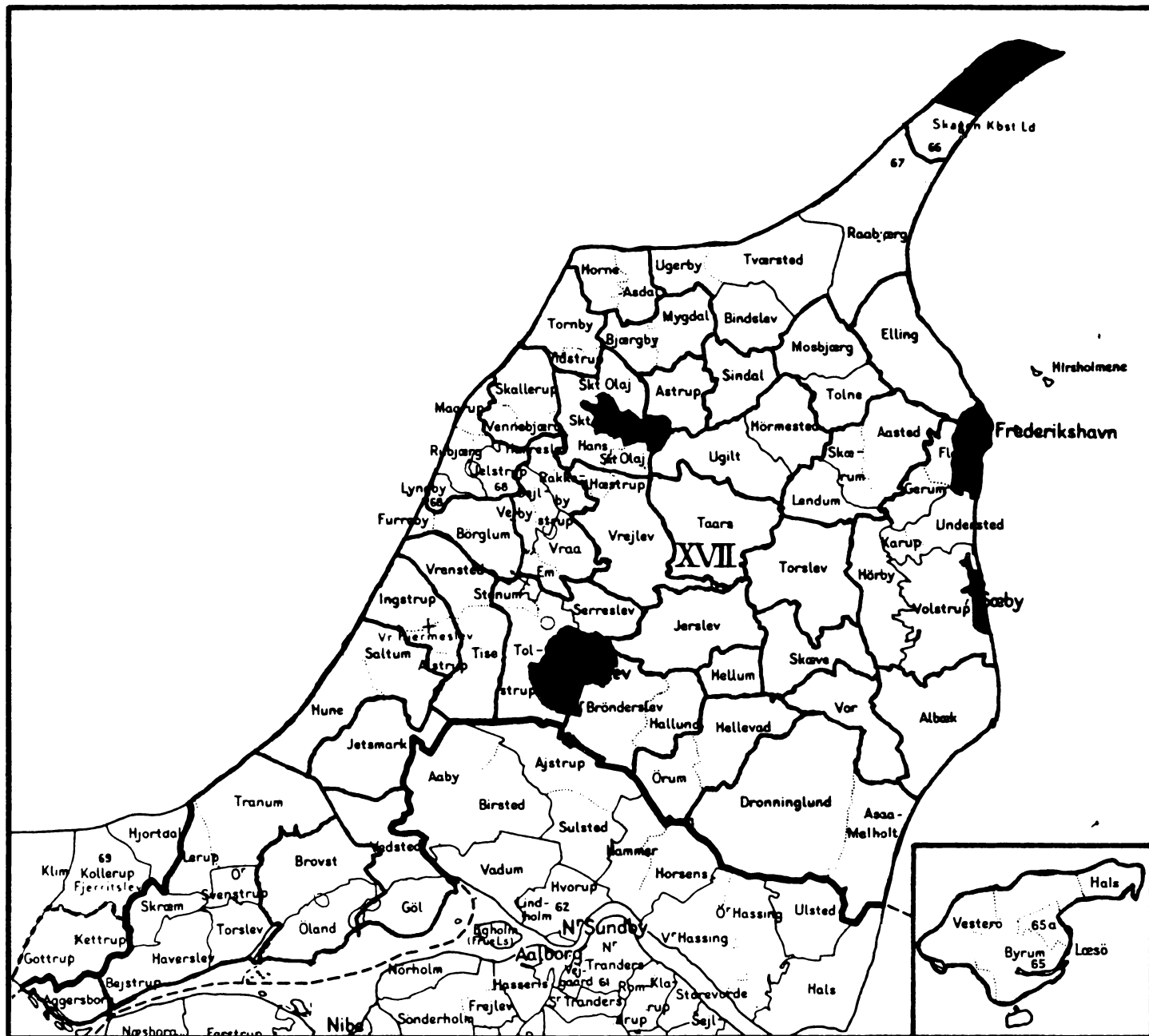

Kommuner med alderdomshjemforbund

Kommuner med private alderdomshjem

Indrammede områder svarer til hjemmesygeplejedistrikter.

vis kommuneingeniør + kontorassistent og kommuneingeniør, kan der for de 52 kommuner, der har en form for administration, opstilles følgende fordeling:

Indbyggertal	Gennemsnitlig indbyggertal pr. person ansat i administrationen
—1.000	813
1.000—1.500	1.108
1.500—2.500	947
2.500—3.000	985
3.000—	838

Det fremgår heraf, at kommuner med under 1.000 indbyggere har relativt flest beskæftigede ved administrationen, hvilket er en naturlig følge af, at mange af disse kommuner faktisk er for små til at bære den administration, som arbejdet efterhånden reelt betinger.

Når på den anden side kommuner med over 3.000 indbyggere derefter har flest beskæftiget pr. indbygger, hænger det formentlig sammen med, at disse kommuner som hovedregel omfatter bymæssige bebyggelser, hvor de administrative opgaver normalt er flere og mere omfattende end i de udprægede landdistrikter.

På kortbilag 12 (side 47) er det nærmere angivet, hvorledes administrationslokalet er fordelt i de enkelte.

2. Administrationslokaler.

Bortset fra de 5 kommuner, der ifølge foregående afsnit lader administrationen varetage af folkevalgte personer, har de øvrige 52 kommuner i Hjørring amt etableret en eller anden form for administrationslokaler, således som det er vist i følgende opstilling:

Indb. antal.	Selvstændig kommunekt.		Kommunekontor i		Ialt antal komm.
	uden kærnerbolig	med	alderd. hjem	lejede lokaler	
—1000	—	7	1*	2	10
1000—1500	1	7	—	3	11
1500—2500	1	11	3	—	15
2500—3000	1	4	1	—	6
3000—	4	4	2	—	10
Ialt	7	33	7	5	52

Langt den største del af kommunerne har således selvstændigt kommunekontor, — og deraf igen er størsteparten indrettet med kærnerbolig. Det tilføjes, at to kommuner med kærnerkontor uden kærnerbolig har indrettet sådan særskilt bolig.

Der er ikke oprettet kommunekontor på nogen af amtets skoler, men 6 kommuner har ladet indrette kommunekontor i alderdomshjem, hvortil kommer 1 kommune med kommunekontor og kærnerbolig i forbindelse med folkepensionistboliger (mrk. *).

Af de 5 kommunekontorer i lejede lokaler er et lejet på den stedlige kro og et i stedets forsamlingshus, medens to er beliggende i tidligere og et i nuværende kærners private huse.

Der er ikke udarbejdet en skitse over administrationsbygningernes alder og størrelse, da det i det store og hele om de egentlige administrationsbygninger kan siges, at kom-

munerne, hvor der er tale om ældre bygninger, ved ombygninger har skabt administrationslokaler, der er på højde med lokaler i nyere byggeri.

Fordelingen af administrationslokalerne på de enkelte kommuner fremgår af kortbilag 13 (side 49).

3. Teknisk forvaltning.

Den udvikling, der siden 1930 er sket med hensyn til nyanlæg af veje, kloakker, sportspladser og andre offentlige anlæg af teknisk art, har bevirket, at der i sognekommunerne er opbygget en, efter kommunens størrelse og art, større eller mindre teknisk forvaltning, hvis primære opgave er i forbindelse med kommunens økonomiske forvaltning at sørge for vedligeholdelses- og reparationsarbejder på vejnet og kloakanlæg. De opgaver, der her kan være tale om, er, foruden vedligeholdelse, kun kørebaneudvidelser og -forstærkninger, små vejreguleringer og tilslutningsarbejder ved kloakanlæg. Denne meget beskedne administration varetages som regel af sognerådets vejudvalg og kærner og eventuelt en fastansat vejformand.

Ved større nyanlæg kan denne administration ikke foretage projekterings- og tilsynsarbejdet, og sognerådene er derfor henvist til at søge assistance hos rådgivende ingeniører eller hos amtsvejvæsenet, som siden 1940 har haft en særlig projekteringsafdeling, der projekterer og fører tilsyn med ca. halvdelen af de vej- og kloakanlæg, der udføres i sognekommunerne.

Amtsvejvæsenet beskæftiger hermed syv ingeniører, og kommunerne betaler for de udførte arbejder honorarer, der varierer fra 60 til 100 pct. af de rådgivende ingeniørers takster, til amtet.

I to af amtets kommuner, Hirtshals med 7112 indbyggere og Taars med 3585 indbyggere, er der i 1960 ansat kommuneingeniør, hvorimod amtets største kommune, Dronninglund, lader alt projekterings- og tilsynsarbejde udføre af et rådgivende ingeniørfirma og selv kun foretager vedligeholdelsesarbejder, som ledes af en vejassistent (ikke ingeniøruddannet).

Der eksisterer ikke mellem de af sognekommunerne, der er forstadskommuner til købstæder, fællesskab om den tekniske forvaltning og heller ikke for forstadskommunerne noget direkte samarbejde med den tekniske forvaltning i de tilstødende købstæder, udover at Hjørring byråd og Sct. Hans-Sct. Olai sogneråd begge er repræsenteret i et samordningsudvalg, der behandler byplanmæssige spørgsmål og udstykningsager i de to kommuner. Et lignende fællesudvalg behandler tilsvarende sager i Sæby købstad og nabokommunen Volstrup.

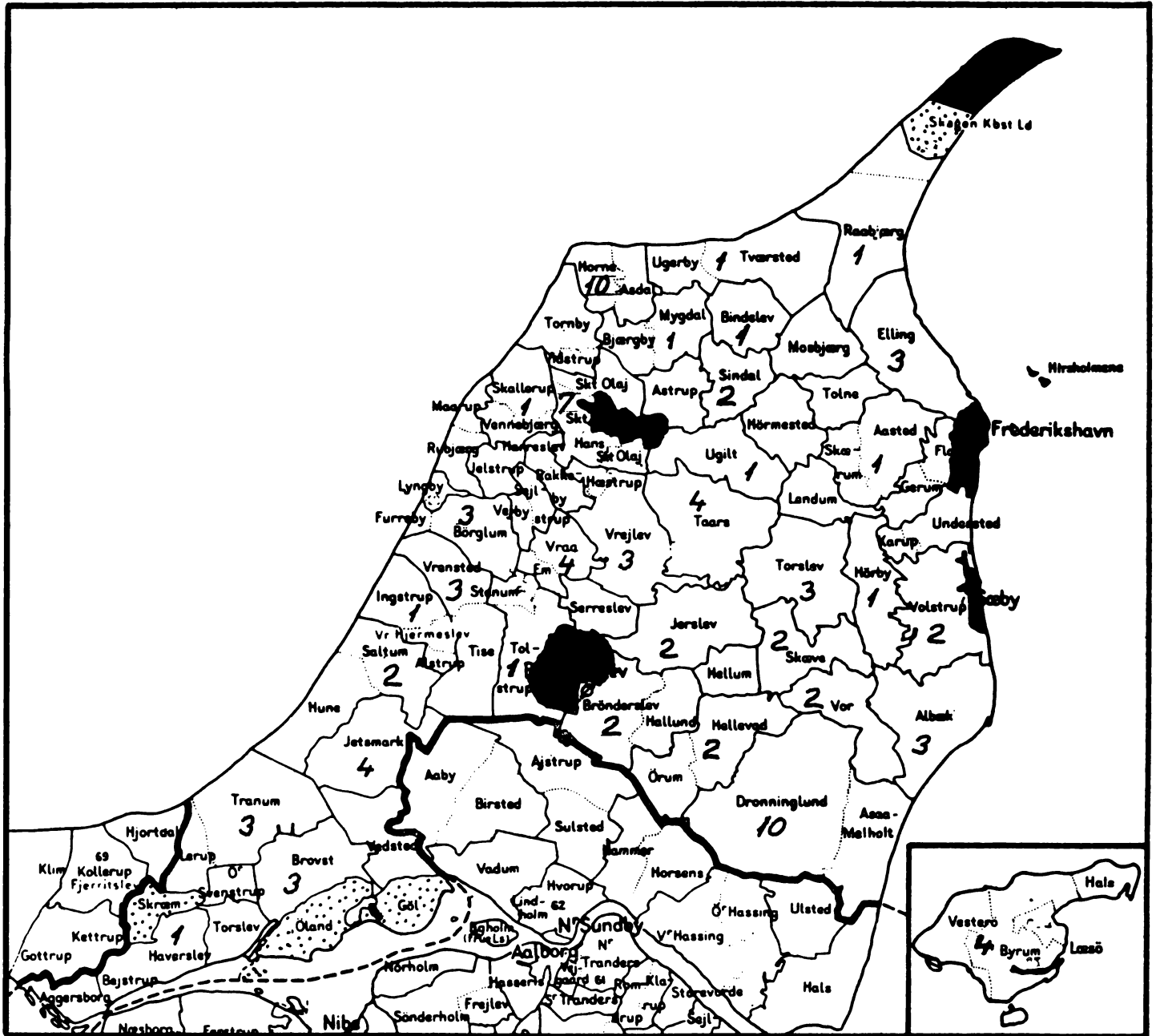
Desuden findes der for Frederikshavn købstad og nabokommunerne Flade-Gærum, Understed-Karup og Elling et byudviklingsudvalg, der behandler byplanmæssige spørgsmål fælles for de fire kommuner.

Der er ikke mellem nogen af sognekommunerne noget fællesskab om den tekniske forvaltning bortset fra, at der i nogle tilfælde er anskaffet vejbygningsmateriel, særlig motortromler, af flere kommuner i fællesskab.

Selv om der ikke består nogen fælles vejadministration i kommunerne, har dette dog ikke hindret kommunerne i, at de i adskillige tilfælde har koordineret deres planer om gennemgående veje, således at ansøgningerne om tilskud (vejfond eller beskæftigelsesloven) har fremtrådt som et samlet projekt, og vejstrækningen er blevet udført med samme kørebanebredde og andet udstyr i de kommuner, der er engageret i det pågældende arbejde.

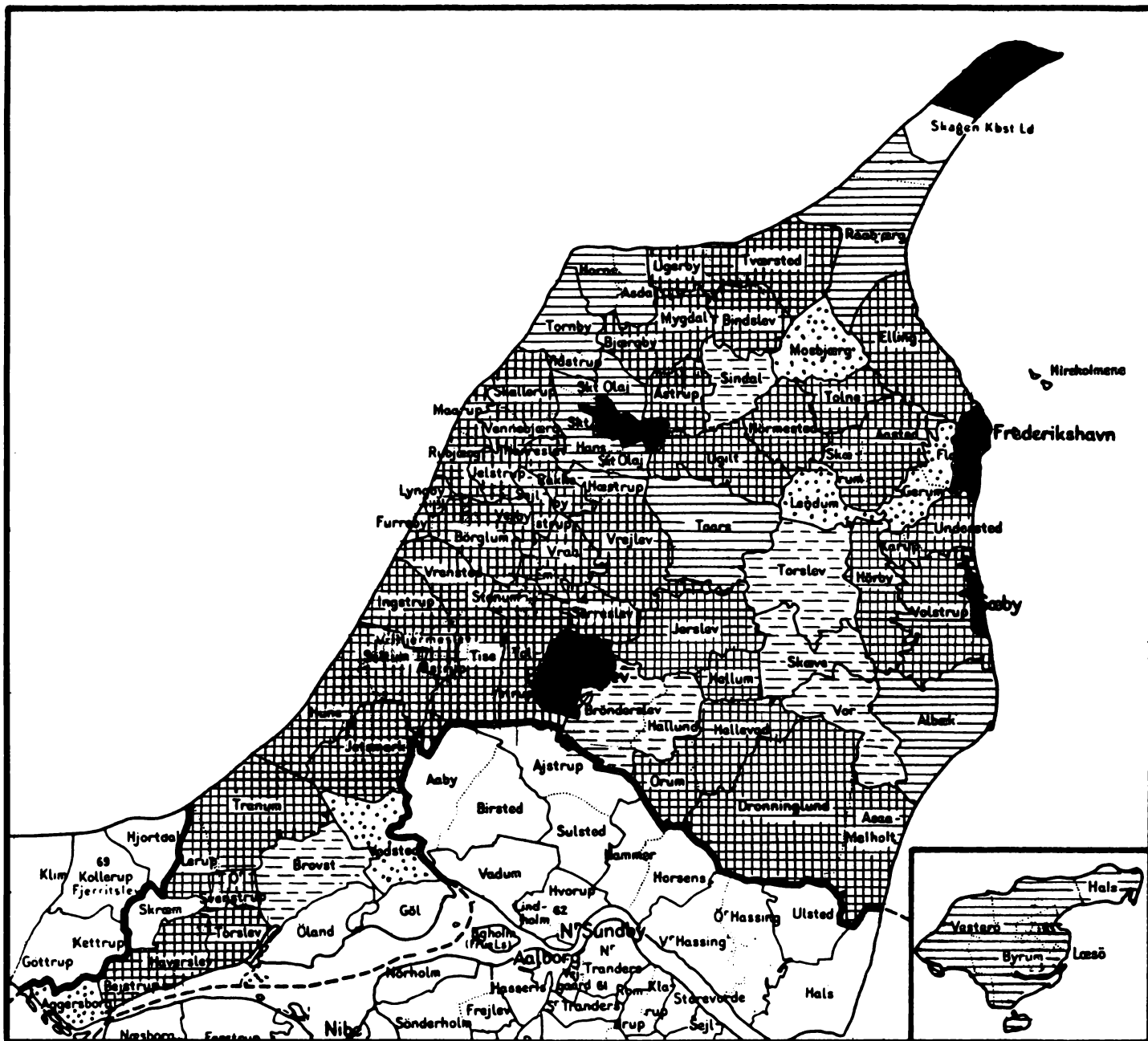
Der er i amtet kun få steder, bortset fra købstædernes nabokommuner, hvor en bymæssig bebyggelse ligger i områder, der opdeles af kommuneskel. Det findes i Løkken, Sindal, Skovsgaard og Stenhøj og vil efterhånden som kloak, vandforsyning og fjernvarmeanlæg udbygges kunne skabe problemer for administrationen af disse anlæg.

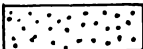
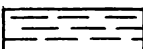
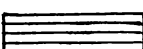

Vedtagelsen af landsbyggeloven af 1960 har bevirket en ændring af sognekommunerens tilsyn med byggeri, der tidligere var præget af forholdene i de enkelte kommuner. Der er i amtet 10 kommuner, der efter loven skal have egen bygningsmyndighed, og i 14 kommuner har sognerådet vedtaget selv at udøve bygningsmyndigheden; i de reste-

 Kommune uden ansat kommunesekretær (kasserer)

Øvrige kommuner har ansat kommunesekretær
 det anførte tal angiver for hver kommune det
 øvrige personale — uanset kvalifikationer og arbejdstid

- Ingen administrationslokaler
- Administrationslokaler i lejet bygning
- Administrationslokaler på alderdomshjem
- Egentlig administrationsbygning uden kærnerbolig
- Egentlig administrationsbygning med kærnerbolig

rende 33 kommuner udøves bygningsmyndigheden af amtsrådet. Fordelingen fremgår af bilag nr. 14 (side 53).

I de kommuner, hvor kommunalbestyrelsen selv har ønsket at udøve bygningsmyndigheden, findes alle steder områder med bymæssig bebyggelse, og den mindste kommune har over 1.200 indbyggere.

Størrelsen af de kommuner, hvor amtsrådet udøver bygningsmyndigheden, fordeler sig jævnt fra Helligum kommune med 543 indbyggere til Læsø kommune med 3.103 indbyggere, idet man her som andre steder i undersøgelsen ser bort fra Skagen landsogn og Hirschholmene, hvor særlige forhold gør sig gældende.

Amtets bygningsmyndighed beskæftiger tre arkitekter og har kontorfællesskab med amtsvejvæsenet.

C. Sognekommunernes økonomiske forhold.

Som et led i undersøgelsen af mulighederne for at gennemføre en sammenlægning af sognekommunerne synes det naturligt at foretage en analyse af kommunernes økonomiske forhold. Det er alene tanken med en sådan analyse at vise variationerne i de enkelte kommuners økonomiske forhold og at give et vist indtryk af, hvilken sammenhæng der eventuelt kan være mellem kommunestørrelse og kommunal økonomi, idet en sådan sammenligning måske kan give en fornemmelse af, om det må forventes, at en sammenlægning af kommuner til større enheder vil være ensbetydende med en formindskelse af kommunernes udgifter — og dermed en formindskelse af befolkningens skatter.

Denne undersøgelse må naturligvis i nogen grad blive ret skematisk, idet en dybere gående undersøgelse med hensyntagen til alle forhold vedrørende den enkelte kommunes befolknings sammensætning og dens geografiske og erhvervsmæssige struktur må antages at blive for omfattende i denne forbindelse.

Undersøgelsen falder i to afsnit, hvoraf det første omfatter kommunernes væsentligste udgifter, d. v. s. skole-, social-, vej- og administrationsudgifter.

Undersøgelsens andet afsnit omhandler kommunernes beskatningsforhold.

1. Kommunernes udgifter.

a. Skole-, social- og vejvæsen.

Ved at foretage en sammenligning af kommunernes udgifter til skolevæsen, socialforsorg og vejvæsen under et opår man en vis udjævning mellem kommunerne, og man undgår en del af de udsving, der skyldes, at visse kommuner af naturlige årsager har særlig store udgifter på det ene område og forholdsvis mindre udgifter på et andet eller de andre.

På samme måde kan anvendelse af en femårig periode som grundlag for beregningerne medvirke til at udjævne en del af de udsving, der skyldes, at kommunernes udgifter naturligt varierer fra år til år.

Nærværende undersøgelse er baseret på den femårige periode, der omfatter regnskaberne 1956-57—1960-61 samt på de af det statistiske departement pr. 1. januar 1960 opgivne antal indbyggere i kommunerne.

Idet bemærkes, at de enkelte kommuners placering i forskellige udgiftsintervaller nærmere fremgår af kortbilag 15 (side 55) skal man om denne del af undersøgelsen tilføje følgende kommentarer:

For de nævnte tre udgiftsområder under ét viser undersøgelserne, at der er tale om relativt betydelige udsving kommunerne imellem, idet de samlede udgiftsbeløb varierer mellem kr. 85,46 og kr. 506,88 p. a. pr. indbygger.

Disse to yderbeløb repræsenterer imidlertid henholdsvis Skagen landsogn og Hirschholmene, der hver for sig i nogen grad må betragtes fra andre synsvinkler end de øvrige kommuner.

Ser man bort fra de to nævnte kommuner, der er amtets mindste, varierer de årlige gennemsnitsudgifter pr. indbygger til skole-, social- og vejvæsen fra kr. 150,44 til kr. 319,73, således:

Antal indb.	Gennemsnit p. a. pr. indb.	Højeste Udgift p. a. pr. indb. indenfor gruppen	Laveste indenfor gruppen
—1.000	238,41	282,95	201,34
1.000—1.500	234,26	319,73	187,39
1.500—2.500	220,16	263,26	150,44
2.500—3.000	216,07	253,39	203,39
3.000—	197,76	258,10	152,52

Der synes herefter næppe grund til at forvente, at en sammenlægning af kommuner i sig selv vil medføre forøgede udgifter for indbyggerne — og dermed forøget skattebyrde, idet oversigten viser, at de omhandlede udgifter i det store og hele er faldende med kommunernes størrelse, således at de laveste gennemsnitsudgifter findes hos kommuner med over 3.000 indbyggere.

Gennemsnitsudgiften for samtlige amtets kommuner er kr. 225,35 og for hovedparten af kommunerne er udsvingene herfra forholdsvis begrænsede, nemlig:

udgifter mellem 215 og 235 kr. = 19 kommuner
udgifter mellem 205 og 245 kr. = 29 kommuner
udgifter mellem 195 og 255 kr. = 42 kommuner

Altså for en trediedel af kommunerne svinger gennemsnitsudgiften mindre end 10 kr. fra det normale, for halvdelen mindre end 20 kr., og for tre fjerdedele mindre end 30 kr., medens kun 13 kommuner har større afvigelse end de nævnte.

Da variationerne kunne tænkes i alt fald delvis at hidrøre fra forskellighederne i kommunestrukturerne, har man foretaget en opdeling i kommuner med bymæssige bebyggelser og i rene landkommuner, ved hvilke sidste forstås kommuner uden bymæssige bebyggelser eller med bebyggelser på mindre end 500 indbyggere.

	Gennemsnitsudg. p. a. pr. indb.	Højeste gennemsnitsudgift	Laveste
Rene landkommuner	233,03	319,73	187,39
Kommuner m. bebyggelser mellem 500 og 1500 indb.	209,22	263,26	150,44
Kommuner m. bebyggelser på over 1500 indb.	190,60	210,84	162,90

Differencen mellem højeste og laveste udgift indenfor de tre grupper er henholdsvis kr. 132,34, kr. 112,82 og kr. 47,94, hvilket synes at vise større ensartethed i udgifternes størrelse i de mere bymæssigt prægede kommuner, selvom yderpunkterne dog findes indenfor både disse og de rene landkommuner. Det kan således om de 13 kommuner, der ifølge det foregående havde større afvigelser end 30 kr. fra gennemsnittet, nævnes, at 7 kommuner havde udgifter under det normale,

heraf 3 kommuner med bymæssige bebyggelser med stærkt stigende indbyggertal og relativt lave vej- og socialudgifter, samt

3 kommuner med bymæssige bebyggelser, men med stagnerende indbyggertal, særlig lave vejudgifter og til dels lave skoleudgifter, samt endelig

1 ren landkommune med meget lave skoleudgifter og samtidig forholdsvis lave vejudgifter;

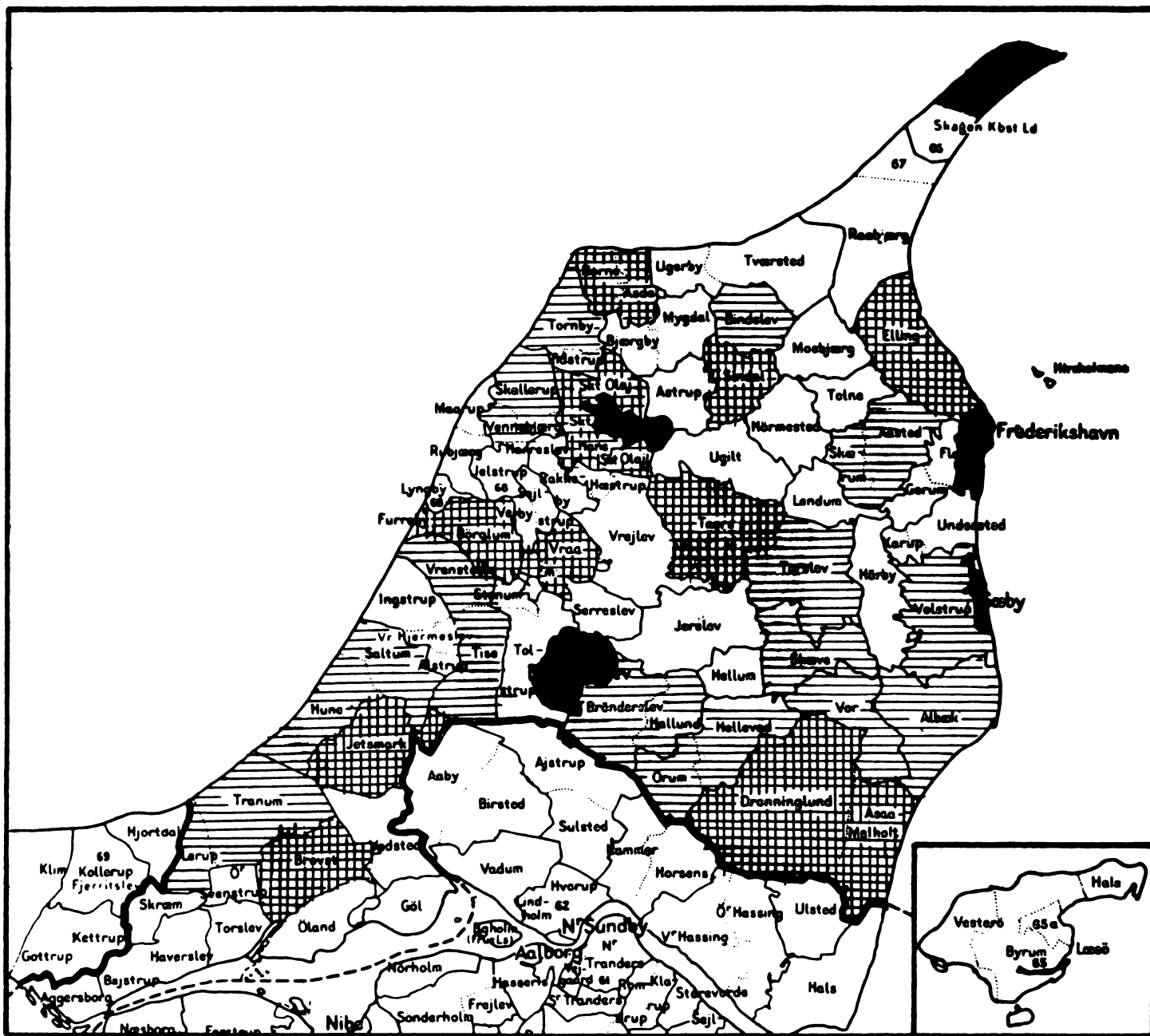
at 6 kommuner havde udgifter over det normale,

heraf 2 almindelige landkommuner med bymæssige bebyggelser og relativt høje skoleudgifter, samt

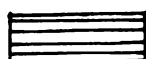
3 rene landkommuner med meget høje vejudgifter, men samtidig forholdsvis lave skoleudgifter, samt

1 ren landkommune med store udgifter til både vej- og socialvæsen.

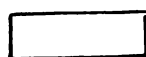

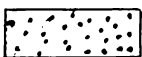
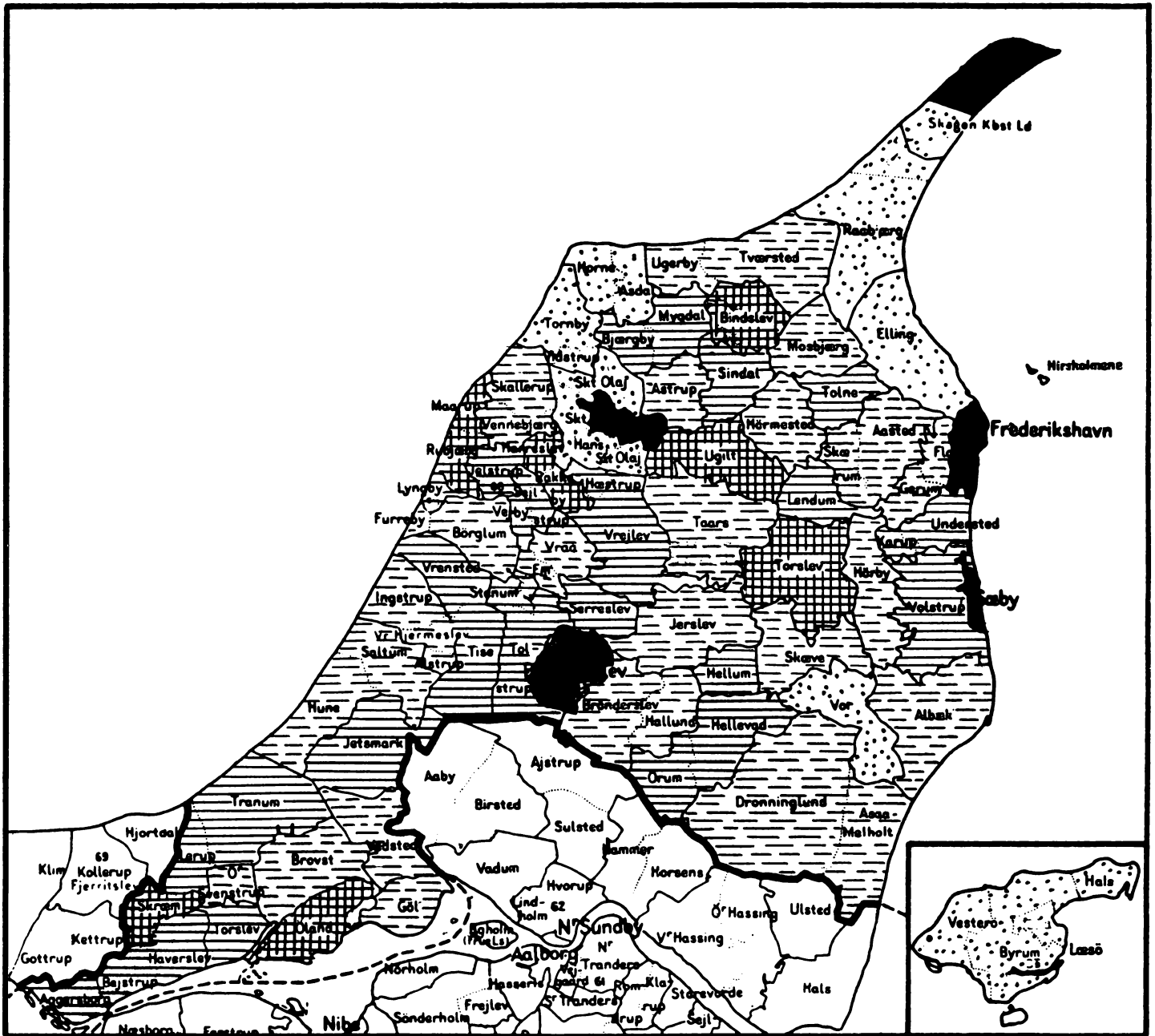
Kommuner, der ifølge loven har bygningsmyndighed

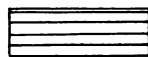
Kommuner, der har vedtaget selv at udøve bygningsmyndighed

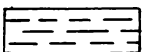
Kommuner, hvor amtsrådet udøver bygningsmyndigheden

Under 195 kr.

225 kr. til 255 kr.

195 kr. til 225 kr.

Over 255 kr.

b. Kommunernes udgifter til bestyrelsen.

Undersøgelsen af kommunernes bestyrelsesudgifter omfatter de enkelte kommuners udgifter til lønninger (sogneråds- og socialudvalgsformand, valgt kasserer og/eller administrationspersonale), mødeudgifter, tjenesterejser, husleje, kontorholdsudgifter etc., idet der er fradraget indtægter ved opkrævningsvederlag for skatter og afgifter til staten m. v. samt visse gebyrer, — det vil i hovedsagen sige konto 10 (med tillæg af eventuelle udgifter fra konto 2 vedr. administrationsbygninger) i det landkommunale regnskabs-skema og konto 11 i det af tre af landkommunerne benyttede købstadsskema.

Undersøgelsen, der som den foregående omfatter femåret 1956-57—1960-61, viser, at den gennemsnitlige årlige bestyrelsesudgift pr. indbygger varierer mellem kr. 2,42 og kr. 133,80, hvilke to beløb ligesom i det foregående repræsenterer henholdsvis Skagen landsogn og Hirtsholmene.

Ser man stadigvæk bort fra disse to kommuner, varierer gennemsnitsudgiften mellem kr. 11,83 og kr. 39,00.

De enkelte kommuners placering indenfor forskellige intervaller er angivet på kort-bilag 16 (side 59).

Indb. tal	Gennemsnit p. a. pr. indb.
—1.000	24,44
1.000—1.500	22,81
1.500—2.000	22,65
2.000—2.500	20,44
2.500—3.000	21,94
3.000—	22,49

I forhold til kommunernes størrelse er der således tilsyneladende ikke afgørende variationer i udgifterne til bestyrelsen, selvom de dyrest administrerede kommuner dog nok synes hovedsagelig at være de mindste.

Medens bestyrelsesudgifterne således i det store og hele er uafhængige af kommune-størrelsen, er de i alt fald i højere grad afhængig af kommunens struktur, idet kravene til administrationen i kommuner med de største bymæssige bebyggelser normalt vil ligge noget højere end de krav, der stilles til administrationen i rene landkommuner, hvilket da også fremgår af, at gennemsnitsudgiften udgør for

Kommuner med bebyggelser med

500—1.500 indbyggere ..... kr. 20,70

over 1.500 indbyggere ..... kr. 24,92

Rene landkommuner ..... kr. 23,02

ligesom i øvrigt til eksempel købstædernes administrationsudgifter — selv efter fradrag for de tekniske kontorer og boligkontorer — ligger ret væsentlig over de tal, der ifølge ovenstående er udregnede for herværende amts sognekommuner.

Størrelsen af kommunernes bestyrelsesudgifter er endvidere afhængig af en række andre faktorer, såsom formandens lønningsforhold, administrationspersonalets aflønning og størrelse, der varierer en del fra kommune til kommune; — endvidere administrationslokalernes beliggenhed i egne eller lejede lokaler o. s. v.

En indgående vurdering af de enkelte kommuners forhold er derfor i virkeligheden en nødvendig forudsætning for at kunne foretage en virkelig analyse af årsagerne til de nævnte forskelligheder i kommunernes udgifter til bestyrelsen. En sådan analyse har det ikke været tanken at iværksætte i nærværende undersøgelse, men man har blot foretaget en sammenligning af de gennemsnitlige bestyrelsesudgifter indenfor kommuner med forskellig opbygning af administrationsapparat. Herefter er gennemsnitsudgiften pr. indbygger i kommuner

uden lønnet bistand til administrationen	kr. 20,42
(idet der dog er set bort fra en kommune, der betjener sig af en udenamts regnskabscentral, og hvis gennemsnitsudgift for bestyrelsen er kr. 11,83),	
med ansat kærner alene	kr. 24,15
med ansat kærner + personale	kr. 22,10

Som det fremgår af denne oversigt administreres de (relativt små) kommuner, der ikke har nogen bistand til administrationen, tilsyneladende billigere end kommuner med en eller anden form for et administrationsapparat. Til gengæld er gennemsnitsudgiften noget lavere i kommuner med egentlig administrationsapparat end i kommuner, hvor der kun er ansat en kærner, hvilket dog nok i nogen grad er et spørgsmål om kommunernes vidt forskellige indbyggertal.

Administrationens effektivitet *kan* imidlertid variere en del, men disse variationer er det desværre ikke muligt at angive ved præcise talstørrelser.

Det synes på grundlag af det i øvrigt i dette afsnit nævnte forsvarligt at gå ud fra, at det vil være muligt ved en sammenlægning af kommuner til i alt fald noget større enheder end de i dag normalt kendte, at opbygge eller udbygge et egentlig og i alle måder effektivt virkende administrationsapparat, uden at den gennemsnitlige bestyrelsesudgift pr. indbygger vil blive genstand for en forøgelse eller i hvert fald en væsentlig forøgelse. Den merudgift, som opbygningen af et egentligt administrationsapparat eventuel kan medføre, må sikkert til gengæld kunne modsvares af en øget service overfor sogneråd og beboere i det hele taget.

2. Kommunernes beskatningsforhold.

For at kunne foretage en sammenligning af beskatningsforholdene mellem de enkelte kommuner er der gennemført en undersøgelse af de faktorer, der normalt anses for betydningsfulde ved vurderingen af en kommunes beskatningsforhold.

Undersøgelsen omfatter:

- de enkelte kommuners ligningsforhold, d. v. s. forholdet mellem ejendomsskatter og personlig skat til kommunen;
- de enkelte kommuners grundskyldspromiller og skatteprocenter som angivelse af den styrke, hvormed kommunerne beskatter henholdsvis fast ejendom og personlig indkomst;
- de enkelte kommuners skattebrøker, der angiver de enkelte kommuners skattetryk;
- de enkelte kommuners gennemsnitsindkomster og kommunernes samlede beskatning pr. skatteyder.

Undersøgelsen er af praktiske grunde baseret på skatteåret 1960-61¹⁾, og en del af talmaterialet er hentet fra de i »Kommunal Årbog«, årgang 1961, optagne statistikker.

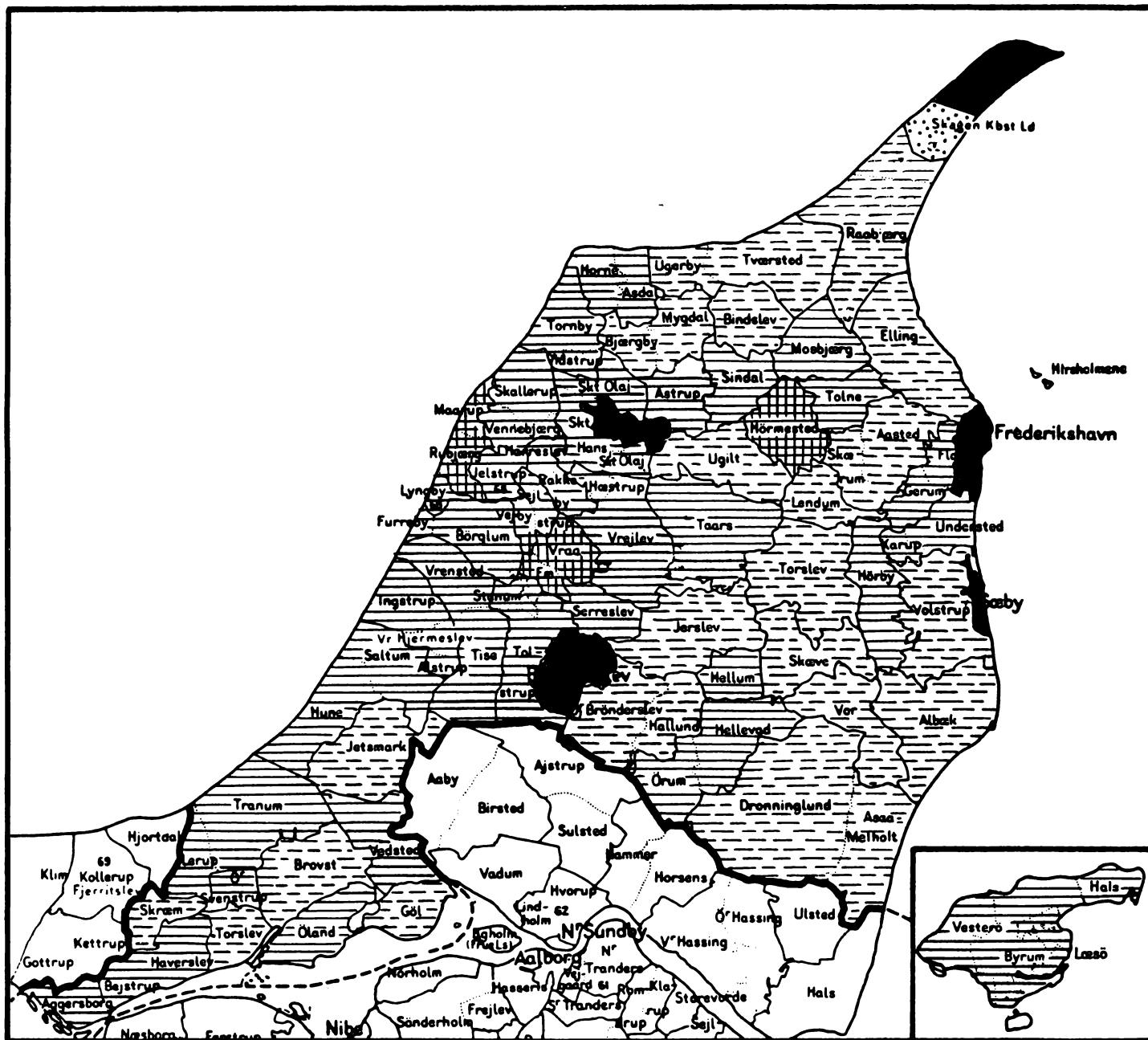
Det tilføjes, at undersøgelsen kun omfatter 56 af amtets 57 kommuner. Man har nemlig valgt at se bort fra Hirtsholmene, hvor der gør sig den særlige omstændighed gældende, at forsvarsministeriet forlods betaler $\frac{7}{8}$ af skatteligningen som ejendomsskat, hvorefter kommunens skatteprocent i skatteåret 1960-61 var 1,8 pct.

a. Ligningsforholdet.

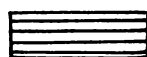
Som bekendt er ligningsforholdet ophævet i h. t. lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme af 15. februar 1963; alligevel har man ment det rigtigst at medtage nedennævnte undersøgelse af ligningsforholdet i Hjørring amt for 1960-61, idet en opstilling vil give et konkret indtryk af skattebyrden og dennes fordeling på indkomst og fast ejendom:

Ingen kommuner udskrev mere end halvdelen af ligningen på fast ejendom. Hovedparten af de kommuner, der udskrev skatten med 41—50 pct. på fast ejendom, er rene landkommuner uden væsentlige bebyggelser, men i øvrigt viser oversigten ikke nogen forbindelse mellem kommunestørrelse og fastlæggelse af ligningsforhold, hvilket sidste også

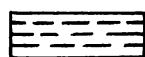
¹⁾ For så vidt angår afsnit b om grundskyldspromillen og skatteprocenten er dog tillige anvendt skatteåret 1963-64.

Under 10 kr.

20—30 kr.

10—20 kr.

Over 30 kr.

Antal indb.	Ligningsforhold			Antal kommuner ialt
	30 % og derunder	31—40 %	41—50 %	
—1000	4	5	5	14
1000—1500	1	6	4	11
1500—2500	—	12	3	15
2500—3000	—	5	1	6
3000—	4	6	—	10
Ialt	9	34	13	56

nok i højere grad er afhængig af erhvervsstruktur samt de politiske forhold indenfor de enkelte sogneråd.

Fra og med regnskabsåret 1961-62 er der ved lov af 18. februar 1961²⁾ gennemført sådanne ændringer i ligningsforholdets fastsættelse, at en direkte sammenligning mellem dette og de foregående år ikke er praktisk gennemførlig. Ligningsforholdet angav tidligere forholdet mellem den samlede ejendomsbeskatning og den personlige opholdskommuneskat, men fra og med regnskabsåret 1961-62 kommer alene forholdet mellem den udskrevne grundskyld og den personlige opholdskommuneskat til udtryk i ligningsforholdet, idet udskrivningen af ejendomsskyld er fikseret.

Der er for årene 1961-62, 1962-63 og 1963-64 godkendt en del nye ligningsforhold, ligesom den i den nye lov optagne bestemmelse om, at grundskyldspromillen ikke må udgøre mere end 40³⁾, eller eventuelt i løbet af en årrække efter bestemte regler skal nedsættes til 40³⁾, rent faktisk har ændret visse ligningsforhold en del — (jfr. nærmere herom i følgende afsnit C. 2. b.).

b. Grundskyldspromiller og skatteprocenter.

Som en naturlig konsekvens af forskellighederne i de enkelte kommuners beskatningsgrundlag og afvigelserne i kommunernes ligningsforhold vil der nødvendigvis også være ret betydelige variationer i de enkelte kommuners grundskyldspromiller og skatteprocenter, men ligesom for ligningsforholdets vedkommende er der også med hensyn til grundskyldspromillerne og skatteprocenterne tendens mod en relativ ensartethed for hovedparten af kommunernes vedkommende, således som det vil fremgå af følgende oversigt vedrørende skatteåret 1963-64.

Grundskyldspromille	Skatteprocent					Ialt
	—7,00	7,01—9,00	9,01—11,00	11,01—13,00	13,01—	
20 og derunder	1	—	—	—	1	2
20,01—25,00	—	1	4	2	—	7
25,01—30,00	—	2	8	2	1	13
30,01—35,00	1	4	13	12	1	31
35,01—	—	1	3	—	—	4
Ialt	2	8	28	16	3	57

²⁾ Ændret ved lov af 15. februar 1963.

³⁾ Ved lov af 15. februar 1963 ændret til 35 %.

Det fremgår heraf, at 35 af de 57 sognekommuner — eller godt $\frac{3}{5}$ — havde grundskyldspromiller mellem 25,01 og 35,00 og samtidig skatteprocenter mellem 9,01 og 13,00.

Der er kun 2 kommuner med skatteprocenter under 7,0, nemlig Skagen landsogn og Hirtsholmene. Skagen landsogn havde samtidig en grundskyldspromille på 35,0, hvorimod der på Hirtsholmene ikke svares sognekommunal grundskyld overhovedet.

Bl. a. på grund af det i afsnit a. nævnte vedrørende lovmæssig fastsættelse af grænsen for grundskyldspromillens størrelse, der trådte i kraft fra og med skatteåret 1961-62, i hvilket år ejendomsvurderingen af 1960 for første gang benyttedes ved skatteligningen, er der i de senere år sket en ikke helt uvæsentlig forskydning i sognekommunernes beskatningsforhold.

Sammenlignet med skatteåret 1960-61 var den for samtlige sognekommuner i amtet gennemsnitlige grundskyldspromille i 1963-64 faldet fra 35,4 til 31,8, og i den samme periode steg skatteprocenten fra 7,5 til 10,3.

Medens kun 10 kommuner i 1960-61 havde skatteprocenter på over 9,00, var det tilsvarende antal i 1963-64 steget til 47, og omvendt var det antal kommuner, der opererede med grundskyldspromiller på over 35,0, i samme periode faldet fra 21 til 4.

c. Beskatningsbrøker.

Det mest korrekte billede, der kan gives af skattetrykket i de enkelte kommuner, er formentlig de af det statistiske departement udregnede beskatningsbrøker.

Ved en kommunes beskatningsbrøk forstås det procentvise forhold mellem de beløb, som kommunen faktisk har udskrevet i ejendomsskatter og opholdskommuneskat, og det beløb, disse skatter ville have udgjort, hvis kommunens ejendomskattepromiller havde svaret til de for det pågældende skatteår for samtlige sognekommuner beregnede gennemsnitspromiller, og hvis skatteprocenten havde svaret til den beregnede gennemsnitsprocent.

Beskatningsbrøk 1960-61 for de enkelte kommuner vil fremgå af *kortbilag 17*, idet i øvrigt henvises til følgende oversigt, hvori Hirtsholmene efter omstændighederne *ikke* er medtaget.

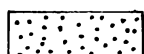
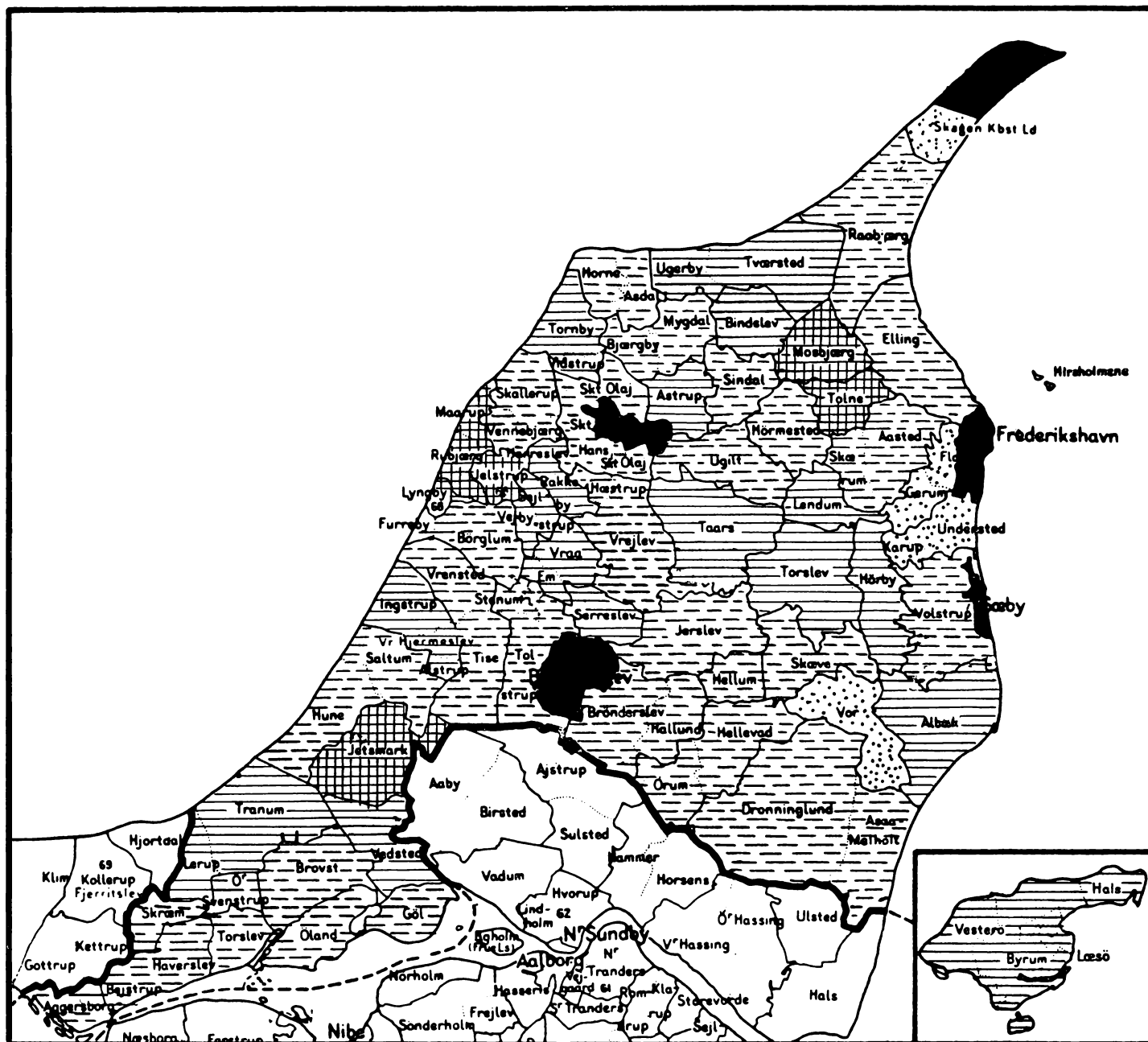
Indb. antal.	Antal kommuner m/ beskatningsbrøker					Ialt antal komm.
	104	105— 114	115— 124	125— 134	135—	
—1000	4	4	3	1	2	14
1000—1500	1		4	2	4	11
1500—2500	3	3	5	3	1	15
2500—3000		4	1	1		6
3000—	2	3	1	1	3	10
Ialt	10	14	14	8	10	56

Halvdelen af amtets kommuner har således beskatningsbrøker mellem 105 og 124, hvilket svarer til, at gennemsnittet af brøkerne for samtlige amtets kommuner det omhandlede år var 118.

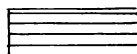
Det fremgår tydeligt af oversigten, at beskatningsbrøkernes størrelse ikke er afhængig af kommunestørrelsen.

d. Samlet skatteudskrivning og indkomst pr. statsskatteyder.

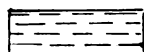
På grundlag af skatteåret 1960-61 har man foretaget en sammenholden af den gennemsnitlige indkomst pr. statsskatteyder og den samlede udskrevne skat pr. statsskatteyder i de enkelte kommuner.

Under 100

120—140

100—120

Over 140

Under begrebet »de samlede skatter« indgår samtlige udskrevne ejendoms- og personskatter til stat, amtskommune og sognekommune samt endvidere formueskatten til staten.

Undersøgelsens resultat — (Hirtsholmene stadig undtaget) — vil fremgå af følgende skematiske oversigt, idet det i *kortbilag 18* (side 66) er angivet, hvorledes de enkelte kommuner er placeret indenfor forskellige rammer.

Ansæt indkomst pr. skatteyder	Udskrevet samlet skat pr. skatteyder							Ialt antal komm.
	Under 1100	Over 1100	Over 1200	Over 1300	Over 1400	Over 1500	Over 1600	
—5500	2	1						3
5501—6000		7	4	5				16
6001—6500	1		3	10	2	4		20
6501—7000				4	2	2	2	10
7001—				1		1	5	7
Ialt	3	8	7	20	4	7	7	56

Det fremgår af den lille indramning, at godt halvdelen (29) af kommunerne med gennemsnitsindkomster mellem 5.500 og 6.500 kr. påligner mellem 1.100 og 1.400 kr., medens den store indramning viser, at to trediedele (36) af kommunerne med gennemsnitsindkomster mellem 5.500 og 7.000 kr. påligner mellem 1.200 og 1.600 kr.

De to kommuner, hvor begge gennemsnit er under det normale, er to vestkystkommuner, medens det andet yderpunkt, nemlig 5 kommuner med indkomster over 7.000 kr. og udskrevet skat over 1.600 kr., først og fremmest består af 4 kommuner med beskatningsprocent, hvilke kommuners skatteforhold ikke helt kan sammenlignes med forholdene i de øvrige landkommuner, der alle i 1960-61 endnu benyttede ligningsprocent.

En direkte sammenligning kommunerne imellem hindres samtidig ved, at ligningens effektivitet ikke absolut synes ensartet, hvilket i alt fald tilnærmelsesvis kunne opnås, såfremt der blev ansat uddannet personale til hjælp for sognerådene ved det efterhånden meget indviklede og besværlige ligningsarbejde. Denne mulighed vil dog kræve noget større kommuner end de i almindelighed i amtet nu kendte.

D. Andre administrative inddelinger.

Den kommunale inddeling er på en række områder lagt til grund for løsningen af amtskommunale og statslige opgaver, men kun i få tilfælde har sognekommunerne været tilstrækkelig store til at udgøre selvstændige distrikter. Det har i almindelighed været nødvendigt at sammenlægge flere sognekommuner for at opnå en rationel tilrettelæggelse af de pågældende opgaver, og ofte vil man være udsat for, at en sognekommune sammenkædes med forskellige kommuner efter de enkelte opgavers karakter.

Der vil kunne gives en række eksempler på sådanne opdelinger i store distrikter, der er fastlagt på grund af den sognekommunale inddeling, og det vil på kortbilag kunne angives, hvorledes for eksempel de statslige inddelinger i retskredse, politikredse, amtstuekredse, skatterådskredse, embedslægekredse etc. sammenkæder sognekommunerne i større enheder. Også med hensyn til de amtskommunale opgaver er det ofte nødvendigt at foretage opdeling i større distrikter, og opgavernes forskellige karakter vil i et vist omfang nødvendiggøre distrikter af forskellig størrelse. Allerede som følge heraf vil enkelte kommuner kunne indgå på forskellig måde i de pågældende distrikter.

Der skal i det følgende angives et eksempel på sådanne administrative inddelinger, og eksemplet er valgt inden for jordemodervæsenet, hvor det i almindelighed har været nødvendigt at lade de enkelte kommuner indgå i større distrikter. Det samme ville eksempelvis gælde sundhedsplejeordningen, men denne er som bekendt endnu ikke organiseret i amtet, og det gælder hjemmesygeplejen, jfr. side 39.

Jordemoderdistrikter.

Inddelingen i jordemoderdistrikter er i første række baseret på hensynet til befolkningens bekvemme adgang til jordemoderhjælp i forbindelse med ønskeligheden af at skabe fuld beskæftigelse for distriktsjordemødrene. Ved distriktsinddelingen er man derfor i princippet gået ud fra en jordemoderpraksis på ca. 100 fødsler årlig, ligesom man har tilstræbt en sådan placering af distriktsjordemødrene, at de vil kunne komme til stede i løbet af højst $\frac{1}{2}$ time efter tilkaldelsen, jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 15. maj 1953, afsnit I.

Man har derfor kun i ringe grad kunnet tage hensyn til den kommunale inddeling, idet grænserne på flere steder — som det fremgår af kortbilag 19 (side 69), hvor de enkelte distrikter er indtegnet — går på tværs af kommune- og sognegrænserne. Når bortses fra Dronninglund kommune, inden for hvis område der er bosat 2 distriktsjordemødre (af hvilken den enes distrikt dog strækker sig ud over kommunegrænsen) og fra Læsø kommune, er ingen af de nuværende sognekommuner fundet tilstrækkelig store til at udgøre et selvstændigt distrikt.

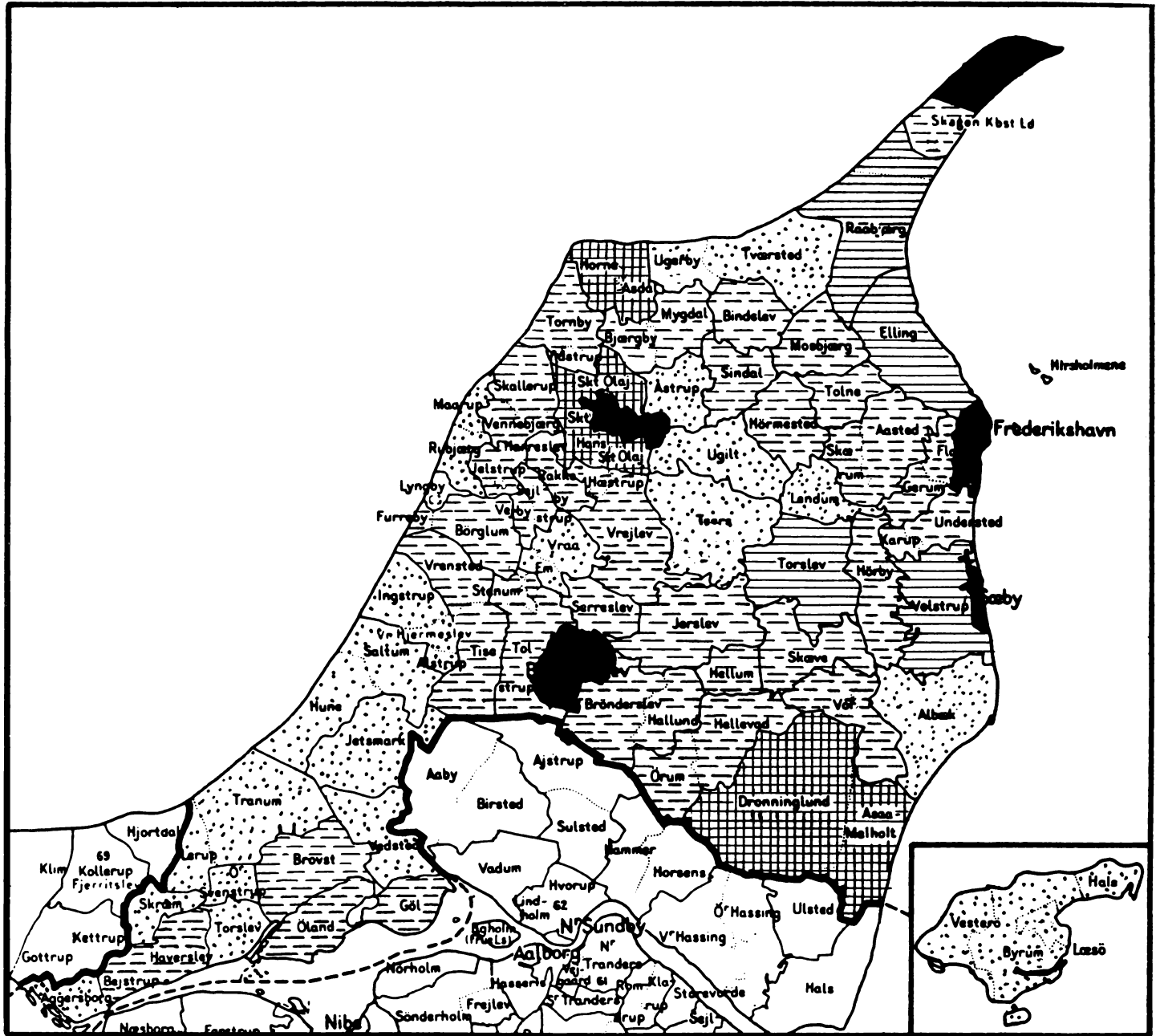
For sognekommunernes vedkommende blev distriktsinddelingen i 1954 af amtsrådet, med indenrigsministeriets godkendelse, fastlagt i en langtidsplan, der successivt realiseres ved nedlæggelse af de mindre, ledigtblevne distrikter. Der er i øjeblikket 26 distrikter, men tallet vil, når langtidsplanen om få år er gennemført, blive reduceret til 24. Når dette tal lægges til grund, vil størrelsen af de enkelte distrikter — beregnet på grundlag af det nuværende befolkningstal — være som angivet i nedenstående tal. Det bemærkes herved, at tallene omfatter Frederikshavn og Skagen købstæder, der hver har en distriktsjordemoder med virkeområde i en eller flere af de omliggende mindre sognekommuner, og Sæby købstad, hvis distriktsjordemoder tillige virker i Understed-Karup og Volstrup kommuner. Tise og Tolstrup sogne henhører formelt ikke under den egentlige distriktsinddeling, men påregnes betjent af den i Brønderslev købstad boende jordemoder.

Antal indbyggere	Antal distrikter	Gennemsnitligt antal indbyggere pr. distrikt
Under 4.000	5	2.900
4.000—5.000	4	4.700
5.000—6.000	6	5.600
6.000—7.000	6	6.400
7.000—8.000	1	7.300
8.000—	2	17.000
Ialt	24	6.100

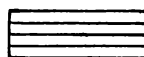
III. De kommunale opgaver set i relation til fremtiden

En gennemgang af de opgaver, der i dag ventes løst af landets sognekommuner, vil ikke pege mod en ganske bestemt kommunestørrelse, som kan danne et vejledende udgangspunkt for en sammenlægningskitse. Alene kommunernes forskellige struktur og forskellige befolkningssammensætning vil gøre det vanskeligt at gennemføre en egentlig standardisering af den kommunale inddeling, og kravene til de kommunale opgaver er naturligt søgt fastsat så smidigt, at opgaverne kan tilpasses kommunernes forskellige artede forhold. Kommuner af forskellig størrelse og struktur har i dag i et vist omfang samme mulighed for at tilvejebringe et rationelt og forsvarligt grundlag for en kommunal administration.

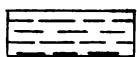
Hvis det sættes som et mål, at landets kommuner i almindelighed bør have en afgrænsning og et befolkningsgrundlag, så de sættes i stand til at løse hovedparten af de lokale opgaver inden for deres egne grænser og dermed i almindelighed arbejde selvstændigt — i takt med befolkningens behov og økonomiske formåen — vil den følgende gennemgang vise, at man i almindelighed ikke bør stile mod sognekommuner med min-

5000—6000 kr.

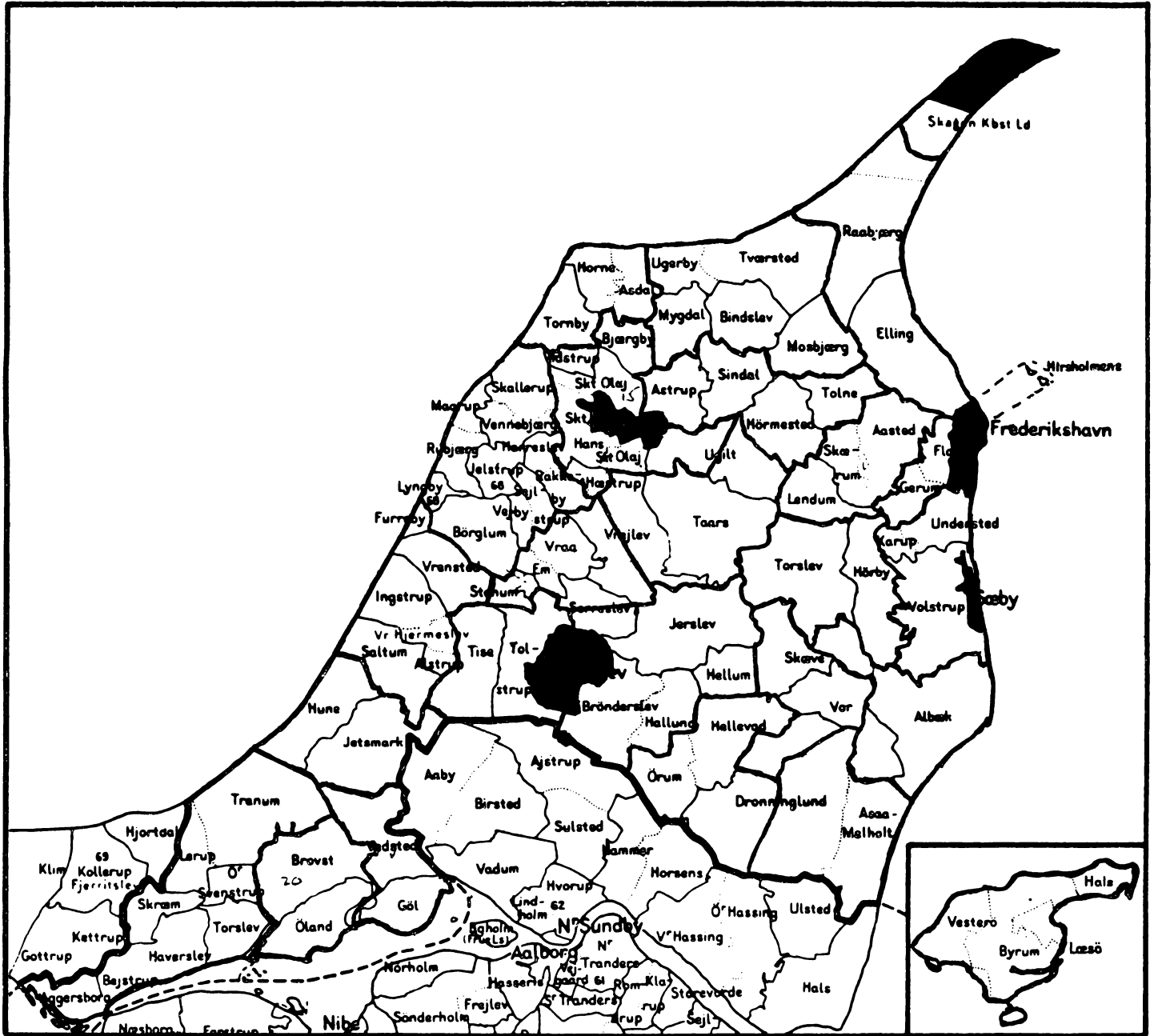
7000—8000 kr.

6000—7000 kr.

Over 8000 kr.

dre end 3—4.000 indbyggere. Der vil på en del områder vise sig at kunne opnås fordele ved større kommunale enheder — måske særlig for kommuner med 5—6.000 indbyggere — og specielt for skolevæsenets vedkommende vil endnu større enheder skabe mulighed for en virkelig ideel skolestruktur inden for kommunen. Ved tilrettelæggelsen af en ny kommuneinddeling vil de kommunale opgaver dog kun være et af de momenter, der bør tillægges afgørende vægt. Andre forhold, som f. eks. de befolkningsmæssige, økonomiske og erhvervsmæssige kontakter i de enkelte egne af amtet må drages ind i billedet, og netop sådanne forhold kan i visse egne tale mod etablering af enheder, der ud fra en opgavemæssig vurdering alene må anses for ideelle.

Skolevæsenet.

For skolevæsenet er der sket en væsentlig udvidelse af kommunens opgaver ved de ændringer i folkeskolens struktur, som gennemførtes i 1958. Som nærmere angivet under afsnit II. A. består den danske folkeskole i dag af en 7- eller 8-årig hovedskole, der kan videreføres med en 9. og eventuelt 10. klasse, samt en 3-årig realafdeling. Endvidere er der til folkeskolen knyttet særundervisning for børn, der på grund af et legemligt eller andet handicap ikke kan følge den normale undervisning.

En hensigtsmæssig udnyttelse af lokaler og lærerkræfter m. v. vil forudsætte et vist børnetal, men antallet af børn i undervisningspligtig alder og af børn, der ønsker videregående skolegang, kan variere fra område til område afhængig af de enkelte kommuners befolkningsmæssige og erhvervsmæssige struktur. I 1960 udgjorde årgangstallet for undervisningspligtige børn i sognekommunerne gennemsnitligt omkring 1,90 pct. af folketallet, og dette tal svarer stort set til årgangstallet for sognekommunerne i Hjørring amt (1,95 pct.). Da denne procent — i hvert fald i perioden frem til begyndelsen af 1970-erne — vil være faldende som følge af en ændret aldersfordeling, bør man for landets sognekommuner som helhed næppe regne med en normal årgangskvotient større end 1,80 pct. af folketallet.

For *den 7-årige hovedskole* stiller folkeskoleloven ikke noget absolut krav om årgangsdelt undervisning; loven foreskriver alene, at der skal tilstræbes, at der oprettes en klasse for hver årgang, hvis børnetallet tillader det. Imidlertid taler såvel økonomiske som undervisningsmæssige grunde for en centralisering af skoleundervisningen således, at den mindste skolemæssige enhed — bortset fra eventuelle forskoler — bliver den ensporede, 7-klasede hovedskole. Almindeligvis regner man med, at skoledistriktet for en 7-klaset hovedskole bør omfatte 175 børn, svarende til 25 børn pr. årgang, hvorved der er mulighed for de mere tilfældige variationer i årgangenes størrelse inden for lovens normale, maksimale klassekvotient på 30. Folketallet for et skoledistrikt med 175 undervisningspligtige børn skulle med et årgangstal på 1,80 pct. af folketallet udgøre omkring 1.400 indbyggere. Nedsættes den normale, maksimale klassekvotient i den 7-årige hovedskole i 1968 til 28, vil skoledistriktet for en ensporet hovedskole skulle have et indbyggertal på omkring 1.300. For områder i befolkningsmæssig tilbagegang, som kan påregnes i dele af Hjørring amt, må dette og de i det følgende i relation til forskellige skolestrukturer anførte optimale indbyggertal dog forøges noget.

Mange steder i landet søger man, hvor forholdene tillader det, at etablere flersporede 7-klasede hovedskoler, da der herved opnås en bedre udnyttelse af faglokalerne, ligesom de to eller flere spor giver bedre muligheder for en differentieret undervisning af de større børn, specielt i matematik og fremmede sprog. En to-sporet, 7-klaset hovedskole vil — når den maksimale klassekvotient nedsættes til 28 — normalt kræve et skoledistrikt med godt 2.700 indbyggere og en 3-sporet hovedskole omkring 4.200 indbyggere. Det må dog fremhæves, at folkeskoleloven ikke har påtvunget kommunerne en bestemt skoletype, men har overladt det til kommunerne under skoledirektionens ledelse at finde frem til den skoletype, der bedst kan tilpasses de forskellige forhold af lokal karakter (børnetallet inden for de enkelte områder, bebyggelserne, de geografiske og trafikale forhold m. v.).

Størrelsen af de mest hensigtsmæssige skoledistrikter for undervisningen i 8.-10. skoleår (8.-10. klasse og realafdelingen) afhænger ligeledes af en række forskellige faktorer, der kun kan ansættes på grundlag af grove gennemsnitsberegninger. Specielt kan antal-

let af børn, der søger videregående undervisning, variere stærkt, men i øjeblikket går man normalt ud fra, at gennemsnitligt $\frac{1}{3}$ af eleverne fra 7. klasse søger optagelse i 8. klasse, $\frac{1}{3}$ går i realklassen og $\frac{1}{3}$ forlader folkeskolen. Man må imidlertid forudse, at 8. skoleår senere bliver obligatorisk, og i så fald vil formentlig ca. $\frac{2}{3}$ af eleverne fra 7. klasse gå i 8. klasse og ca. $\frac{1}{3}$ søge realafdelingen. Antallet af børn, der vil søge videre fra 8. klasse til 9. klasse, vil variere, og antallet af børn i 3. realklasse kan normalt påregnes at blive mindre end elevtallet i 1. og 2. realklasse på grund af afgang til gymnasiet. Da de maksimale klassekvotienter for 8.-10. skoleår afviger fra hovedskolens¹⁾, vil det kun for de færreste kommuners skolevæsen være muligt at nå op på hensigtsmæssige klassekvotienter på samtlige undervisningstrin, men generelt vil større enheder åbne mulighed for en mere hensigtsmæssig tilrettelæggelse af skolevæsenet og specielt større smidighed.

Såfremt der for et område alene søges oprettet én 8. klasse, og $\frac{2}{3}$ af de elever, der forlader 7. klasse, søger 8. klasse, vil der hertil udkræves et skoledistrikt omfattende 1.600-1.700 indbyggere. Det samme gælder naturligvis for en 9. klasse, såfremt alle børn fra 8. klasse fortsætter i 9. klasse; går kun halvdelen af børnene fra 8. klasse over i 9. klasse, kræver en sådan enkelt 9. klasse et befolkningsgrundlag på 3.500-3.600 indbyggere. En ensporet realafdeling skulle under de angivne forudsætninger normalt kræve samme indbyggerantal som en enkelt 9. klasse, d. v. s. gennemgående 3.500-3.600.

Der er imidlertid såvel undervisningsmæssigt som økonomisk væsentlige fordele forbundet med etableringen af flersporede afdelinger for 8.-10. skoleår.

Til en 2-sporet 8. klasse og enkeltsporet realafdeling forudsættes i almindelighed et skoledistrikt på 3.500-3.600 indbyggere, men det må fremhæves, at det ikke her vil være muligt at give undervisning i samtlige erhvervsbetonede fag i 8. klasse, ligesom der kan forventes et ret lavt elevtal i 3. realklasse som følge af den forventede tilgang til gymnasiet.

Til en 3-sporet 8. klasse og en 2-sporet realafdeling forudsættes et befolkningsgrundlag på omkring 5.400-5.500 indbyggere. En sådan skolestruktur vil give børnene i 8. klasse bedre valgmuligheder end den 2-sporede, samtidig med, at den kan afgive naturlig basis for f. eks. to 9. klasser og en 10. klasse. Klassekvotienterne i 1. og 2. real vil måske blive relativt lave, men til gengæld skulle man over lidt længere sigt kunne nøjes med en enkelt 3. realklasse.

En kommunistørrelse på omkring 7.300-7.400 indbyggere vil kunne skabe grundlag for en 4-sporet 8. klasse og en 2-sporet realafdeling med hensigtsmæssige klassekvotienter, og et område af denne størrelse svarer til en 5-sporet hovedskole (med en klassekvotient på gennemsnitlig omkring 26). Ved godt en fordobling af indbyggertallet fra 3.500-3.600 til 7.300-7.400 indbyggere vil det således være muligt at spare 1 spor i den 7-årige hovedskole.

Den rigtige harmoni mellem klassekvotienterne i den 7-årige hovedskole og i den videregående undervisning, der opnås ved 6 spor i hovedskolen og 7 spor i det ottende skoleår vil ifølge teoretiske beregninger først opnås ved kommunistørrelser på omkring 8.600-8.700 indbyggere.

Alderdomshjem.

Omkring $\frac{2}{3}$ af landets kommuner har eget alderdomshjem eller har ved overenskomst med andre kommuner sikret deres beboere adgang til optagelse på et alderdomshjem. Alderdomshjemmene er af vidt forskellig størrelse, og de områder, de enkelte hjem dækker, er ligeledes meget forskellige. De hjem, der er bygget i de senere år, er gennemgående noget større end tidligere byggede hjem — i reglen har de nye hjem i hvert fald 20-25 pladser — og de fællesskaber, der i de senere år er indgået, dækker gerne områder, der er betydeligt større end flertallet af sognekommunerne. På øerne repræsenterer de kommunale fællesskaber gennemsnitligt områder med 2.500-3.500 indbyggere, medens fællesskaberne i Jylland, der gennemgående er yngre, i reglen dækker en større befolkning, i en del amter omkring 5.000 indbyggere²⁾.

¹⁾ Normen for elevtallet i 8. klasse er fastsat til 24, og for realklasserne gælder midlertidigt et maksimalt elevtal på 30, der fra og med 1967-68 kan forventes nedsat til 24.

²⁾ I Ribe amt er områderne f. eks. gennemsnitligt 5.200 indbyggere, og i Randers amt 4.800 indbyggere.

Det fremtidige behov for alderdomshjem vil afhænge af antallet af ældre indbyggere i de enkelte områder og af de foranstaltninger, som de enkelte kommuner sætter i værk for at hjælpe de ældre til længst muligt at opretholde eget hjem. Disse problemer har for nylig været genstand for en nærmere undersøgelse i et socialministerielt udvalg, der bl. a. har peget på, at antallet af personer i alderen 65 år og derover i de kommende 20 år vil stige med 40 pct. — d. v. s. betydelig stærkere end den forventede stigning i den samlede befolkning. Det fremhæves i udvalgsbetænkningen, at der gennem foranstaltninger som husmoderafløsning, hjemmehjælp og hjemmesygepleje og opførelse af folkepensionistboliger er mulighed for at lette presset på alderdomshjemmene.

Det har ikke været muligt for udvalget at foretage en bedømmelse af det fremtidige behov for alderdomshjem eller at udstede vejledende retningslinier for den mest hensigtsmæssige størrelse på alderdomshjem. Udvalget indskrænker sig til at fastslå, at en ret anseelig del af landets sognekommuner ikke har deres behov for alderdomshjem dækket eller i hvert fald dækket forsvarligt, og at meget tyder på, at der stadig vil være behov for alderdomshjem i den traditionelle form. Alderdomshjemmene forventes dog i de kommende år at skifte karakter, og ved indretning af nye hjem og ændring bestående hjem bør der i højere grad sigtes mod hjem, der kan modtage ældre personer, der uden at være egentlig syge har et plejebehov.

Hjemmesygepleje.

Som omtalt i afsnit II. A. 3. har indenrigsministeriet i sit vejledende cirkulære for tilrettelæggelsen af en forsvarlig hjemmesygeplejeordning givet udtryk for, at en hjemmesygeplejerske i byerne, hvor transportforholdene i almindelighed ikke volder vanskeligheder, normalt vil kunne overkomme et distrikt på 4.000—5.000 indbyggere. På landet vil en hjemmesygeplejerske, der får stillet motorkøretøj til rådighed, normalt kunne overkomme et distrikt på 2.500—3.000. Der er i cirkulæret henvist til, at det med den nuværende kommuneinddeling i vidt omfang vil være nødvendigt at etablere et samarbejde mellem flere kommuner om en fælles hjemmesygeplejeordning.

Administrationen.

Omkring 60 pct. af landets sognekommuner har i dag ansat en kommunesekretær (kommunekasserer) og eventuelt tillige andet personale ved kommunens administration. Behovet for administrativ bistand har været stærkt stigende i de senere år, og en stadig større del af sognekommunerne har knyttet og knytter medhjælp til kommunen. Tendensen til at ansætte kommunesekretær har hidtil gjort sig noget stærkere gældende på øerne end i Jylland, og man kan i almindelighed gå ud fra, at sognekommuner med over 1.000 indbyggere på øerne har ansat kommunesekretær, medens skillelinien for sognekommunerne i Jylland gennemgående ligger omkring 1.200 indbyggere, visse steder dog op til 1.400 indbyggere.

Behovet for ansættelse af kommunesekretær kan variere fra amt til amt og er bl. a. afhængig af, om kommunen har mulighed for at tilslutte sig en regnskabscentral eller regnskabsførerordning³⁾ og i øvrigt af den assistance, der ydes af amtsrådssekretæren, amtsrevisionen m. fl.

I de lidt større kommuner vil der udover kommunesekretær være mulighed for at antage en vis kontormæssig bistand enten i form af egentlig uddannet medhjælp, elever eller periodisk eller deltidsbeskæftiget personale. På øerne er det almindeligt, at kommuner med 1.200—1.400 indbyggere har en vis kontormæssig bistand udover kommunesekretæren, medens der i de jyske kommuner i almindelighed kun er ansat yderligere personale i kommuner med 1.700—1.800 indbyggere eller derover.

Kun et fåtal af landets kommuner har i dag mulighed for at opbygge en virkelig rationel administration, der kan danne basis for en arbejdsdeling, som kan sikre en effektiv adskillelse af bogholderi og kasse og give personalet mulighed for fornøden specialviden inden for de mange komplicerede arbejdsområder, der i dag hører til forvaltningen af

³⁾ I godt halvdelen af amtskommunerne eller i 13 amtskommuner er der oprettet egentlige regnskabscentraler eller regnskabsførerordninger. — I amtskommuner, hvor en sådan regnskabskyndig assistance ikke er til stede, har flertallet af kommuner med 800 indbyggere og derover ansat kommunesekretær.

en kommune⁴). Kun kommuner af en vis størrelse har mulighed for at udnytte de mange tekniske hjælpemidler (kassekontrolapparat eller tilsvarende bogholdermaskine, elektrisk duplikator, fotokopieringsapparat, elektrisk kalkulationsmaskine, diktoreanlæg samt hulkort til folkeregister, personlig kommuneskat og ejendomsskat), der virker arbejdsbesparende, og som i højere grad er indført i administrationen i det private erhvervsliv end i den kommunale forvaltning.

Det er dog ikke muligt at skitsere bestemte retningslinier for en hensigtsmæssig administration for kommuner af forskellige størrelser, idet en række særlige faktorer indvirker på den kommunale administrations størrelse og opbygning. Særlig spørgsmålet om kommunen er bymæssig bebygget, om der er en udvikling i gang i kommunen eller den stort set stagnerer, spiller en altafgørende rolle, men også særlige forhold som administrationen af en havn, kommunale værker, sommerhusbebyggelse, kan medvirke til en forøgelse af personalet og specielle opgaver, som kommunen påtager sig (administration af landsbyggeoven, gennemgang af selvangivelser for regnskabspligtige skatteydere, særlig servicevirksomhed overfor beboerne, såsom istandsættelse af private veje og kloakering for grundejernes regning etc.) smitter naturligt af på opbygningen af kommunens administration.

Med de forbehold, der således kan ligge i kommunernes forskellige karakter og virksomhed kan som eksempel på normal administration i kommuner af forskellig størrelse opstilles følgende skitse:

Antal ansatte m. v.

- a) 3.000 indbyggere (uden teknisk forvaltning) = 4—5 ansatte.
- b) 4.000 — (uden teknisk forvaltning) = 6—7 —
- c) 5.000 — (*med* teknisk forvaltning) = 8—9 —
- d) 6.000-7.000 — (*med* teknisk forvaltning) = 10—12 —

Mulig fordeling af personalet.

- a) 3.000 indbyggere: *Kommunesekretær*, der samtidig varetager f. eks. skattevæsen.
+ eventuelt 1 elev.

Bogholderi og socialvæsen.

- 1 bogholder (overassistent).
- 1 elev.

Kasse og folkeregister.

- 1 assistent (der samtidig aflaster lederen).

- b) 4.000 indbyggere: *Leder*.

- 1 elev.

Bogholderi og socialvæsen (herunder skatteinddrivelse).

- 1 bogholder (overassistent).
- 1 assistent.
- + eventuelt 1 elev.

Skattevæsen.

- 1 skattesekretær (assistent evt. overassistent).

Kasse og folkeregister.

- 1 assistent (samtidig til hjælp for skattevæsenet).

- c) 5.000 indbyggere: *Leder*.

- 1 assistent til fælles sekretariat med teknisk forvaltning.

Bogholderi og socialvæsen (herunder skatteinddrivelse).

- 1 bogholder (fuldmægtig).
- 2 assistenter.
- 1 elev.

⁴) I 1958 blev bogholderi og kasseforretninger i 80 pct. af sognekommunerne med under 3.000 indbyggere varetaget af samme person.

Skattevæsen.

1 skattesekretær (overassistent).

1 elev.

Kasse og folkeregister.

1 assistent (samtidig til hjælp for skattevæsenet).

d) 6.000—7.000 indbyggere: *Leder.*

1 assistent til fælles sekretariat med teknisk forvaltning.

Bogholderi (herunder skatteinddrivelse).

1 bogholder (fuldmægtig).

1 assistent.

1 elev.

Skattevæsen.

1 skattesekretær (fuldmægtig).

1 assistent.

1 elev.

Socialvæsen.

1 socialekretær (overassistent, eventuelt fuldmægtig).

1 elev.

Kasse og folkeregister.

1 assistent.

Opstillingen viser, at større kommuner giver større mulighed for specialisering. Ud fra et rent kontorteknisk synspunkt vil der være fordele ved kommuner omkring 5-6.000 indbyggere, fordi personalet her får en rimelig specialisering, ligesom en kommune af denne størrelse fuldt ud vil kunne drage nytte af hovedparten af de tekniske hjælpemidler, der indebærer en lettelse og sikkerhed i den daglige administration.

De foran skitserede forslag hviler på den forudsætning, at der er tale om kommuner med nogen bymæssig bebyggelse og med et nogenlunde konstant befolkningstal eller kommuner i en rolig og jævn udvikling. Antallet af beskæftigede vil normalt være større i kommuner med en større bymæssig bebyggelse i udvikling inden for sit område, medens kommuner med overvejende landbrugsbefolkning formentlig kan administreres af et færre antal ansatte end skitseret.

Teknisk forvaltning.

Der har som nævnt i de senere år været et stigende behov for ansættelse af teknisk medhjælp i den sognekommunale administration, og særlig vedtagelsen af landsbygge-loven og den dermed gennemførte udvidede kontrol med byggeriets tekniske udformning har stillet mange sognekommuner overfor problemet med at knytte teknisk sagkundskab til kommunen. Det har i særlig grad været kommuner med en bebyggelse af forstadskarakter eller en større stationsby, hvor der tillige er opgaver med kloakering, vejanlæg og eventuelt tekniske værker, som hidtil har haft mulighed for at få fuldt udbytte af en teknisk forvaltning, men efterhånden er behovet vokset også i andre kommuner med mindre bymæssige bebyggelser, og der er i de senere år etableret teknisk forvaltning i ikke så få kommuner af denne karakter. Med det hidtidige erfaringsgrundlag er det måske lidt vanskeligt at pege på en bestemt kommunestørrelse som egnet til en selvstændig teknisk forvaltning, men som vejledende udgangspunkt kan det — bl. a. på grundlag af de i de senere år indgåede forbund mellem kommuner — antages, at kommunale enheder med omkring 5.000 indbyggere i almindelighed vil være et egnet grundlag for ansættelse af teknisk assistance. Men også her må den angivne kommunestørrelse tages med det forbehold, at kommuner uden særlige bymæssige problemer og uden væsentlig sommerhusbebyggelse og lignende, normalt må have et større befolkningsgrundlag, medens kommuner med bebyggelse i udvikling eller andre tekniske problemer vil have behov for teknisk assistance, selvom det angivne indbyggertal ikke er nået.

Den erhvervsmæssige udvikling.

For hovedparten af landets sognekommuner er den fremtidige erhvervsudvikling og befolkningens beskæftigelsesmuligheder et stadig stigende problem, og særlig for kommuner med en udpræget landbrugsbefolkning trænger spørgsmålet om iværksættelse af foranstaltninger til en stabilisering af befolkningsgrundlaget sig mere og mere på. Kun de færreste kommuner er i dag i stand til at yde en aktiv indsats på dette felt, idet kommunerne i almindelighed ikke råder over de tekniske og økonomiske hjælpemidler, som i reglen er nødvendige for at skabe mulighed for, at nye håndværks- eller industrielle virksomheder placerer sig i området, og kommunegrænserne er ofte til hinder for, at den enkelte kommune kan være sikker på selv at få det beskæftigelsesmæssige og økonomiske udbytte af en eventuel indsats.

Det må i denne relation være af afgørende betydning at nå frem til kommuner af en sådan størrelse, der dels er i stand til at yde en økonomisk indsats ved jordkøb, bygge- modning etc., dels råder over en egentlig administration og en teknisk forvaltning til varetagelse af de planlægningsmæssige og andre administrative opgaver, der er en forudsætning for eller en følge af en sådan udvikling. Ved sammenlægning af kommuner til større enheder skabes der ikke alene mulighed for en indsats af større værdi, end de enkelte kommuner hver for sig og måske uden indbyrdes kontakt vil være i stand til at præstere, men der skabes også større interesse for en aktiv indsats, fordi etableringen af en økonomisk enhed for et samlet område vil kunne sikre, at udbyttet kommer hele området og ikke kun enkelte dele af dette tilgode.

IV. Forslag til ny kommuneinddeling.

Som det er nævnt i indledningen, er Hjørring-undersøgelsen sat igang for at skabe et grundlag for eventuelt kommende drøftelser om sammenlægning af sognekommuner til større og mere bæredygtige enheder, men en sådan undersøgelse kan ikke begrænses til en gennemgang af sognekommunernes forhold alene. Det er stærkt fremhævet af kommunallovskommissionens sekretariat, at også købstædernes særlige problemer må indtages i overvejelserne, hvis man ønsker at skabe et realistisk grundlag for kommende forhandlinger mellem kommunerne. Baggrunden herfor er den, at indenrigsministeriet under sin behandling af sager vedrørende sammenlægning af sognekommuner, som grænser op til købstæder, og hvori der findes forstadsbebyggelser eller kan forventes bebyggelser af forstads karakter, naturligt også må lade hensynet til bykommunen indgå i overvejelserne. Det forekommer derfor rigtigt, at der i undersøgelsen og i skitseforslaget til en ny kommuneinddeling gøres rede *for samtlige de synspunkter, der må forventes at blive tillagt afgørende vægt* ved indenrigsministerens stillingtagen til de konkrete kommunesammenlægninger.

De hensyn, der ligger bag gennemførelsen af en ny kommuneinddeling, kan i et vist omfang være forskellige for sognekommuner og for købstæder, men for en del af de mindre købstæders vedkommende minder problemstillingen en del om den, der fremhæves som den væsentlige for den sognekommunale inddeling. Det er for sognekommunerne særlig behovet for større administrative enheder, der skulle åbne mulighed for en mere rationel varetagelse af de kommunale opgaver, som ligger bag tankerne om en ny kommuneinddeling, og dette mål vil de fleste steder i landet kun kunne nås ved en sammenlægning af nuværende sognekommuner til større enheder. Der bør her stiles mod enheder med i hvert fald omkring 3—4.000 indbyggere som minimum, men i områder, hvor de befolkningsmæssige og erhvervsmæssige forhold gør det muligt og rimeligt, bør der tilstræbes kommunale enheder på 5—6.000 indbyggere eller derover. For købstædernes og særlig de større købstæders vedkommende er det i første række hensynet til kommunens afgrænsning, der er afgørende, og i pagt med de generelle undersøgelser, som kommunallovskommissionens sekretariat har udarbejdet, må det her være målet ved en regulering af kommunegrænserne at sikre, at et bysamfund, der i andre relationer — erhvervsmæssige, økonomiske og befolkningsmæssige — udgør en helhed, også i kommunal henseende kommer til at danne en helhed.

Udarbejdelsen af et skitseforslag til en ny kommuneinddeling i Hjørring amt bør — ligesom undersøgelserne andre steder — principielt følge disse retningslinier, men det er vist naturligt at tage det forbehold, at særlige geografiske eller lokalt befolkningsmæssige forhold i et amt som Hjørring amt måske på visse områder kan tale for at fravige de almindelige principper for en ny kommuneinddeling.

Undersøgelsen bør principielt begrænses til Hjørring amt, men i tilfælde, hvor der befolkningsmæssigt og erhvervsmæssigt er skabt bedre kontakt på tværs af amtsgrænserne end inden for amtsgrænsen og eventuelt tillige i relation til varetagelsen af de kommunale opgaver er etableret et vist samarbejde mellem kommuner i hvert sit amt, vil det være hensigtsmæssigt at skitsere den ny kommuneinddeling uden hensyn til de nuværende amtsgrænser. Dette forekommer så meget mere rigtigt, som det er kommissionens tanke, at også amtsgrænserne skal revideres, og som angivet i kommissionens nylig afsluttede undersøgelse »Amtskommuner og købstæder — Fynsundersøgelsen« er det tanken ikke alene at ændre forholdet mellem amtskommuner og købstæder, men også mellem amtskommunerne indbyrdes og i det hele arbejde henimod større kommunale enheder, fælles for land og by.

For den sognekommunale inddeling er det ved udarbejdelsen af skitseforslaget magtpåliggende at tage videst muligt hensyn til den kontakt og det samarbejde, der som påvist under afsnit II er etableret mellem kommunerne, og at tilstræbe at kombinere kommunerne således, at et etableret samarbejde så vidt muligt kan videreføres inden for rammerne af de nye storkommuner. Da der imidlertid med hensyn til løsningen

af de enkelte opgaver ikke overalt er etableret samarbejde mellem de samme kommuner, vil det næppe være muligt på alle områder at bevare etablerede kontakter, men ved vurderingen af de enkelte fællesskabers betydning bør særlig samarbejdet om skoler og alderdomshjem have en præferencestilling.

Selvom den fremtidige tilrettelæggelse af skolevæsenet i amtet kunne tale for etablering af kommuner med omkring 10.000 indbyggere, har man ikke ment ensidigt at burde stille mod denne kommunistørrelse, i særlig grad ikke i tilfælde, hvor så store enheder kun vil kunne etableres på tværs af eller henover befolkningsmæssige og erhvervsmæssige skel i amtet. Ved tilrettelæggelsen af kommuneinddelingen er det nødvendigt at tage hensyn til en række andre faktorer i amtet såsom de geografiske, befolkningsmæssige, erhvervsmæssige og økonomiske forhold, og ved skitseringen af en ny kommuneinddeling med hensyntagen til disse forhold vil man nå frem til kommuner af meget differentieret størrelse, men dog med et vist mindstebefolkningsgrundlag, der kan sikre hensynet til en effektiv og rationel kommunalforvaltning.

De geografiske forhold i amtet vil således komme til at spille en ret betydelig rolle ved skitseforslagets udarbejdelse, og i visse områder af amtet vil kombinationsmulighederne ofte være ret begrænsede. Overalt i amtet bør der tages hensyn til terrænets udformning og beliggenheden af større sluttede plantage- og skovområder samt større vandløb, søer og moser etc., der bør være retningsgivende for fastlæggelsen af kommune-grænserne. De naturgivne grænser har i reglen været og vil formentlig også i fremtiden være medbestemmende for bebyggelsens placering, og ved at tage vidtgående hensyn til bebyggelsens omfang og karakter kan man medvirke til at skabe en naturlig afgrænsning af kommunens område og et velegnet centrum for dens virke. En del, og en ikke ringe del, af amtets samlede areal, er næsten uden bebyggelse, og betydelige områder i amtet er ofte så tyndt befolkede, at de i almindelighed ikke egner sig til en central placering i de fremtidige kommuner. Derimod er det naturligt, at de tæt befolkede områder og navnlig de egentlige stationsbyer, der er handelsmæssige og erhvervsmæssige centre, kommer til at udgøre tyngdepunkterne i de fremtidige kommuner. Ved fastlæggelsen af skitseforslaget bør der tages hensyn til disse faktorer i hvert enkelt tilfælde, og selv om bebyggelsen har vist sig at være af varierende størrelse og i et vist omfang forskelligt opbygget efter oplandets karakter, vil det sikkert i flere tilfælde være muligt at nå frem til kommuner, hvis yderområder hovedsageligt består af tyndt befolkede arealer, og hvor der er mindst et eller to lokale centre af større byer eller landsbyer.

Der bør endvidere tages hensyn til den forventede befolkningsudvikling i amtet. Det bør være magtpåliggende at nå frem til storkommuner, der som hovedregel omfatter enten områder, der må forventes at få en forskellig erhvervsudvikling og derfor en nogenlunde konstant befolkning, eller områder, der har et så stort befolkningsgrundlag, at de vil kunne modstå en vis tilbagegang i indbyggertallet. Også udformningen af vejnettet, rutebillinjer og jernbaner bør tillægges betydning for kommunernes afgrænsning, og der bør lægges vægt på, at det eksisterende vejnet inden for de foreslåede kommuner skal kunne tillade en nem og hurtig adgang til de centrale dele af kommunerne. Set udelukkende ud fra et afstandsmæssigt synspunkt ville det være fordelagtigt med kommuner af en kompakt form, f. eks. tilnærmelsesvis kvadratisk, men det vil langt fra være muligt at opnå overalt, selv om man i en del tilfælde vil kunne nå temmelig nær det trafikalt set ideelle. I andre tilfælde vil f. eks. de eksisterende veje og trafiknettet i det hele taget favorisere en kommune af udpræget langagtig form.

Ved forslagets udarbejdelse i enkeltheder kan en kombination af disse forskellige faktorer undertiden være meget vanskelig, og det vil derfor være nødvendigt i de konkrete situationer at foretage en afvejning af faktorerens forskellige vægt for at opnå det resultat, der under de givne forhold forekommer mest hensigtsmæssigt. Resultatet af denne fremgangsmåde vil derfor være, at forslaget ikke overalt må betragtes som den eneste mulige løsning på en eventuel ny kommuneinddeling. Det kan meget vel tænkes, at en mere indgående vurdering i marken vil kunne frembringe nye momenter, som måske enkelte steder kan tale for en vis revision af forslaget, men en sådan revision må det være muligt at foretage, uden at helheden derved skifter karakter.

Som nævnt har kommunallovskommissionens sekretariat lagt vægt på, at også køb-

stædernes problemer inddrages i undersøgelsen, og med henblik herpå har sekretariatet foretaget en gennemgang af de enkelte købstæders forhold og har søgt at danne sig et indtryk af byernes forventede naturlige udvikling i de kommende år og det forventede arealbehov. I overensstemmelse med de principper, der er nedfældet i kommissionens redegørelse »Byer og kommunegrænser«, har sekretariatet fundet det rigtigt at pege på de grænsereguleringer m. v., der bør gennemføres for at sikre, at de enkelte købstadbyer — ligesom de sognekommunale bysamfund — kan administreres og deres udvikling planlægges som en enhed, og for at sikre de enkelte byer mulighed for en hensigtsmæssig og naturlig udvikling indenfor én kommunes grænser i de kommende år.

Det må fremhæves, at der kun er tale om en ret summarisk gennemgang af de enkelte købstæders problemer, og at det alene er tanken at markere en ændret afgrænsning omkring købstæderne. Den endelige fastlæggelse af kommunegrænsen og af de arealer, som muligvis skal skifte kommunalt tilhørsforhold, må henskydes til de kommende *forhandlinger mellem vedkommende kommunalbestyrelser*, eventuelt efter en nærmere undersøgelse og en nøjere redegørelse for de enkelte byers arealbehov m. v.

Skagen købstadkommune har i de senere år gennemgået en meget betydelig befolkningsudvikling og har siden 1921 næsten tredoblet sit indbyggertal. Der er ingen forstadsbebyggelser knyttet til købstaden, og med de arealer, der er til rådighed inden for købstadkommunens grænser, er det ikke sandsynligt, at der senere vil opstå egentlige forstadsbebyggelser i nabokommunen, Skagen købstadlanddistrikt, som i øvrigt i geografisk henseende er adskilt fra købstaden ved Skagen Klitplantage. — For købstadlanddistriktet, der ved folketællingen i 1960 havde knap 200 indbyggere, vil kommunesammenlægningsproblemerne derimod være særlig vanskelige. Der er for beboerne nogenlunde lige langt til Skagen by og til Aalbæk by i Raabjerg kommune, men selvom indbyggerne i landdistriktet kun til en vis grad er knyttet erhvervsmæssigt til købstaden, er der grund til at tro, at en sammenlægning med købstaden vil blive foretrukket, da landdistriktet har sine kommunale kontakter (socialvæsen, skolevæsen, hjemmesygepleje etc.) til købstaden og i almindelighed benytter Skagen by som handelsby. Det er i øvrigt et spørgsmål, om det ikke vil være naturligt at lade den nordlige del af Raabjerg kommune følge landdistriktet for at undgå, at bebyggelsen omkring Hulsig station placeres i to kommuner. Kommunegrænsen kan eventuelt følge grænsen for Skagen sogn, som gennemskærer Bunken Plantage.

Til *Hjørring købstadkommune* er der knyttet betydelige forstadsbebyggelser i Sct. Hans-Sct. Olai sognekommune, der som en hestesko omslutter købstaden. Udover de af Det statistiske Departement registrerede bebyggelser (Sct. Knudsby, Aalborgvej og Løkkensvej) er der en betydelig bebyggelse i hurtig vækst ved Skagensvej nord for købstaden. Forbindelsen mellem de enkelte bebyggelser foregår gennem købstaden, og udover beboernes erhvervsmæssige og økonomiske kontakter til købstaden må en del af de kommunale goder hentes i købstaden, hvor i øvrigt også sognekommunens administrationskontor og de to kirker er beliggende.

Selvom købstaden endnu råder over betydelige ubebyggede arealer, er der grund til at tro, at der fortsat vil ske en meget betydelig udvikling i forstadsområderne, og at de administrative vanskeligheder, der allerede i dag foreligger i Hjørring-området, vil melde sig med forøget styrke. For et bysamfund, der som Hjørring har mulighed for og udsigt til en betydelig udvikling i de kommende år, er det af afgørende betydning, at planlægningen af byens udvikling og tilrettelæggelsen af de kommende meget betydelige investeringer foretages efter en samlet bedømmelse af hele bysamfundets fælles tarv, og i denne henseende synes det nedsatte samordningsudvalg ligesom de fleste øvrige steder i landet ikke at have været tilstrækkeligt til at sikre en harmonisk og hensigtsmæssig byudvikling. En fortsat opdeling af bysamfundet vil kunne indebære en risiko for alvorlige fejlinvesteringer i de kommende år, og det ville være af uvurderlig betydning for beboerne i hele bysamfundet, om der blev vist voksende forståelse for, at de to kommuner, Hjørring og Sct. Hans-Sct. Olai, i fælleskab kunne gavne byens trivsel og yde beboerne større goder end ved en særskilt varetagelse af de kommunale og lokale anliggender.

For *Frederikshavn købstadkommune* betød indlemmelsen i 1939 af et ca. 1.100 ha stort areal af Flade-Gærum kommune med ialt 3.850 indbyggere en væsentlig lettelse

for bystyrets interesse i at sikre byens udvikling inden for købstadens grænser, og trods den meget kraftige udvikling, som bysamfundet har været genstand for i de senere år, er der fortsat betydelige arealer til rådighed i købstadkommunen til kommende byudvikling. Der har dog i de senere år vist sig tydelige tendenser til bebyggelser af forstads-karakter i de omkringliggende kommuner — i Understed-Karup kommune ved Vangen, i Flade-Gærum kommune på de højtliggende arealer nær grænsen til Frederikshavn og i Elling kommune, særlig langs Elling kirkevej — og med en fortsættelse af den hidtidige udvikling for bysamfundet vil kravene til byggemodne arealer blive væsentligt forøget i de kommende år. En forstærket bebyggelse i omegnskommunerne vil kunne forventes, og behovet for en fælles planlægning og byggemodning af arealer, der er beliggende på hver side af de nuværende kommunegrænser, vil forøges væsentligt. Der er nedsat et særligt byudviklingsudvalg omfattende købstaden og de 3 nævnte sognekommuner, men udvalgets arbejde er endnu kun på forberedelsernes stadium, og en særskilt vurdering af det stærkt ekspanderende bysamfunds muligheder på længere sigt vil ikke kunne foretages inden for rammerne af nærværende undersøgelse. Der skal derfor alene her peges på, at en regulering af grænsen overfor Elling, Flade-Gærum og Understed-Karup kommuner er nødvendig for at sikre en fællesadministration af bysamfundet og en fælles planlægning af dets udvikling, og at det ganske særligt for en by som Frederikshavn, der har mulighed for en kraftig erhvervsudvikling til gavn for området og hele amtets beskæftigelses- og erhvervs muligheder må være af betydning at sikre, at kommunegrænserne ikke virker hæmmende på udviklingen.

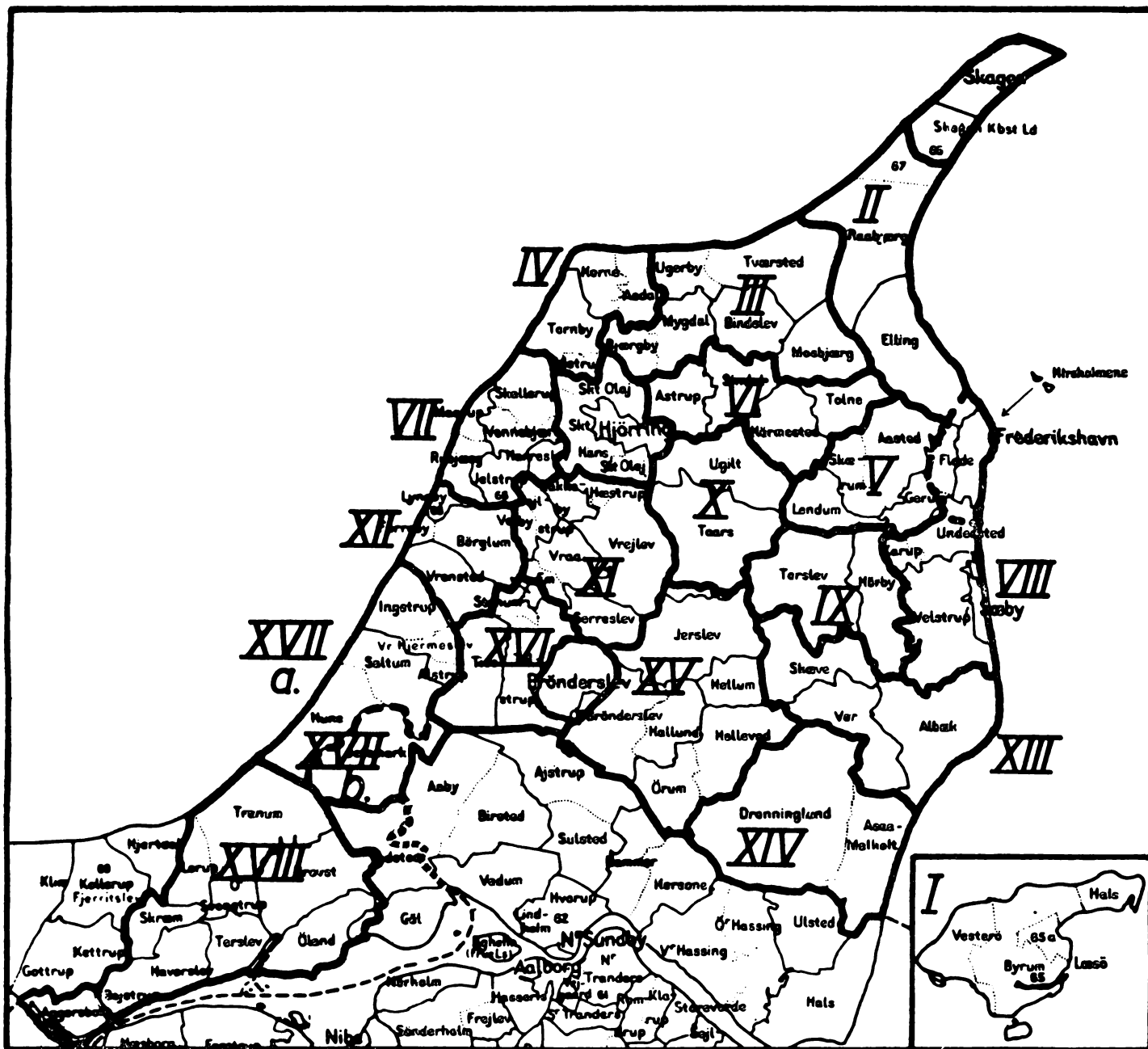
Sæby købstadkommune gennemgår — i modsætning til flertallet af landets købstæder af tilsvarende størrelse — en støt befolknings- og erhvervsudvikling, men en stigende del af bysamfundets indbyggere har i de senere år bosat sig i forstadsbebyggelser i nabokommunen, Volstrup kommune. Af disse forstadsbebyggelser er Agerledet og Sæby Nordstrand ældre bebyggelser uden større udvikling, medens bebyggelsen langs Aalborg landevej, kaldet Store Toftlund, og bebyggelsen langs Sdr. Ringvej, Lille Toftlund, er i kraftig vækst. Forstadsbebyggelserne er i et vist omfang afhængig af kommunale goder i købstaden, men med det stigende befolkningstal i sognekommunen er der en tendens til selvstændig administration på områder, hvor en fællesindsats for hele bysamfundet ville tjene helheden bedre.

Der er i *Sæby købstadkommune* betydelige ubebyggede arealer, men med bysamfundets naturlige udvikling omkring centrum er der indenfor købstadkommunen mangel på hensigtsmæssige byggegrunde. En stadig stigende del af byens befolkning vil blive bosat i Volstrup kommune, og de problemer, som den kommunale inddeling i området allerede nu giver anledning til, vil kunne skærpes i de kommende år. En forening af bysamfundet inden for samme kommune og en samlet planlægning af dens udvikling betinger, at der fra Volstrup sognekommune overføres ret betydelige arealer til købstadkommunen — formentlig arealer helt ud til den kommende omkørselsvej — men langt mere hensigtsmæssigt ville det formentlig være at gennemføre en totalsammenlægning af Volstrup og Sæby kommuner, hvori tillige bør indgå den sydlige del af Understed-Karup kommune, som har et udmærket kommunalt samarbejde med købstaden.

For *Brønderslev købstadkommune*, der med sine 36 km² er en af landets største købstadkommuner i arealmæssig henseende, vil der i mange år fremover være tilstrækkelige arealer til den bymæssige udvikling, og der er ikke til købstaden knyttet nogen forstadsbebyggelse i de omkringliggende kommuner og vil næppe heller blive det i de kommende år. Der er således ikke af hensyn til købstaden noget større behov for grænsereguleringer, men en mindre grænseafretning overfor Øster Brønderslev sognekommune mod sydøst synes dog rimelig bl. a. for at sikre sig imod en eventuel bebyggelse af forstads-karakter i dette område, hvor bysamfundet forventes at ville vokse helt ud til den nuværende kommunegrænse.

Ud fra de foran angivne synspunkter og med den i indledningen fremhævede forventning om, at forholdet mellem købstæderne og landkommunerne bliver løst ved etablering af større fælles enheder for land og by, er der i *kortbilag 20* (side 81) skitseret et forslag til en ny kommuneinddeling i Hjørring amt.

I dette skitseforslag indgår 55 af amtets 57 sognekommuner samt de 5 købstæder m. v. i nye kommuner. To sognekommuner (Vedsted og Gøl) er foreløbig holdt uden for skitseforslaget med henblik på en eventuel sammenlægning med sognekommuner i Aalborg amt*).

Som det fremgår af skitseforslaget, er de ialt 60 kommuner (55 sognekommuner og 5 købstæder), hvis problemer alene kan begrænses til Hjørring amt, foreslået reduceret til 22 nye kommuner. Heraf er der for Brønderslev købstadkommune alene foreslået en regulering af kommunegrænsen overfor nabokommunerne, og Læsø og Dronninglund kommuner er fortsat opretholdt som selvstændige kommuner, medens de resterende kommuner er dannet ved sammenlægning af bestående sognekommuner indbyrdes eller ved sammenlægning af sognekommuner med købstadkommuner. For disse sidste sammenlægninger er der i et vist omfang gjort rede for forslaget i afsnittet om købstædernes afgrænsningsproblemer, men det vil være rimeligt også her at fremhæve, at den skitserede sammenlægning af Skagen købstadlanddistrikt med Skagen købstadkommune alene er begrundet i en vurdering af de lokale befolkningsmæssige og kommunale kontakter og ikke i et direkte hensyn til købstadens udviklingsmuligheder. Den foreslåede sammenlægning af Hirtsholmene med Frederikshavn skyldes stort set tilsvarende vurderinger, idet Hirtsholmene kommune — hvis den trods sin særlige stilling ikke kan bevares som selvstændig kommune — er skønnet at have nærmere kontakt, herunder også i trafikal henseende, med Frederikshavn frem for med nogen anden kommune i amtet. De skitserede sammenlægninger af sognekommuner med Sæby og Hjørring købstæder skyldes dels hensynet til at sikre, at bysamfundets udvikling ledes og planlægges af én kommunal myndighed, dels en vurdering af, i hvilken retning sognekommunernes og deres befolknings kontakter går eller forventes at ville gå ved en gennemgribende ændring af den kommunale inddeling i området.

Det kan i øvrigt af skitseforslaget udledes, at hovedparten af de nuværende sognekommuner udelt er søgt optaget i de foreslåede storkommuner. Der er kun skitseret ændringer i de sognekommunale grænser i de tilfælde, hvor det af hensyn til købstadbyens rette afgrænsning er nødvendigt at regulere grænsen til sognekommunerne og i enkelte undtagelsestilfælde, som f. eks. for Vrensted-Tise kommune, hvor der er foreslået en deling, idet de to sogne hver for sig geografisk og trafikalt passer bedre ind i de foreslåede storkommuner end ved sognekommunens udelte optagelse i en storkommune. På samme måde er der for Vrejlev-Hæstrup og Børglum-Furreby kommuner skitseret mindre grænsereguleringer af enklaver og lignende for at sikre en bedre geografisk afgrænsning af de enkelte storkommuner. Tilsvarende mindre grænsereguleringer kunne eventuelt være bragt i forslag andre steder i amtet — enkelte mulige ændringer i forslaget vil blive omtalt neden for — men da sådanne reguleringer erfaringsmæssigt kan vanskeliggøre en frivillig ændring af den kommunale inddeling, er antallet af sådanne komunedelinger i videst muligt omfang søgt begrænset ved skitseforslagets udarbejdelse.

For en del, måske endda en betydelig del, af de skitserede storkommuner ville det være rimeligt at knytte nærmere kommentarer til de motiver, der ligger bag skitseforslaget. Kun for enkelte af de foreslåede kommuner har resultatet i virkeligheden været helt oplagt, og det kan som sagt ikke udelukkes, at der ved skitseforslagets udsendelse til kommunerne — og det er netop tanken med forslagets fremsættelse — vil kunne komme nye momenter ind i billedet, der kunne tale for en vis revision af skitsen. Man må dog i så fald have i erindring, at det må være målet at udarbejde et forslag, der omfatter hele amtet, og at det i en sådan situation undertiden må være nødvendigt at lade en enkelt kommunes interesser vige for helhedens interesse i, at alle kommuner inddrages i sammenlægningsbilledet.

Der skal ikke her knyttes kommentarer til hver enkelt storkommune, men som eksempler på synspunkter, der kunne motivere en mindre revision af skitseforslaget skal nævnes følgende: For storkommune III — der formentlig vil få sit erhvervsmæssige og kommunale centrum i Bindslev by — kan visse befolkningsmæssige og erhvervsmæssige forhold måske tale for, at Bjergby sogn fra Bjergby-Mygdal kommune ville foretrække at

*) Det må dog straks fremhæves, at det ikke hermed har været tanken at tage stilling til, i hvilket amt sådanne sammenlagte kommuner vil høre hjemme i en eventuel overgangsperiode, indtil også amtsgrænserne reguleres eller ophæves.

blive udskilt fra storkommune III og i stedet knyttet til Hjørring og Sct. Hans-Sct. Olai kommuner. Der har endvidere været visse vanskeligheder ved at placere Tolne kommune i skitseforslaget, hvor den foreløbig er optaget under storkommune VI. Tolne kommune har ganske vist en vis kontakt med Mosbjerg kommune i storkommune III — men den har tilsyneladende ingen større kontakt med Bindslev by, der som nævnt formentlig vil blive centrum i denne kommune — og kommunen har måske også en vis kontakt med Aasted-Skærum i storkommune V. Da det er skønnet, at Sindal by er den naturlige oplandsby for hovedparten af befolkningen i Tolne kommune, er kommunen som nævnt foreløbig optaget under storkommune VI. Det har ligeledes været vanskeligt at skitsere grænsen mellem storkommune IX og storkommune XIII. Hvis Dybvad by bliver centret i den sidstnævnte storkommune, kunne en del måske tale for at lade den sydlige del af Hørby kommune indgå i denne storkommune. For storkommune XV kan det næppe udelukkes, at befolkningen i Øster Brønderslev sogn eller en del deraf ville foretrække en tilslutning til Brønderslev købstadkommune, og det har været overvejet at skitsere en storkommune bestående af Hellevad-Ørum kommune og af Hjalstrup-distriktet i Dronninglund kommune (storkommune XIV). For storkommune XI vil beboerne i Serritslev kommune formentlig foretrække et tilhørsforhold til Brønderslev, og samme indstilling til sammenlægningsproblemerne vil muligvis blive vist af beboerne i Tolstrup-Stenum kommune fra storkommune XVI, hvorefter Tise sogn kunne tilsluttes storkommune XVIIa.

For storkommune XVII skal det i øvrigt anføres, at den stiplede linie mellem Jetsmark kommune på den ene side og Ingstrup-Vester Hjermslev-Alstrup og Saltum-Hune kommuner på den anden side skal give udtryk for, at der i dag muligvis er en vis befolkningsmæssig og kommunal adskillelse mellem de angivne kommuner, og at der derfor kan være noget, der taler for, at der i første omgang bør arbejdes hen imod en kommunesammenlægning med en hensyntagen til denne grænse, d. v. s. en sammenlægning alene inden for storkommune XVIIa. Dette ændrer dog ikke det principielle udgangspunkt, at det på længere sigt såvel af erhvervsmæssige som af kommunaløkonomiske grunde vil være rigtigt at samle hele området i en enhed.

Det er i skitsen foreslået at samle hele Hanherred i én kommune (storkommune XVIII), men det må tilføjes, at dette forslag i høj grad er påvirket af den uhenigtsmæssige amtsgrænse mellem Thisted og Hjørring amter. På længere sigt ville det formentlig være rigtigt at regne med Fjerritslev og Brovst byer som erhvervsmæssige og befolkningsmæssige centre i hver sin storkommune, og i så fald er i hvert fald Skræm, Haverslev-Bejstrup og Aggersborg kommuner nærmere knyttet til Fjerritslev (Aggersborg dog eventuelt til Løgstør), men et så vidtgående forslag med deraf følgende ændringer i amtsgrænserne er man veget tilbage for at fremsætte i skitseforslaget, selvom kommunallovskommissionens sekretariat gerne havde støttet et sådant forslag.

Som nævnt er Vedsted og Gøl kommuner foreløbig holdt uden for skitseforslaget. De to kommuner er erhvervsmæssigt og befolkningsmæssigt nærmere knyttet til Aabybro by i Aaby-Biersted kommune i Aalborg amt, men en egentlig overførsel af disse kommuner til Aalborg amt vil rejse en del problemer for Hjørring amtskommune, særlig i vejteknisk henseende i relation til hovedvej 11. En rigtig løsning af disse kommuners problemer forudsætter således en regulering eller eventuel ophævelse af grænserne mellem Hjørring og Aalborg amter.

Når der ses bort fra de 4 købstæder Skagen, Hjørring, Frederikshavn og Brønderslev og de sognekommuner eller dele af sognekommuner, der er foreslået sammenlagt med disse kommuner, dækker de foreslåede 18 storkommuner et samlet areal på ca. 2.482 km² og en samlet befolkning på ca. 105.600 indbyggere. Størrelsen af de enkelte storkommuner er angivet i bilag 20, der ledsager nærværende redegørelse, og det fremgår heraf, at storkommunens indbyggertal varierer fra knap 3.000 til godt 9.000 indbyggere. Det gennemsnitlige indbyggertal pr. storkommune udgør 6.210. De største storkommuner er kommunerne IV, XIV, XV XVII og XVIII, der bl. a. omfatter den nuværende Dronninglund kommune, storkommunen med Hirtshals by samt storkommuner, der muligvis senere vil blive ændret (som det f. eks. er tilfældet med den nævnte kommune omfattende størstedelen af Hanherred). Storkommunernes arealer varierer fra

78 km² til 266 km², men af nedenstående tabel, hvor kommunerne er opstillet såvel efter befolkning som efter areal, fremgår det, at den overvejende del af storkommunerne har et areal under 200 km². Det gennemsnitlige areal pr. storkommune udgør 136,8 km².

Areal	Indbyggertal pr. ^{26/9} 1960						Ialt
	4.000	4.000— 5.000	5.000— 6.000	6.000— 7.000	7.000— 8.000	8.000—	
—100 km ²	3	1	—	1	1	—	6
100—150 km ²	1	1	2	—	—	—	4
150—200 km ²	—	—	1	—	2	2	5
200— km ²	—	—	—	—	1	2	3
Ialt	4	2	3	1	4	4	18

Til bedømmelse af de foreslåede storkommuners interne struktur er der udarbejdet en oversigt i en »kommunetabel«, hvor en del af de gennemgåede kriterier er angivet for hver enkelt kommune. Af denne tabel, der som *bilag B* ledsager nærværende redegørelse, får man et samlet indtryk af nogle af de komponenter, der indgår i hver enkelt storkommune, og man opnår en vis mulighed for at bedømme, i hvilket omfang et samarbejde mellem de nuværende kommuner forekommer naturligt.

En nærmere gennemgang af de faktorer, der normalt er af betydning for gennemførelsen af en kommunesammenlægning, vil kunne belyse en del af de virkninger, der for de enkelte kommuner vil være forbundet med etablering af storkommuner efter de skitserede retningslinier. Som eksempel på en sådan gennemgang skal der i det følgende for to af de skitserede storkommuner gives lidt mere detaljerede oplysninger om de enkelte kommuners forhold.

Eksempel 1.

Storkommune VI.

	Astrup	Sindal	Hørnsted	Tolne
Areal i ha	2884	3257	3877	2653
Indbyggere, pr ^{1/1} 1960	1203	2286	938	810
Indkomst pr skatteyder*	5029	5663	5764	5591
Skat pr. skatteyder*	1062	1256	1277	1275
Ligningsforhold 1960-61	40	40	50	38
Skatteprocent 1960-61	8,1	6,6	6,8	9,7
Grundskyldspromille 1960-61	37,20	42,48	31,91	52,00
Udg. til skolevæsen pr. indb.*	56,39	71,75	32,68	73,04
Udg. til socialvæsen pr. indb.*	103,24	106,78	107,26	106,70
Udg. til vejvæsen pr. indb.*	57,22	53,71	83,97	64,88
Forskole	nej	nej	nej	nej
Skole til 7. årgang incl.	ja	ja	ja	ja
8. årgang	nej	ja	nej	nej
Realafdeling	nej	ja (privat)	nej	nej
Kæmner	ja	ja	ja	ja
Andet kommunalt personale	0	2	0	0
Administrationsbygning	ja	ja	ja	ja
Alderdomshjem	nej	ja	nej	nej
» » pladser	—	22	—	—

Storkommunens fire oprindelige kommuner er ret forskellige m. h. t. areal og indbyggertal. Areal pr. indbygger svinger da også fra 1,4 til 4,1 ha.

Denne forskellighed taget i betragtning synes der ikke afgørende forskelle i beskatningstrykkene kommunerne imellem, og for udgifternes vedkommende må det konstateres, at der, forsåvidt angår socialvæsen, praktisk talt ikke er forskel på de enkelte kommuners udgifter, og skoleudgifterne, i de to kommuner med de laveste gennemsnitsudgifter, må forudses stigende efter senere foretaget nybyggeri.

Der findes i storkommunens område ingen skoleaftale eller skoleforbund, men den private realskole i Sindal har hidtil betjent størstedelen af området som eksamensskole.

Sindal kommune har nu planer om at indrette en kommunal realafdeling, hvorfor Sindal skole er planlagt udvidet.

Årgangstallet er i de kommuner, der er omfattet af storkommunen, følgende:

	1961	1963	forventet 1980
Sindal	40,0	41,0	ca. 38
Astrup	23,7	24,0	- 19
Hørmested	17,5	15,3	- 14
Tolne	15,0	15,4	- 12
	96,2	95,7	ca. 83

Der er i området behov for 4 klasserækker med en klassekvotient på 24, medens der for tiden er 2 klasserækker i Sindal, 1 i Astrup, 1 i Tolne og 1 i Hørmested, ialt 5 klasserækker.

Der vil herefter kunne spares 1 klasserække ved at sammenlægge Tolne og Hørmested skoledistrikter (der udgør ét pastorat) og overføre børnene fra Tolne til Hørmested og enkelte børn fra den vestligste del af Hørmested skoledistrikt til Sindal skole. Der vil herved kunne spares udgifter til 6 lærerkræfter samt drifts- og vedligeholdelsesudgifter af Tolne skole, uden at der bliver behov for udvidelse af de øvrige skoler af denne grund.

Tolne skole med tilhørende lærerboliger repræsenterer en salgsværdi, der skønsmæssigt må ansættes til ca. 1.000.000 kr.

En sammenlægning vil give tilstrækkeligt befolkningsunderlag til, at der rationelt kan tilvejebringes en kommende teknisk forvaltning til administration af vejvæsen, landsbygge lov, byplanlægning m. v. — Der er udmærkede forbindelsesveje mellem kommunernes indbyrdes, og trafikale vanskeligheder vil derfor ikke — således som det må have været tilfældet tidligere — hindre en nær sammenknytning af områdets enkelte dele. — Storkommunens vigtigste by, stationsbyen Sindal, ligger på grænsen mellem Sindal og Hørmested kommuner med sit opland strækkende sig langt ind i denne nabokommune. Den foreslåede sammenlægning vil således (navnlig for så vidt angår Sindal og Hørmested kommuner) medføre, at områder, der erhvervsmæssigt er nært sammenknyttet, kommer under samme kommunale administration, ligesom sammenlægningen vil bevirke, at Sindal bys udvikling vil finde sted helt uafhængig af kommuneskel.

Eksempel 2.

Storkommune XIII.

	Albæk	Skæve	Voer
Areal i ha	7808	4583	4844
Indbyggere, pr. 1/1 1960	2625	2235	2472
Indkomst pr. skatteyder*	5151	5778	5489
Skat pr. skatteyder*	1110	1263	1173
Ligningsforhold 1960-61	35	40	50
Skatteprocent 1960-61	9,4	6,7	5,1
Grundskyldspromille 1960-61	33,04	34,00	31,00
Udg. til skolevæsen pr. indb.*	69,58	63,22	52,45
Udg. til socialvæsen pr. indb.*	93,61	106,54	111,67
Udg. til vejvæsen pr. indb.*	53,23	51,97	25,72
Forskole	nej	nej	nej
Skole til 7. årgang incl.	ja	ja	ja
8. årgang	ja	ja	nej
Realafdeling	ja	ja (privat)	nej
Kæmner	ja	ja	ja
Andet kommunalt personale	3	2	2
Administrationsbygning	ja	lokaler på alderdomshjem	lokaler på alderdomshjem
Alderdomshjem	ja	ja	ja
» » pladser	13	24	21

* Tallene er gennemsnit for årene 1956-57 — 1960-61

Heller ikke i dette eksempel kan der peges på afgørende forskelligheder i den økonomiske struktur, idet de enkelte afvigelser i et vist omfang udjævnes ved en helhedsvurdering.

For så vidt angår skolevæsnets bemærkes, at der i området ikke findes skoleaftaler eller skoleforbund, men rent faktisk har den private realskole i Dybvad som kommuneskole betjent hele området samt den sydlige del af Hørby kommune indtil omkring 1956-58, hvor Albæk centralskole oprettede realafdeling. En del af eksamensskolebørnene fra Agersted-distriktet i Voer kommune søger nu realskolen i Albæk centralskole. Den private realskole i Dybvad har foruden realafdelingen oprettet klasser for 6.-7. årgang og 8.-9. hovedskoleklasse. Den eksamensfrie afdeling af Dybvad realskole søges navnlig af børn fra Voer kommune. Der har mellem bestyrelsen for den private realskole og kommunalbestyrelserne i Skæve, Hørby, Voer (og Albæk) været ført forhandlinger om overgang til fælleskommunal realafdeling. Disse forhandlinger har hidtil været uden resultat.

Voer kommune har planer om udbygning af de eksisterende skoler i Agersted og Flauenskjold. Byggeudgifterne var i 1962 anslået til 650.000 kr., hvortil kommer inventar, kurstab og stedfundne prisstigninger, således at den samlede udgift formentlig nu må anslås til ca. 1.000.000 kr.

Årgangstallet af børn i undervisningspligtig alder udgør for tiden følgende:

	1961	1963	anslået 1980
Albæk	52,4	48,7	ca. 43
Skæve	37,9	37,6	- 37
Voer	50,0	40,5	- 40
Ialt	140,3	126,8	ca.120

Med nævnte årgangstal skulle området kunne betjenes af 5 klasserækker med en klassekvotient på 25,4. Antallet af klasserækker er for tiden 6, idet der er 2 klasserækker

i Albæk centralskole, 2 i Skæve centralskole og 1 ved hver af de 2 skoler i Voer kommune. Ved Albæk centralskole er der desuden 1 klasse mere på ét af klassetrinene ligesom der er klasser for 6. og 7. årgang ved den private realskole i Dybvad.

Antallet af klasselokaler i området er følgende:

Albæk	17
Flauenskjold	4
Agersted	6
Skæve	13
Ialt	40

Dette vil sige, at området med sin nuværende skolestruktur mangler mindst 7 klasselokaler for 1.-7. årgang og 6 klasselokaler til 8.-9. klasserne, ialt 13 klasselokaler samt 1 gymnastiksal (ved Albæk centralskole) og 1 fysiklokale og et planlagt bibliotekslokale (ved Agersted skole). Gennemførelse af et byggeri af dette omfang vil andrage ca. 2.000.000 kr.

Områdets skoleproblemer kunne løses ved, at Agersted skoledistrikt blev lagt til Albæk centralskole, der derved ville blive 3-sporet for 1.-7. årgang, og at realafdelingen og 8.-9. klasserne ved Albæk centralskole blev overført til Dybvad.

Man kunne i så fald spare byggeri af 3 klasselokaler ved Albæk centralskole, hvorimod byggeri af førnævnte gymnastiksal formentlig ikke kunne spares.

Overførelse af Flauenskjold skoledistrikt til Dybvad ville formentlig kunne ske uden oprettelse af flere klasser, idet årgangstallet formentlig ville blive ca. 56.

Såfremt 8.-9. klasserne blev centraliseret i Skæve centralskole, ville dette kræve 4-6 klasseværelser, men for så vidt de førte forhandlinger med den private realskole fører til, at kommunerne i storkommunens område overtager denne skole, vil skolebyggeri bortset fra opførelse af 1 gymnastiksal til Albæk centralskole være uforuden, idet den private realskole råder over 14 egnede klasselokaler, et fysiklokale og 1 gymnastiksal.

Storkommunens samlede besparelse vil da blive 2.000.000 kr. ÷ udgifter til opførelse af 1 gymnastiksal ved Albæk centralskole, ca. 400.000 kr., og overtagelsessummen vedrørende den private realskole.

En sammenlægning vil give tilstrækkeligt befolkningsunderlag til, at der rationelt kan tilvejebringes en kommunal teknisk forvaltning til administration af vejvæsen, landsbygge lov, byplanlægning m. v. — Vejnettet er fortrinligt udbygget med udmærkede forbindelsesveje mellem kommunerne, og trafikale vanskeligheder vil ikke — således som det må have været tilfældet tidligere — hindre en nær sammenknytning af områdets enkelte dele.

Som det fremgår af skitseforslaget og de foranstående bemærkninger, er der i nuværende undersøgelse tale om storkommuner af meget differentieret størrelse. Gennemgående er de foreslåede storkommuner større end de kommuner, der er skitseret i de først undersøgte amtskommuner (Præstø, Randers og Ribe), men flertallet af kommunerne er nogenlunde af samme størrelse som de kommuner, der skitseres i de seneste amtsundersøgelser. De geografiske forhold har mange steder i amtet gjort en sådan kommunestørrelse helt naturlig, og med de nuværende ret store sognekommuner har kombinationsmulighederne ofte været ret begrænsede. De sidste års lovgivning om de kommunale opgaver inden for f. eks. skolevæsenet og bygningsvæsenet etc. har peget i retning af, at kommuner med i hvert fald 5.000—6.000 indbyggere vil få et noget bedre grundlag for en rationel varetagelse af de kommunale anliggender, og i flere tilfælde har der ved frivillige kommunesammenlægninger vist sig at være interesse for at danne kommuner af denne størrelse. Dertil kommer i øvrigt, at det vil være naturligt at gå ud fra, at afgørende ændringer i landbrugets struktur vil kunne betyde en væsentlig befolkningsreduktion for en del af amtets sognekommuner.

Ved oprettelsen af de skitserede storkommuner opnår man at kunne etablere kommuner, der for flertallets vedkommende rent arealmæssigt holder sig på linie med de største af vore nuværende sognekommuner, og der synes at være mulighed for at opnå de fordele, der normalt bliver følgen af kommunesammenlægninger, uden at goderne

ved det nuværende system, navnlig den nære kontakt mellem befolkningen og de valgte repræsentanter, vil blive væsentlig svækket. Det må herved tages i betragtning, at nutidens transportbetingelser åbner mulighed for samarbejde inden for større områder, end man tidligere kunne regne med.

Ved den skitserede opdeling af amtet i sådanne rationelt afgrænsede kommuner vil man på afgørende måde kunne medvirke til en styrkelse af den kommunale selvstændighed.

V. Fremgangsmåden ved ændring af den kommunale inddeling.

Betingelserne for at gennemføre ændringer i den kommunale inddeling er fastsat i kap. III i landkommunalloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 329 af 6. juli 1960. Efter lovens regler er betingelserne forskellige for gennemførelsen af en sammenlægning af bestående sognekommuner, for ændring af grænserne mellem to eller flere sognekommuner og for ændring af grænsen mellem en købstadkommune og de omkringliggende sognekommuner.

Betingelserne for oprettelsen af nye sognekommuner ved *sammenlægning af 2 eller flere bestående sognekommuner* er fastsat i lovens § 52, og det er heri bestemt, at indenrigsministeren i de tilfælde, hvor der er opstået enighed mellem kommunalbestyrelserne, kan gennemføre en sammenlægning, når vedkommende amtsråd har givet sit samtykke.

Ved de frivillige kommunesammenlægninger, der er gennemført indtil dato, har der i alle tilfælde været enighed mellem sognerådene, og i langt den overvejende del af sognerådene er kommunesammenlægningen og vilkårene for denne tiltrådt énstemmigt af sognerådets medlemmer. Kan en sådan enighed ikke opnås indenfor et sogneråd, er det dog tilstrækkeligt for sognerådets tilslutning, at der ved afstemningen i rådet er flertal for kommunesammenlægningen.

De indtil nu gennemførte kommunesammenlægninger er i reglen indledt med et fællesmøde mellem vedkommende sogneråd, hvor fordele og ulemper ved en sammenlægning er blevet belyst. Har der på et sådant møde vist sig at være en vis stemning til stede for at arbejde videre med spørgsmålet, er mødet gerne resulteret i en opfordring til de deltagende sogneråd om at udpege et antal medlemmer til et arbejdsudvalg, der får som opgave at foretage en nærmere undersøgelse af problemerne og at udarbejde et udkast til vilkår for kommunesammenlægningen. Disse arbejdsudvalg har i reglen søgt kontakt med amtsrådet, og i forbindelse med amtet — og eventuelt tillige med bistand af kommunallovskommissionens sekretariat — er vilkårene for kommunesammenlægningen udarbejdet. Når vilkårsudkastet er tiltrådt af arbejdsudvalget, forelægges udkastet for de enkelte sogneråd, der først på dette tidspunkt tager den afgørende stilling til spørgsmålet om kommunesammenlægningens gennemførelse og vilkårene herfor.

På grundlag af vilkårene for de indtil dato gennemførte kommunesammenlægninger er der som *bilag D* til nærværende undersøgelse udarbejdet et rammeudkast til et sæt vilkår for en kommunesammenlægning, som formentlig indeholder hovedparten af de bestemmelser, der vil være behov for at optage i sammenlægningsvilkårene. Udkastet vil kunne anvendes som grundlag for kommende forhandlinger mellem sognerådene om gennemførelsen af frivillige kommunesammenlægninger.

Som det er fremgået af det foregående, er det ikke i landkommunalloven foreskrevet, at kommunernes indbyggere ved afholdelsen af en egentlig afstemning eller på anden måde skal give tilslutning til kommunesammenlægningen. De frivillige kommunesammenlægninger er i almindelighed gennemført, uden at de valgte repræsentanter har ment det nødvendigt at forelægge spørgsmålet direkte for beboerne i de pågældende kommuner, idet sognerådsmedlemmerne har været af den opfattelse, at beboerne har stået bag dem i deres stillingtagen til spørgsmålet. En del steder har sognerådene indkaldt til beboermøder eller har udsendt en særlig pjec til hver enkelt husstand i kommunen for på denne måde at orientere beboerne om den forestående kommunesammenlægning, om baggrunden for vedtagelsen og om fordele og ulemper ved dens gennemførelse. Der er så vidt vides ikke i nogen af de sammenlagte kommuner fra beboerne rejst krav om afholdelse af afstemning i kommunen.

Når kommunesammenlægningen er vedtaget af sognerådene, underskrives vilkårene af de respektive sognerådsformænd, og andragendet om sammenlægningens gennemførelse indsendes til indenrigsministeren gennem vedkommende amt. Andragendet skal indeholde en kortfattet begrundelse for kommunesammenlægningen og oplysning om,

hvorvidt sammenlægningen skal have virkning i kirkelig henseende¹⁾, og andragendet skal være bilagt det fornødne kortmateriale²⁾ til belysning af kommunesammenlægningens omfang.

I det omfang, der skal gennemføres en *ændring af grænsen mellem to sognekommuner*, er der i landkommunalloven fastsat strengere betingelser for gennemførelsen heraf. Lovens § 51 bestemmer, at der kan gennemføres en omdeling af 2 eller flere sognekommuners områder i tilfælde, hvor den bestående, kommunale inddeling frembyder særlig omfattende ulemper³⁾, når foretagne afstemninger blandt de kommunale vælgere, som har bopæl i hver enkelt sognekommune, således som de vil blive afgrænset ved nyordningen, viser, at i det mindste en af disse afstemninger giver flertal for nyordningen, og at amtsrådet tiltræder nyordningen med mindst $\frac{2}{3}$ af sit medlemstal. Afstemningsresultatet skal således gøres op efter de kommunegrænser, det er tanken at nå frem til, og der skal blot være flertal i en af de påtænkte kommuners område.

I lovens § 39 er der skitseret forskellige muligheder for at gennemføre en ændring af grænsen mellem *en købstadkommune og en sognekommune*, men her skal blot fremhæves, at der i tilfælde, hvor enighed er opnået mellem vedkommende byråd og sogneråd, ikke stilles andre betingelser for grænseændringens gennemførelse, end at den resterende del af sognekommunen enten kan bestå som selvstændig kommune eller kan sammenlægges med en nabokommune. Der stilles i disse tilfælde ikke krav om afstemning blandt de kommunale vælgere i området eller om tilslutning af vedkommende amtsråd.

I de foran omtalte tilfælde af ændringer i den kommunale inddeling er det forudsat, at det er kommunalbestyrelserne, der tager initiativet til og træffer beslutningen om ændringens gennemførelse, men i lovens § 34 er der givet flertallet af de kommunale vælgere og en vis del af grundejerne mulighed for at rejse en sag om en ændring af den kommunale inddeling, og i sådanne tilfælde åbner de omtalte bestemmelser i landkommunalloven mulighed for under visse nærmere omstændigheder at gennemføre en ændring i inddelingen, selv om kommunalbestyrelsen eventuelt måtte modsætte sig denne.

Ændringer i den kommunale inddeling skal i almindelighed træde i kraft fra en 1. april, men der er i loven åbnet mulighed for en anden ikrafttrædelsesdato, hvis de respektive kommunalbestyrelser kan opnå enighed herom. Som regel vil det dog være mest praktisk at gennemføre ændringer til en 1. april, og ændringerne vil kunne gennemføres såvel i forbindelse med et kommunevalg som midt i en valgperiode, f. eks. pr. 1. april 1964 eller 1. april 1965.

---

¹⁾ I reglen medfører kommunesammenlægningen ikke direkte nogen ændring i de kirkelige grænser, jfr. udkastets § 1, stk. 2.

²⁾ Det vil i de fleste tilfælde være tilstrækkeligt at indtegne de nuværende kommunegrænser på et almindeligt generalstabskort.

³⁾ Loven nævner som eksempel herpå en stationsby, der ligger i flere kommuner.

Tekstbilag

Oversigt over de i Hjørring amt foreslåede storkommuner.

	Areal i ha	Folketal pr.	
		^{26/9} 1960	^{1/7} 1963
<i>Storkommune I.</i>			
Læsø	11.640	3.122	2.996
<i>Storkommune II.</i>			
Raabjerg	9.248	1.648	1.692
Elling	6.026	3.400	3.600
	<u>15.274</u>	<u>5.048</u>	<u>5.292</u>
<i>Storkommune III.</i>			
Tversted-Uggerby	8.378	2.323	2.200
Bjergby-Mygdal	4.645	1.773	1.721
Bindslev	3.399	1.908	1.951
Mosbjerg	3.855	1.168	1.099
	<u>20.277</u>	<u>7.172</u>	<u>6.971</u>
<i>Storkommune IV.</i>			
Hirtshals	3.938	6.295	7.112
Tornby-Vidstrup	3.859	1.293	1.326
	<u>7.797</u>	<u>7.588</u>	<u>8.438</u>
<i>Storkommune V.</i>			
Aasted-Skærum	5.887	2.088	2.065
Lendum	2.583	1.324	1.311
Gærum sogn	ca. 1.500	459	ca. 459
	<u>9.970</u>	<u>3.871</u>	<u>3.835</u>
<i>Storkommune VI.</i>			
Astrup	2.884	1.232	1.231
Sindal	3.257	2.317	2.310
Hørmested	3.877	932	904
Tolne	2.653	805	785
	<u>12.671</u>	<u>5.286</u>	<u>5.230</u>
<i>Storkommune VII.</i>			
Skallerup-Vennebjerg	4.438	1.330	1.262
Rubjerg-Maarup	2.231	1.020	965
Jelstrup sogn	ca. 1.700	679	ca. 662
Harridslev sogn	ca. 915	311	ca. 292
	<u>9.284</u>	<u>3.340</u>	<u>3.181</u>

Storkommune VIII.

Sæby	614	3.669	3.962
Volstrup	6.412	2.214	2.319
Del af Understed-Karup	ca. 2.600	ca. 700	ca. 700
	<u>9.626</u>	<u>6.583</u>	<u>6.981</u>

Storkommune IX.

Torslev	6.872	3.201	3.241
Hørby	4.295	1.763	1.695
	<u>11.167</u>	<u>4.964</u>	<u>4.936</u>

Storkommune X.

Ugilt	4.951	1.485	1.482
Taars	7.221	3.583	3.585
	<u>12.172</u>	<u>5.068</u>	<u>5.067</u>

Storkommune XI.

Vrejlev-Hæstrup (÷ del)	ca. 6.700	ca. 2.650	ca. 2.600
Serritslev	2.413	924	936
Vraa-Em	3.021	3.021	2.981
Vejby-Sejlstrup	1.817	689	689
Rakkeby sogn	ca. 1.100	ca. 632	ca. 624
	<u>15.051</u>	<u>7.916</u>	<u>7.830</u>

Storkommune XII.

Lyngby sogn	ca. 550	ca. 336	ca. 331
Børglum-Furreby (÷ enklaven i Tise sogn)	ca. 3.944	ca. 2.800	ca. 2.725
Vrensted sogn	ca. 3.600	1.234	ca. 1.190
	<u>8.094</u>	<u>4.370</u>	<u>4.246</u>

Storkommune XIII.

Albæk	7.808	2.661	2.598
Skæve	4.583	2.191	2.127
Voer	4.844	2.441	2.414
	<u>17.235</u>	<u>7.293</u>	<u>7.139</u>

Storkommune XIV.

Dronninglund	19.482	9.323	9.259
--------------------	--------	-------	-------

Storkommune XV.

Jerslev	6.450	2.908	2.808
Ø. Brønderslev-Hallund (÷ en mindre del)	ca. 7.114	ca. 2.600	ca. 2.600
Hellum	1.931	556	549
Hellevad-Ørum	7.306	2.469	2.408
Del af Vrejlev sogn	ca. 411	ca. 168	ca. 113
	<u>23.212</u>	<u>8.701</u>	<u>8.478</u>

	Areal i ha	Folketal pr. ^{26/9} 1960 ^{1/7} 1963	
<i>Storkommune XVI. *</i>			
Tolstrup-Stenum	5.112	1 701	1.660
Tise sogn	ca. 3.891	1.156	ca. 1.133
En enklave af Børglum-Furreby	ca. 250	ca. 156	ca. 140
	<u>9.253</u>	<u>3.013</u>	<u>2.933</u>
<i>Storkommune XVII a.</i>			
Ingstrup-V. Hjerimitslev-Alstrup	4.444	1.990	1.944
Saltum-Hune	8.437	2.702	2.646
	<u>12.881</u>	<u>4.692</u>	<u>4.590</u>
<i>Storkommune XVII b.</i>			
Jetsmark	6.122	4.774	4.777
<i>Storkommune XVIII.</i>			
Lerup-Tranum	9.080	1.568	1.526
Brovst	5.189	3.888	3.981
Øland	2.412	596	600
Ø. Svenstrup	1.342	908	915
Torslev ...	2.465	1.135	1.134
Skræm	1.931	467	452
Haverslev-Bejstrup	4.209	1.478	1.395
Aggersborg	2.087	727	731
	<u>28.715</u>	<u>10.767</u>	<u>10.734</u>
<i>Til Frederiksbavn:</i>			
Frederiksbavn købstad	1.801	22.522	23.693
Hirsholmene	40	16	27
Flade sogn	ca. 1.357	331	ca. 371
Del af Elling	ca. 500	ca. 226	ca. 332
Del af Understed-Karup	ca. 310	ca. 119	ca. 171
	<u>4.008</u>	<u>23.214</u>	<u>24.594</u>
<i>Til Hjørring:</i>			
Hjørring købstad	1.782	15.038	15.433
Sct. Hans-Sct. Olai	5.407	4.231	4.498
	<u>7.189</u>	<u>19.269</u>	<u>19.931</u>
<i>Til Brønderslev:</i>			
Brønderslev købstad	3.583	9.454	9.667
Del af Ø. Brønderslev-Hallund	ca. 224	ca. 77	ca. 50
	<u>3.808</u>	<u>9.531</u>	<u>9.717</u>

	Areal i ha	Folketal pr.	
		^{26/9} 1960	^{1/7} 1963
<i>Til Skagen:</i>			
Skagen købstad	2.773	10.390	10.950
Skagen købstads landdistrikt	2.201	198	198
	<u>4.974</u>	<u>10.588</u>	<u>11.148</u>
<i>Udenfor skitseforslaget:</i>			
Vedsted	4.141	1.382	1.371
Gøl	2.500	903	950

Kommunetabel

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Stor- kommune nr.	Nuværende kommuner	Ansæt indkomst pr. statskatteyder	Udskr. samlet skat pr. statskatteyder	Udg. til vej, social- og skolevæsen pr. indb.	Adm. udg. pr. indbygger	Lignings- forhold 1960/61	Skole- forbund	Skoleforbund med nuværende kommune i foreslåede storkommune	Kæmner og personale på kommunkontor	Administrations- bygning	Alderdomshjem
		Gennemsnit 1956/61									
I	Læsø	1	1	1	3	1	1		1-4	3	3
II	Raabjerg	3	2	1	3	2	1		1-1	3	0
	Elling	4	2	1	2	2	1		1-3	4	3
III	Tversted-Uggerby	1	1	2	2	2	4	III	1-1	4	3
	Bjergby-Mygdal	2	2	3	2	2	1		1-1	4	3
	Bindslev	3	4	4	2	2	4	III	1-1	4	3
	Mosbjerg	1	2	2	3	3	1		1-0	1	0
IV	Hirtshals	5	4	1	3	1	1		1-10	3	3
	Tornby-Vidstrup	3	2	1	3	2	1		1-0	3	0
V	Aasted Skærum	3	2	2	2	2	1		1-1	4	1
	Lendum	2	2	3	2	2	1		1-0	1	0
	Gærum sogn	3	2	2	3	1	2-4	Frederiksh.	1-0	1	0
VI	Astrup	1	1	2	3	2	1		1-0	4	0
	Sindal	2	2	3	3	2	1		1-2	2	3
	Hørmested	2	2	2	4	3	1		1-0	4	0
	Tolne	2	2	3	3	2	1		1-0	4	0
VII	Skallerup-Vennebjerg	2	2	2	3	2	1		1-1	4	0
	Rubjerg-Maarup	1	2	4	4	3	2-4	VII	1-0	4	0
	Jelstrup sogn	1	3	3	3	3	2-4	VII	1-0	4	0
	Harritslev sogn	2	3	3	3	3	1		1-0	4	0
VIII	Sæby	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Volstrup	4	3	3	2	2	1		1-2	4	0
	Del af Understed-Karup	3	3	3	3	2	2-4	VIII	1-0	4	0

IX	Torslev	2	3	4	2	2	1		1-3	2	3
	Hørby	2	2	2	3	3	1		1-1	4	3
X	Ugilt	1	2	4	2	3	1		1-1	4	3
	Taars	1	2	2	3	2	1		1-4	3	3
XI	Vrejlev-Hæstrup (÷ del)	2	2	3	3	3	1		1-3	4	2
	Serritslev	1	2	3	3	2	1		1-0	4	3-XV
	Vraa-Em	1	2	2	4	1	2-4	XI	1-4	4	3
	Vejby-Sejlstrup	2	4	4	3	3	2-4	XI	1-0	4	0
	Rakkeby sogn	2	3	3	3	3	1		1-0	4	0
XII	Lyngby sogn	1	3	3	3	3	2-4	VII	1-0	4	0
	Børglum-Furreby (÷ enklaven i Tise)	1	2	2	3	2	1		1-3	4	2
	Vrensted sogn	2	3	3	3	3	1		1-3	4	3
XIII	Albæk	1	2	2	2	2	1		1-3	3	3
	Skæve	2	2	2	2	2	1		1-2	2	3
	Voer	1	2	1	2	3	1		1-2	2	3
XIV	Dronninglund	3	3	2	2	2	1		1-10	4	3 (3 hjem)
XV	Jerslev	1	2	2	2	2	2-4	XV	1-2	4	3-XI
	Ø. Brønderslev-Hallund (÷ del)	2	2	2	2	2	1		1-2	2	2
	Hellum	2	2	3	4	2	2-4	XV	1-0	4	3-XI
	Hellevad-Ørum	1	2	3	3	2	1		1-2	4	3
	Del af Vrejlev sogn	2	2	3	3	3	1		1-3	4	(2)
XVI	Tolstrup-Stenum	2	2	3	3	2	1		1-1	4	3
	Tise sogn	2	3	3	3	3	1		1-3	4	3
	En enklave af Børglum-Furreby	1	2	2	3	2	1		1-3	4	(2)
XVII a	Ingstrup-V. Hjermitslev-Alstrup	1	2	2	3	2	4	XVII a	1-1	4	3
	Saltum-Hune	1	1	2	3	2	4	XVII a	1-2	4	3 (2 hjem)
XVII b	Jetsmark	1	2	3	2	2	1		1-4	4	2
XVIII	Lerup-Tranum	1	1	3	3	2	4	XVIII	1-3	4	0
	Brovst	1	2	2	2	1	4	XVIII	1-3	2	3
	Øland	2	3	4	3	3	4	XVIII	0-0	0	0
	Ø. Svenstrup	1	2	2	3	1	2-4	XVIII	1-0	4	0
	Torslev	1	1	3	2	1	2-4	XVIII	1-0	4	0
	Skræm	2	2	4	2	3	2-4	XVIII	0-0	0	0
	Haverslev-Bejstrup	1	2	3	3	2	2-4	XVIII	1-1	4	0
	Aggersborg	1	2	3	3	1	2-4	Løgstør	1-0	1	0

Til Frederikshavn:											
Frederikshavn købstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hirsholmene	—	—	4	4	—	1	—	0-0	0	0	
Flade sogn	3	2	2	3	1	2-4	Frederiksh.	1-0	1	0	
Del af Elling	4	2	1	2	2	1	—	1-3	4	(3)	
Del af Understed-Karup	3	3	3	3	2	2-4	VIII	1-0	4	0	
Til Hjørring:											
Hjørring købstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sct. Hans-Sct. Olai	4	3	1	3	2	1	—	1-7	3	3	
Til Brønderslev:											
Brønderslev købstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Del af Ø. Brønderslev-Hallund	2	2	2	2	2	1	—	1-2	2	(2)	
Til Skagen:											
Skagen købstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Skagen købstads landdistrikt	3	1	1	1	2	2-4	Skagen	0-0	0	Fælles med Skagen købstad	
Udenfor skitseforslaget:											
Vedsted	1	1	2	3	2	1	—	1-0	1	3	
Gjøl	2	2	2	2	1	1	—	0-0	0	0	

Noter til kommunetabellen (Bilag B)

- Spalte 3.   1 = indtil 5.500 kr.
                              2 = 5.501—6.000 kr.
                              3 = 6.001—6.500 kr.
                              4 = 6.501—7.000
                              5 = 7.001 kr. og mere
- Spalte 4.   1 = indtil 1.100 kr.
                              2 = 1.101—1.349 kr.
                              3 = 1.350—1.599 kr.
                              4 = 1.600 kr. og mere
- Spalte 5.   1 = indtil 195,00 kr.
                              2 = 195,01—224,99 kr.
                              3 = 225,00—254,99 kr.
                              4 = 255,00 kr. og mere
- Spalte 6.   1 = indtil 10,00 kr.
                              2 = 10,01—19,99 kr.
                              3 = 20,00—29,99 kr.
                              4 = 30,00 kr. og mere
- Spalte 7.   1 = indtil 30
                              2 = 31—40
                              3 = 41 og mere
- Spalte 8.   1 = ingen skoleforbund.
                              2 = skoleforbund vedrørende børn i undervisningspligtig alder.
                              3 = skoleforbund vedrørende 8. eventuelt 9. klasse.
                              4 = skoleforbund vedrørende realafdeling.
- Spalte 9.   Det angives med romertal om kommunen har skoleforbund med en kommune i en af de foreslådestorkommuner.
- Spalte 10.   Første ciffer = kæmner
                              Andet ciffer = andet personale
- Spalte 11.   0 = ingen administrationslokaler.
                              1 = administrationslokaler i lejet bygning.
                              2 = administrationslokaler på alderdomshjem.
                              3 = egentlig administrationsbygning uden kæmnerbolig.
                              4 = egentlig administrationsbygning med kæmnerbolig.
- Spalte 12.   0 = kommune uden alderomshjem.
                              1 = alderdomshjem opført —1920
                              2 = alderdomshjem opført 1920—1939
                              3 = alderdomshjem opført 1940—1963
                              Romertal = forbund med en eller flere kommuner uden for den storkommune tallet angiver.

NB: I de storkommuner, der er dannet af sogne eller dele af nuværende kommuner, er de i tabellerne nævnte tal fra den samlede nuværende kommune.

Tekstbilag til skoleundersøgelsen

1.

Skoleforbund i Hjørring amt.

Hele skolevæsenet.

1. Aggersborg og Løgstør kommuner.
2. Haverslev-Bejstrup og Skræm kommuner.
3. Torslev (H. h.) og Ø. Svenstrup kommuner.
4. Vrå-Em og Vejby-Sejlstrup kommuner.
5. Jerslev og Hellum kommuner.
6. Jelstrup-Lyngby og Rubjerg-Mårup kommuner.
7. Skagen landsogn og Skagen kommune.

Skoleforbund for 5. og ældre årgange.

8. Understed-Karup og Sæby kommuner.
9. Flade-Gærum og Frederikshavn kommuner.

Skoleforbund kun for realafdeling (evt. 8. og 9. kl.).

10. Brovst, Lerup-Tranum og Øland kommuner.
11. Ingstrup-V. Hjerimitslev-Alstrup og Saltum-Hune kommuner.
12. Bindslev og Tversted-Uggerby kommuner

2.

Oversigt over de udbyggede årgangsdelte skoler i Hjørring amts skoledirektionskreds (1.-7. årgang):

1-sporede 7-klassede skoler (cvt. med parallelklasser på et eller flere klassetrin):

Astrup skole i Astrup kommune,
 Halvrømmen skole i Brovst kommune,
 Thorup skole i Dronninglund kommune,
 Hjallerup skole i Dronninglund kommune,
 Aså skole i Dronninglund kommune,
 Gerå skole i Dronninglund kommune,
 Jerup skole i Elling kommune,
 Rakkeby skole i Harritslev-Rakkeby kommune,
 Horne-Asdal centralskole i Hirtshals kommune,
 Hørby skole i Hørby kommune,
 Hørmested skole i Hørmested kommune,
 Ingstrup skole i Ingstrup-V. Hjerimitslev-Alstrup kommune,
 V. Hjerimitslev skole i Ingstrup-V. Hjerimitslev-Alstrup kommune,
 Pandrup skole i Jetsmark kommune,
 Kås skole i Jetsmark kommune,
 Moseby skole i Jetsmark kommune,
 Lendum skole i Lendum kommune,
 Tranum centralskole i Lerup-Tranum kommune,
 Byrum skole i Læsø kommune,
 Mosbjerg skole i Mosbjerg kommune,
 Ålbæk centralskole i Råbjerg kommune,
 Nr. Saltum centralskole i Saltum-Hune kommune,
 Hune centralskole i Saltum-Hune kommune,
 Serritslev centralskole i Serritslev kommune,
 Skallerup-Vennebjerg centralskole i Skallerup-Vennebjerg kommune,
 Højene centralskole i Skt. Hans-Skt. Olaj kommune,
 Stenum centralskole i Tolstrup-Stenum kommune,
 Tornby centralskole i Tornby-Vidstrup kommune,

Ugilt-Lørslev centralskole i Ugilt kommune,
Birkelse centralskole i Vedsted kommune,
Flauenskjold skole i Voer kommune,
Agersted skole i Voer kommune,
Lund hovedskole i Vrejlev-Hæstrup kommune,
Vrensted skole i Vrensted-Thise kommune,
ialt 34 skoler.

2-sporede 7-klasede skoler:

Åsted-Skærum centralskole i Åsted-Skærum kommune,
Albæk centralskole i Albæk kommune,
Bindslev centralskole i Bindslev kommune,
Brovst kommuneskole i Brovst kommune,
Børglum-Furreby centralskole i Børglum-Furreby kommune,
Dronninglund skole i Dronninglund kommune,
Strandby skole i Elling kommune,
Trekronerskolen for Haverslev-Bejstrup og Skræm kommuner,
Hellevad-Ørum centralskole i Hellevad-Ørum kommune,
Sindal skole i Sindal kommune,
Bagterp centralskole i Skt. Hans-Skt. Olaj kommune,
Skæve centralskole i Skæve kommune,
Skovsgårdsskolen for Torslev (H. h.) og Ø. Svenstrup kommuner,
Tversted centralskole i Tversted-Uggerby kommune,
Volstrup skole i Volstrup kommune,
Ø. Brønderslev centralskole i Ø. Brønderslev-Hallund kommune,
Hundelev centralskole i Jelstrup-Lyngby og Rubjerg-Mårup kommuner,
ialt 17 dobbeltsporede skoler.

3-sporede skoler:

Toftegårdsskolen for Jerslev og Hellum kommuner,
Tårs skole i Tårs kommune,
Torslev centralskole i Torslev (D. h.) kommune,
Vrå hovedskole for Vrå-Em og Vejby-Sejlstrup kommuner,
ialt 4 tresporede skoler.

1 skole, nemlig Hirtshals skole, har mere end 3 spor for 1.-7. årgang.

3.

Oversigt over realafdelinger i Hjørring amts skoledirektionskreds med angivelse af, om realafdelingen er kommunal, fælleskommunal eller privat.

I følgende kommuner er der realafdelinger:

Albæk (kommunal),
Bindslev (fælleskommunal),
Brovst (fælleskommunal),
Børglum-Furreby (privat),
Dronninglund (kommunal),
Haverslev-Bejstrup (fælleskommunal),
Hellevad-Ørum (kommunal),
Hirtshals (kommunal),
Jerslev (fælleskommunal),
Jetsmark (privat),
Læsø (privat),
Råbjerg (kommunal),

Saltum-Hune (fælleskommunal),
Sindal (privat),
Skæve (privat),
Tårs (kommunal),
Torslev (D. h.) (kommunal),
Torslev (H. h.) (fælleskommunal),
Vrå-Em (privat),
ialt 19 realafdelinger, hvoraf 6 er private og 6 fælleskommunale.

Af disse realafdelinger har følgende mere end ét spor i realafdelingen:

Brovst,
Dronninglund,
Hirtshals,
Sindal,
Dybvad (Skæve),
Vrå.

4.

Oversigt over de i skoleåret 1962-63 oprettede klasser for 8. og 9. hovedskoleår i Hjørring amts skoledirektionskreds med angivelse af, om de pågældende klasser er oprettet ved kommunale, fælleskommunale eller private skoler.

I følgende kommuner er der i skoleåret 1962-63 klasser for 8. hovedskoleår:

Albæk (1 klasse, kommunal),
Brovst (2 klasser, kommunal),
Børglum-Furreby (1 klasse kommunal, 1 klasse privat),
Dronninglund (3 klasser, kommunal),
Haverslev-Bejstrup (1 klasse, fælleskommunal),
Hellevad-Ørum (1 klasse, kommunal),
Hirtshals (3 klasser, kommunal),
Hørby (1 klasse, kommunal),
Jerslev (1 klasse, fælleskommunal),
Jetsmark (1 klasse, privat),
Lerup-Tranum (1 klasse, kommunal),
Saltum-Hune (1 klasse, kommunal),
Sindal (1 klasse kommunal og 1 klasse privat),
Skallerup-Vennebjerg (1 klasse, kommunal),
Skt. Hans-Skt. Olaj (2 klasser, kommunal),
Skæve (1 klasse, kommunal),
Tårs (1 klasse, kommunal),
Torslev (D. h.) (1 klasse, kommunal),
Tversted-Uggerby (1 klasse, kommunal),
Vedsted (1 klasse, kommunal),
Volstrup (1 klasse, kommunal),
Vrå-Em (1 klasse kommunal og 1 klasse privat),
Ø. Brønderslev-Hallund (1 klasse, kommunal),
ialt 33 klasser for 8. hovedskoleår, heraf 5 klasser ved private realskoler.

Der var i skoleåret 1962-63 oprettet 4 klasser for 9. skoleår, nemlig 1 i Hirtshals kommune og 1 i Lerup-Tranum kommune, begge kommunale, samt 1 klasse i Vrå-Em og 1 klasse i Skæve kommune (Dybvad), begge private.

Udkast til vilkår for sammenlægning af A, B og C kommuner i Hjørring amt.

§ 1.

Fra den 1. april 19.. at regne sammenlægges A, B og C sognekommuner under Hjørring amt til en ny sognekommune, der benævnes M kommune.

Sammenlægningen medfører ingen ændringer i den kirkelige inddeling.

§ 2.

Til at forberede sammenlægningen af de 3 kommuner nedsættes et *fællesudvalg* på 7 medlemmer, hvoraf A sogneråd af sin midte vælger 3 medlemmer, og B og C sogneråd hver af sin midte vælger 2 medlemmer.

Fællesudvalget vælger af sin midte en formand til at lede udvalgets møder.

Udgifterne ved udvalgets virksomhed fordeles af udvalget på de 3 kommuner i forhold til deres indbyggertal.

§ 3.

Personer, der den 1. april 19.. har skattepligtigt ophold i eller anden skattepligt grundende tilknytning til en af de 3 kommuner, ansættes fra og med skatteåret 19../.. til at svare *opholdskommuneskat til den nye M. kommune*.

Den del af arbejdet med ligningen af den personlige skat til den nye M. kommune for skatteåret 19../.., som falder før den 1. april 19.., foretages for skatteyderne i hver kommune for sig af fællesudvalget i forening med de øvrige medlemmer af sognerådet i den kommune, hvis skatteydere er genstand for ligning.

Den personlige kommuneskat til M. kommune for skatteåret 19../.. beregnes med en for alle skatteydere fælles beskatningsprocent. Personfradraget udgør for det pågældende skatteår . . . . . kr. for forsørgere og . . . . . kr. for andre skatteydere.

§ 4.

Af de i de 3 sognekommuner beliggende faste ejendomme svares efter sammenlægningen *grundskyld og ejendomsskyld* til M. kommune.

§ 5.

Grundskyldpromillen i den nye M. kommune fastsættes for skatteåret 19../.. til . . . . . i overensstemmelse med reglerne i lov nr. 34 af 18. februar 1961 om beskatning til kommunerne af faste ejendomme.

§ 6.

A. Ejendomsskylden af de faste ejendomme svares som hidtil af ejendommens fikseringsværdi til de respektive kommuner, jfr. lov nr. 34 af 18. februar 1961 om beskatning til kommunen af faste ejendomme. Ejendomsskylden svares med den for den pågældende kommune for skatteåret gældende ejendomsskyldpromille og i øvrigt efter de i fornævnte lovs kap. II B. indeholdte bestemmelser.

eller

B. Det fradrag ved påligningen af den kommunale ejendomsskyld, der skal være gældende i M. kommune, fastsættes for perioden 1. april 19.. til 31. marts 19.. til . . . . . kr. Med virkning fra skatteåret 19../.. fastsættes ejendomsskyldpromillen til . . . . ., der nedsættes efter de herfor gældende regler.

§ 7.

Andele i selskabsskat, der som følge af et selskabs tilknytning til et af de 3 hidtidige sognekommuners områder ville tilfalde vedkommende kommune, skal efter sammenlægningdagen tilkomme M. kommune.

§ 8.

Det i henhold til § 2 nedsatte fællesudvalg udarbejder udkast til nye *vedtægter og regulativer* for M kommune (herunder udkast til styrelsesvedtægt, forretningsorden, sundhedsvedtægt og eventuelt bygningsvedtægt, jfr. § 9). Indtil nye vedtægter og regulativer

kan træde i kraft, bevarer de hidtidige vedtægter og regulativer deres gyldighed inden for deres respektive gyldighedsområde, jfr. dog stk. 2.

Det udarbejdede udkast til styrelsesvedtægt og forretningsorden skal forelægges for det pr. 1. april 19. . tiltrædende sogneråd til vedtagelse i dets første møde og snarest muligt indsendes til stadfæstelse af amtsrådet. Det forelagte udkast til styrelsesvedtægt er gældende som vedtægt for M kommune, indtil et af det tiltrædende sogneråd vedtaget udkast er stadfæstet af amtsrådet.

§ 9.

Bygningsmyndigheden i den nye M kommune udøves af .....

§ 10.

Næringsadkomster — herunder adkomster på beværter- og gæstgivernæring — udfærdiget for næringsdrivende, der den 1. april 19. . driver næring i en af de 3 kommuner, har efter sammenlægningen gyldighed inden for hele den nye kommunes område.

Næringsdrivende, der på sammenlægningstidspunktet lovligt forener flere næringer inden for den nye M kommunes område eller lovligt har flere faste udsalgssteder eller forretningssteder inden for dette, kan, uanset om dette efter sammenlægningen vil være stridende mod næringslovgivningens almindelige regler, fortsætte deres virksomhed som hidtil.

§ 11.

Den nye M kommune overtager fra sammenlægningsdagen at regne de hidtidige kommuners forpligtelser i henhold til sociallovgivningen — herunder de forpligtelser, der påhviler en af de 3 kommuner som retlig opholdskommune.

De krav om refusion af opholdskommunens andel eller om videregående refusion af hjælp til personer i de 3 kommuner, som disse i medfør af sociallovgivningen måtte have over for andre kommuner, overgår fra sammenlægningsdagen at regne til den nye M kommune.

§ 12.

Det ved overenskomst mellem A og B kommuner etablerede *fællesskab om alderdomshjemmet* i A by bortfalder fra sammenlægningsdagen at regne. Derimod opretholdes det ved overenskomst mellem C og F kommuner etablerede fællesskab om alderdomshjemmet i F, men den pågældende overenskomst anses efter den 1. april 19. . for indgået af den nye M kommune.

§ 13.

De nuværende *hjemmesygeplejeordninger* inden for de 3 kommuners områder oprettholdes indtil videre uændret.

§ 14.

Den nye M kommune overtager fra sammenlægningsdagen at regne *den offentlige undervisning* af skolesøgende børn inden for kommunens område. Det ved overenskomst mellem de 3 kommuner etablerede skoleforbund ophæves fra sammenlægningsdagen at regne.

Den nye M kommune indtræder fra 1. april 19. . at regne i de mellem de enkelte sogneråd og P byråd indgåede overenskomster om adgang til optagelse af børn fra de 3 sognekommuner i P kommunes 8. og 9. klasser og eksamensskoleklasser i real- og gymnasieafdelingen.

Børn, som undervises i en offentlig eller privat realskole eller i et gymnasium for en af de 3 kommuners regning i henhold til særlig overenskomst indgået af det pågældende sogneråd, fortsætter i disse skoler på de hidtidige betalingsvilkår, indtil de efter endt skolegang udskrives af skolen. Betaling for undervisningen overtages fra sammenlægningsdagen at regne af M kommune.

Lærere og lærerinder, der på sammenlægningsdagen gør tjeneste ved de sammenlagte kommuners skoler — herunder de lærere og lærerinder, der gør tjeneste ved den af skoleforbundet omfattede skole, » «, — overgår til tjeneste ved den nye kommunes skolevæsen.

§ 15.

Ved foretagelsen af *den mellemkommunale refusionsopgørelse* vedrørende kommunernes udgifter i regnskabsåret . . . . . betragtes de 3 kommuners områder, for så vidt angår indbyggertal, indkomstbeløb og afgiftspligtige ejendomsværdier som én kommune, ligesom de 3 kommuners refusionsberettigede udgifter i det pågældende regnskabsår anses som afholdt af én kommune, M kommune.

§ 16.

Det de 3 kommuner i henhold til sociallovgivningen tilkommende *resttilskud på statsrefusion* af sociale udgifter i regnskabsåret . . . . . (herunder refusion fra invalideforsikringsfonden af udgifter til invalidepension) tilfalder den nye M kommune.

Det samme gælder de særlige statstilskud, der for de første regnskabsår efter sammenlægningen beregnes til delvis dækning af kommunernes sociale udgifter, jfr. lov nr. 25 af 5. februar 1958 om ophævelse af den fælleskommunale udligningsfond.

§ 17.

Den nye M kommune overtager fra sammenlægningdagen at regne vedligeholdelsen af de inden for de 3 kommuners område beliggende sognekommunale *veje*.

De enkelte kommuner i henhold til loven om tilskud til offentlige veje tilkommende refusionsbeløb og tilskud fra vejfonden, som kommer til udbetaling efter sammenlægningdagen, tilfalder den nye M kommune.

§ 18.

Nedennævnte pensionsberettigede *tjenestemænd* i de 3 kommuner overgår til passende ansættelse i den nye M kommune med løn og pensionsret m. v. efter de hidtil for den pågældende gældende bestemmelser:

1. . . . .
2. . . . .

Endvidere er nedennævnte ikke pensionsberettigede ansatte i de 3 kommuner berettigede til at overgå til passende ansættelse i den nye M kommune uden forringelse af deres lønningsvilkår:

1. . . . .
2. . . . .
3. . . . .
4. . . . .
5. . . . .
6. . . . .
7. . . . .

§ 19.

Det nye M sogneråd (sognerådsformand eller socialudvalg) overtager de hidtidige sogneråds (sognerådsformands eller socialudvalgs) funktioner med hensyn til bestyrelsen af nedennævnte *legater*:

1. . . . .
2. . . . .
3. . . . .
4. . . . .
5. . . . .
6. . . . .

§ 20.

Den nye M kommune overtager fra sammenlægningdagen at regne samtlige de 3 kommuners *aktiver og passiver*, herunder indtægts- og udgiftsrestancer samt garanti- forpligtelser. De 3 kommuners aktiver, herunder kassebeholdningerne, afleveres i overensstemmelse med forskrifterne om kasseaflevering og regnskabsaflæggelse ved de nye sogneråds tiltræden.

Fællesudvalget indrykker fornøden bekendtgørelse i de lokale blade om den nye kommunes bemyndigelse til at inkassere og kvittere for de enkelte sognekommuners udestående fordringer.

Restancelister over de 3 kommuners udestående fordringer pr. 1. april 19. . . på skatter og afgifter afleveres snarest muligt efter den nævnte dato til den nye M kommune, der overtager inkassationen.

Rigtigheden af fordringer på de enkelte kommuner attesteres af det afgående sogneråds formand.

§ 21.

De 3 kommuners *regnskaber for regnskabsåret* . . . . . afsluttes og afgives til revision ved det nye M sogneråds foranstaltning. Det påhviler dog medlemmerne af de afgående sogneråd at stå til rådighed med alle oplysninger regnskaberne vedrørende.

§ 22.

Efter datoen for sognerådernes endelige vedtagelse af sammenlægningen kan de 3 sogneråd kun med samtykke af fællesudvalget påtage sig *forpligtelser, som efter sammenlægningens ikrafttræden vil overgå* til den nye M kommune, eller meddele bevillinger eller afholde udgifter, der ikke klart er forudsat i det af amtsrådet godkendte overslag. Klager over overtrædelse af denne bestemmelse afgøres endeligt af amtsrådet.

§ 23.

Overslaget for den nye M kommune for regnskabsåret . . . . . udarbejdes af fællesudvalget, hvorefter det forelægges for de 3 sogneråd i forening til vedtagelse i et fællesmøde under ledelse af formanden for fællesudvalget.

§ 24.

Antallet af medlemmer af det nye M sogneråd fastsættes til . . . . .

§ 25.

A. Der afholdes i tiden 1.-15. marts 19. . . *valg* til det nye M sogneråd. Datoen for valget fastsættes af fællesudvalget, som også forbereder valgets afholdelse og tilrettelægger dette.

eller

B. Der afholdes *valg* til det nye M sogneråd i marts 1966 fra den dag, der af indenrigsministeren fastsættes for afholdelse af ordinært kommunalvalg. Det i § 2 omhandlede fællesudvalg forbereder valgets afholdelse og tilrettelægger dette.

Om udarbejdelse af valglisten m. v. gælder de i den kommunale valglov indeholdte regler. Personer, der på valgdagen er bosat i de 3 kommuner og efter lovens almindelige regler ville have valget til vedkommende sogneråd, har i stedet valget og valgbarhed til det nye M sogneråd. Ved afgørelsen af, hvorvidt valgets- og valgbarhedsbetingelserne er opfyldt, betragtes flytninger, der i tiden før sammenlægningen er foretaget mellem de 3 kommuner, som foretaget inden for samme kommune.

§ 26.

I tilfælde af stemmelighed indenfor fællesudvalget og/eller indenfor sognerådene, når disse i forening skal træffe beslutning, afgøres sagen af amtsrådet.

Bestemmelsen i stk. 1 finder alene anvendelse i de tilfælde, hvor beslutning efter loven skal træffes inden 1. april 19. . . , eller hvor beslutning er et led i sammenlægningen.

§ 27.

Tvivel, der måtte opstå med hensyn til forståelse af spørgsmål angående sammenlægningen og vilkårene for denne, afgøres, for så vidt der ikke foran er bestemt andet, af indenrigsministeriet.